Edgar Allan Poe'nun Ev Yaşamı

SUSAN ARCHER WEISS

ÇEVİREN: ECE ATTİLA

SUSAN ARCHER WEISS EDGAR ALLAN POE'NUN EV YAŞAMI

Alakarga 083
Düşünce 016
Edgar Allan Poe'nun Ev Yaşamı
Özgün Adı: *The Home Life of Poe*
© Alakarga Yayıncılık, 2015
ISBN: 978-605-5182-67-0
Sertifika No: 24365
Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. Basım: Mayıs 2015, İstanbul

Arı Matbaacılık Serkan Arı: 0212 5652599
Matbaa Sertifika No: 31900

Alakarga Sanat Yayınları Yapım ve Dağıtım Tic. Ltd. Şti.
Mürver Çiçeği Sokak Fikri Erkmen Apt. No: 10/A Daire: 4
Rasimpaşa/Kadıköy
alakargakitap@gmail.com
www.alakarga.com.tr
https://www.facebook.com/alakargayayinevi
https://twitter.com/alakargakitap

Edgar Allan Poe'nun Ev Yaşamı

SUSAN ARCHER WEISS

ÇEVİREN: ECE ATTİLA

biyografi

alakarga

İÇİNDEKİLER

Okura Not 7
1 Edgar Poe'nun Hayatından İlk Kesitler 9
2 Poe'nun İlk Evi 15
3 Allanlar'ın Evi 19
4 Poe'nun Çocukluğu 25
5 Okul Çağındaki Aşk Hikâyeleri 35
6 Rosalie Poe 39
7 Zorlu Gençlik Günleri 41
8 Kışla Zamanları 47
9 Poe ve Bayan Allan 51
10 Kapanan Kapılar 55
11 Bayan Clemm 57
12 "Poe'nun Âşık Olduğu Kumral Güzel Kız" 61
13 Poe'nun Çifte Evliliği 65
14 Poelar Richmond'ta 71
15 New York 75
16 Gerçek Virginia 77
17 Poe'nun Philadelphia'daki Evi 81
18 Virginia'nın Hastalığı 87
19 New York'a Dönüş 91
20 Poe ve Bayan Osgood 99
21 Fordham 105
22 Kapıdaki Gölge 111

23 Bayan Shew 117
24 Fordham'daki Sakin Hayat 119
25 Eski Arkadaşlar 123
26 Bayan Whitman 133
27 Yeniden Richmond 139
28 Poe İle "Kuzgun"lu Bir Sabah 143
29 Bayan Shelton 149
30 Kaderin Gizemi 155
31 Savaş Sonrası 161
32 Poe'nun Karakteri 167

OKURA NOT

Bu kitabın Poe'nun şimdiye kadar çıkmış hayat hikâyelerine ya da Woodbury ve Prof. Harrison'ın benzeri olmayan geniş kapsamlı Edgar Allan Poe Biyografisi'ne benzemediğini fark edeceksiniz. Poe'nun şair ve yazar kişiliğini değil, daha çok özel ve sosyal hayatını ele aldım. Bunu bazıları doğumundan beri yanında olan, bazıları benim de akrabam olan en yakın arkadaşlarından duyduklarımla ve hayatının son üç ayında kendisini tanıyarak edindiklerimle yaptım. O nedenle bu kitap "Hayatı ve Biyografileri"ne Poe'nun karakteri hakkında doğru hükümler verebilmemizi sağlayacak bir ilave olarak düşünülebilir. Onun hakkında yazanların birbirinden görerek devam ettirdikleri, doğru olduğu düşünülmeye başlayan çeşitli yanlışları düzelttim.

Sanatsal bir eser ortaya çıkarmaya çalışmadım ancak konuya yalın ve objektif bir yaklaşımla gereken özeni gösterdim, her türlü idealizmden uzak durarak gerçeklerle hareket ettim.

YAZAR

I

EDGAR POE'NUN HAYATINDAN İLK KESİTLER

Bu tuhaf bir tesadüf olabilir ama Edgar Poe'ya dair ilk bilgileri annem sayesinde edindim.

İşte annemin bana anlattığı hikâye:

"1811 yılının yazında Norfolk'ta başarılı oyunculardan oluşan bir tiyatro topluluğu vardı ve özellikle biz çocukları onları izlemeye götürürlerdi. Bay Placide, Bay Green, Bay Young ve Bay Poe'nun ve eşlerinin isimlerini hatırlıyorum. Bayan Young iriydi, açık teni ve altın sarısı saçları vardı, ama zihnimde hatırası en canlı olan Bayan Poe'dur. Daha narindi, yuvarlak ve pembemsi güleç bir yüzü, koyu renkli kısa kıvırcık saçları ve güzel büyük mavi gözleri vardı. Şen şakrak bir kadındı ve seyirciden sürekli alkış alırdı. Bana genç bir kız gibi görünse de aslında otuz yaşını geçmiş, iki evlilik yapmıştı.

"O zamanlar biz Main Sokak'ta, Avam Kamarası üyesi amcam Dr. Robert Butt da yakınımızdaki Burmuda Sokak'ta oturuyordu. Çatı katındaki geniş odayı küçük kuzenlerime oyun odası yapmışlardı ve bu bölüm yandaki evden sadece ahşap bir paravanla ayrılıyordu. Bir gün,

orada oynarken yan taraftan bir takım sesler duyduk ve küçük delikten gizlice baktığımızda sonradan tanışacağımız iki tatlı çocuğu gördük. Bay ve Bayan Poe bu çatı katında küçük kızları, oğulları ve Galli bir bakıcıyla kalıyordu. Bazen bu kadın bize 'Sessiz olun yumurcaklar, gürültü yapmayın,' derdi ve biz de odadan birinin hasta olduğunu anlardık. Çoğu zaman çocukları dışarı çıkarırdı ve birlikte sokakta oynardık. Oğlan neşeli ve hareketliydi, ama baş etmesi zor bir çocuktu. Bir gün, caddenin ortasında oynamak için ısrar ederken kaçak bir at hızla koşarak köşeyi döndüğünde bakıcının 'Ha-hayır! Hedgar!' diyerek ona doğru nasıl koştuğunu, onu kurtarabilmek için kendi hayatını nasıl tehlikeye attığını hatırlıyorum," diye devam etti annem.

"Bu bakıcı oldukça tatlı yaşlı bir bayandı, hafif tombul, pembe yanaklı ve iyi huyluydu. Parlak fırfırları olan büyük beyaz bir başlık takardı ve konuşma şekli bizi hep güldürürdü. Kendini şımarık ve inatçı çocuklara adamıştı. Kız sürekli oradan oraya koşturuyordu ve oğlan üç yaşlarında gibi görünüyordu."

Bu yaşlı bayanın ismi Betty olan Bayan Poe'nun öz annesi olduğunu söyleyebilirim. Arnold isimli karakter olarak hem bu ülkede hem de Avrupa'da komik şarkıların söylendiği oyunlar da dahil birçok oyunda oynamıştır. Sevimli kızı Elizabeth'i de kendi mesleğine yönlendirdi ve onu genç yaşta 1805 yılının ekim ayında ölen Hopkins isimli bir oyuncuyla evlendirdi. Eşinin ölümünden iki ay sonra bu dul kadın o zamanlar aynı tiyatro topluluğunda olduğu David Poe ile evlendi. Annesi Bayan Arnold da aynı şekilde Tubbs isimli bir müzisyenle evlenmiş ve sonradan dul kalmıştı, buradan anne kızın aynı kaderi paylaştığını görebiliyoruz. O zamandan beri kendini kızının

ailesine adadı ve zaman zaman küçük roller alarak tiyatro topluluğunda kalmaya da devam etti.

1811 yılının yazında Bay Placide'nin topluluğu Norfolk'tan ayrılarak Richmond'ta yeni sezonu açmaya gitti ancak Bay David Poe veremle savaştığı için onlara eşlik edemedi, ailesiyle Norfolk'ta kaldı. Şüphesiz ki orada öldüğü düşünülür, çünkü o zamandan beri ismi ne bir yerde geçmiştir ne de duyulmuştur. Büyük olasılıkla şehrin civarında gözlerden uzak bir mezarlığa gömülmüştür. Ölümünün ardından dul kalan eşi maddi sıkıntıya düşmüş, bulunduğu topluluğu yöneten Bay Placide onun Richmond seferinde yer almasını istediğinden çalışanlarından birini göndererek ailenin Richmond'a gelmesi için masraflarını karşıladı. Hâlâ "Bird-in-hand" olarak bilinen On Beşinci ile On Yedinci Cadde'nin arasında kalan alçak bölge olan Main Sokak'ta Fipps isimli tuhafiyecinin evinde onlar için bir oda ayrılmıştı. Bu oda Poe'nun bazı biyografilerinde bahsedildiği gibi yıkık dökük bir apartmanın bodrum katında yer almaz. Üst katta oturan ailenin işlettiği bir mağazanın arkasında yer almaktadır ve rahatça yaşanabilecek şekilde döşenmiş olmalıdır çünkü bu semt o zamanlar Richmondlı bayanların çarşısıymış, büyük ihtimalle Bayan Fipps de modayı takip eden bir mağaza sahibiydi. Bayan Poe'nun odası nemli olmalı çünkü bu bölge şehrin en alçak noktasıydı; nehir taştığı zaman, ki bu durumla sık sık karşılaşılırdı, sular Main Sokak'taki binaların arka kapılarına kadar gelirdi ve bazen zemin katları su basardı. Bayan Poe bu odada o zamanlar bataklık humması olarak bilinen, onu ölüme götüren sıtma ateşine yakalandı.

Bayan Poe, fotoğrafları afişlerde yer alsa da hastalığı nedeniyle birçok kez sahneye çıkamadı. Bay Placide eşi-

nin Baltimore'daki akrabalarına onun ve çocuklarının adına bir mektup yazdı ancak memnun edici bir cevap alamadı. Bunun üzerine içinde bulunduğu tiyatro topluluğu onun yararına bir oyun sergiledi. Ayrıca Richmond gazetelerinden *Enquirer* 25 Kasım günü iyi kalpli şehir sakinlerine hasta oyuncu ve çocukları yararına yapılan oyuna gitmeleri için çağrıda bulundu. Bu çağrı John Allan ve arkadaşı Bay Mackenzi'ye de ulaştı.

Bu iki beyefendi İskoç'tu ve tütün işiyle uğraşıyorlardı. Milliyetçilik duyguları, kendileri gibi İskoç olan bu aileye duydukları sempatiyi artırdı. Onların rahat edebilmesi için yapılabilecek her şey yapıldı ve Bayan Allan hasta kadınla bizzat ilgilendi. İlk ziyaretinde Bayan Tubbs'u çocuklarına "cin çayı" dediği tatlandırılmış cinli suya batırılmış ekmek yedirirken buldu. Bayan Poe çocuklarını güçlü ve sağlıklı yetiştirmek için bunu alışkanlık haline getirdiğini söyledi. Küçük Edgar'ın hayatını mahveden alışkanlığıyla tanışması işte bu şekilde olmuştur.

Bir süre sonra Bayan Poe'nun hayatının sonuna yaklaştığı iyice anlaşıldı. 8 Aralık 1811'de hayatını kaybetti.

Şimdiki soru çocukların ne yapacağıydı. Grup içinde yapılan konuşmalardan sonra Bay Mackenzie ve Bay Allan Baltimore'daki akrabaları sahip çıkana kadar, çocuklara kendi evlerinde bakacaklarını söylediler.

Yavrucakların ölmüş annelerinin arkalarından bakması ve o andan itibaren onları şimdiye kadar sevmiş ve korumuş olan büyükannelerinden sonsuza dek ayrılmaları çok hüzünlüydü. Ayrılırken annelerinden hatıra kalması için oğlana "Sevgili küçük oğlum Edgar'a annesinden" yazılı suluboya resim, kıza da içindekileri toplamak için uzun süre uğraştığı bir mücevher kutusu verdi. Kimsesiz çocuklar ellerindeki bu küçük anılarla tanımadıkları in-

sanların evlerine götürüldüler.

Daha sonra küçük çaplı bir cenaze töreni yapıldı, Hill Kilisesi'nin dik yokuşundan St. John Kilisesi'ndeki[1] mezarlığa gidildi. O gün mesleği oyunculuk olan birini toprağa vermek hiç de kolay değildi ancak Bay Mackenzie bunu gerçekleştirdi. Kabri artık mezarlığın doğudaki duvarına yakın bir parçası olmuştu ve Edgar Poe'nun annesi sonsuza dek orada yattı.

Bayan Tubbs, Bay Placide'in topluluğunda kaldı ve tabii ki onlarla İngiltere'ye kendi ailesinin yanına döndü.

Bayan Poe'nun ölümünden altı hafta sonra Richmond Tiyatrosu büyük bir yangının kurbanı oldu. Bütün ülkeyi yasa boğan bu durum tam bir faciaydı. O gece "The Bleeding Nun" adlı oyunu izlemeye gelen geniş ve sosyetik izleyici kitlesinden seksen kişi yangında hayatını kaybetti. Bayan Allan da kız kardeşi ve küçük Allan'la oyuna gitmek istemişti ama eşi itiraz edip onları yılbaşı ziyareti için şehrin dışına götürmüştü; böylece Placide Topluluğu'nun üyeleri gibi onlar da faciadan kurtuldular.

1. Bu tarihi kilisede Patrick Henry dinleyicilerini unutulmaz "Ya bana özgürlüğümü verin, ya da beni öldürün!" sözleriyle kalpten etkilemiş ve zamanın izlerini silerek onları sonsuzluğa yolcu etmiştir.

2

POE'NUN İLK EVİ

Çocukların bakımını üstlenen Bay ve Bayan Mackenzie Baltimore'daki dedeleri David Poe ile onların adına yazışmaya başladı. Dedeleri çocukların bakımını üstlenmek konusunda pek hevesli değildi. Eşinin de kendisinin de yaşlı ve yoksul olduklarını, kendilerine en büyük oğulları William Henry'nin baktığını ve bu durumda çocukların bakımını üstlenemeyeceğini söyledi. En sonunda çocukları daha iyi bakılacakları bir yetimhaneye göndermeyi önerdi. Ancak Bayan Mackenzie bunu kabul etmedi, küçük Rosalie'yi kesinlikle evinden göndermeyeceğini onu kendi çocuklarıyla birlikte büyüteceğini söyledi. Bu sırada çocuğu olmadığı için Edgar'a daha düşkün olan Bayan Allan da eşine onu evlat edinmeyi teklif etti.

Bay Allan onun bir aktör çocuğu olduğunu ve onu kendi çocuğu olarak yetiştirmesinin itibarı açısından kabul edilemez olduğunu söyleyerek itiraz etti. Bayan Allan eşinin bir erkek çocuğunun bakımını severek üstleneceğine inanmıştı ancak biraz düşününce koruyucu veya üvey ebeveyn olarak yasal sorumluluk altına girmek istemediğini, onun yerine ilerde istediklerini yapabilmek için özgür kalmayı tercih ettiğini anladı. İki çocuk da vaftiz

edilirken onun soyadını almış ve onun korumasına verilmişken Bay Mackenzie de Rosalie için aynı şekilde tepki verdi.

Biyografi yazarları arasında çocukların o dönemde kaç yaşlarında olduğuna dair bitmek bilmeyen tartışmalar olmuştur. Woodbury yaşını bir Boston gazetesinden elde ettiği Bayan Poe'nun sahneye çıkış sıklığı verilerine göre hesaplamaya çalışmıştır. 1807'de uzun süre sahnelerden uzak kalmış olmasını William Henry'nin doğumuna bağlamışlardır. Buna göre Edgar'ın doğumu da iki yıl sonra yani 1809 yılında gerçekleşmiş olmalıdır.

Bu konudan emin olmak için bilginin kaynağına gitmeye karar verdim ve Bayan Mackenzie'nin Rosalie Poe ile birlikte büyüyen kızı Bayan Byrd'e bir mektup yazdım. Ondan gelen cevabı sakladım ve şimdi size kelimesi kelimesine aktaracağım:

"Sayın S..., bana Rose ve Edgar'ın yaşlarını sormuşsunuz. Edgar 1808 yılında, Rose 1810 yılında doğdu. Düğün davetime verdiği cevapta eğer düğünümü bir hafta ertelersem onun doğum gününe denk geleceğini söylemişti. Ben 5 Ekim'de evlendim.... Anneleri 8 Aralık 1811'de hayatını kaybetti. Ertesi gün, 9 Aralık'ta çocuklar Bay Allan'ın ve bizim evimize getirildiler... Anneleri Main Sokak'ta tuhafiyeci Bayan Fipps'in yerinde kalıyordu. Anneleri iyi bir İskoç aileden geliyordu, babam ve Bay Allan Hill Kilisesi'nde gereken formaliteleri gerçekleştirdiler.... Ne yazık ki Bay Poe eşinden önce ölmüştü."

Çocukların yaşları için yapılan bu hesaplama diğer biyografi yazarlarınınkinden daha güvenilirdi çünkü onlarınki sadece ihtimallere dayanıyordu. Çocuklar Edgar Allan ve Rosalie Mackenzie olarak vaftiz edildiğinde de yaşları kilise ve aile kayıtlarına yazılmıştı. Ayrıca Rosalie

Poe ile birlikte büyüyen Bayan Byrd bu konuda yanılıyor olamaz.

Eğer Woodbury'nin en büyük çocuk William Henry'nin Ekim 1807'de, Edgar'ın 19 Ocak 1809'da doğduğu yönündeki tahminleri doğru olsaydı, Edgar Aralık 1811'de Allanlar tarafından alındığında iki yaşından küçük olması gerekirdi ancak bu durumda kız kardeşinin bir yaşını geçmiş ve etraftaki çocuklarla oynamak için koşturuyor olması imkânsızdı. Bay Poe'nun doğum gününün 12 Ekim olduğunu söylemiştir ancak her ne kadar etrafındakilere yanlış tarih verse de Bayan Mackenzie'nin kızına doğruyu söylemiştir.

Sonuç olarak Bayan Byrd'in de söylediği gibi Edgar 1808, Rosalie 1810[2] yılında doğmuştur. Onun açıklamaları diğer hesaplamalar ve tahminlere göre daha sağlam kanıtlara dayanır, ben de bu kitapta bu tarihleri dikkate alacağım.

2. Rosalie'nin ölümünün resmi tarihi 14 Haziran 1874'tür, 64 yıl yaşadığını gösterir. Ancak bu tarihe göre düşünülürse 1811 yılının aralık ayında Mackenzieler tarafından evlat edildiğinde bir buçuk yaş daha büyük olması gerekir.

3

ALLANLAR'IN EVİ

Bay Allan o zamanlar otuz bir yaşında mütevazı ve başarılı bir iş adamıydı, bazıları onu dürüst, kararlı, kibar ama çabuk öfkelenen bir İskoç olarak anlatırdı. Kendinden birkaç yaş daha küçük olan iyi kalpli eşi zevk ve eğlence düşkünü güzel bir bayandı. O dönemin pek de uygun olmayan şartlarına rağmen hayırsever insanlardı ve dostlarıyla eğlenmeyi severlerdi.

Ailenin diğer üyesi Bayan Allan'ın ablalarından biri olan Ann Valentine cana yakın bir kadındı ve Edgar'ı neredeyse üvey annesi kadar çok severdi. Daima onun Nancy Teyzesi olarak kalmıştı.

Allanlar o dönemde şehrin iş merkezlerinin bulunduğu bölgesinde, hâlâ Main 14 ve Franklin arasında kalan Fourteenth Sokak'ta bulunan sıra sıra dizilmiş tuğladan yapılmış üç katlı soluk renkli binalardan birinde oturuyordu. Bay Allan'ın iş yeri giriş kattaydı ve yukarda daireler vardı. O dönemde ve uzun yıllar sonrasında da bu, iş yeri şehir merkezinde olanlar tarafından tercih edilen bir yaşam tarzıydı. Ancak bazıları Shockoe Hill'de gösterişli evler inşa ediyordu.

Zeki ve sevimli bir çocuk olan küçük Edgar kısa sürede ev halkının gözdesi ve gurur kaynağı olmuştu. Bay Allan bile Edgar'a düşkündü, eşi de aile dostlarıyla gezerken onu yanına alıp hava atmaktan zevk alırdı. Minik sarı bol deve tüyü veya ipek pantolonunun içinde atkısının üstüne dökülen siyah dalgalı saçları, kırmızı ipek çorapları, mor kadife kasketi ve bir omzuna düşen altın renkli püskülüyle görenleri kendine hayran bırakıyordu. Yaratılış itibariyle sevecen ve şirin bir çocuktu, şimdiye kadar kendi kararlarını almasına izin verilse de bazen inatçı ve başa çıkması zor biri olmuştu. Hatalarını düzeltmek için ve eşinin fazlaca yüz vermesine karşılık olarak Bay Allan Edgar'ı kendi düşüncelerine göre eğitmeye ve ona neyin en iyi olduğunu öğretmeye başladı. Doğru olanı yapınca onu sevip ödüllendirdiler, yanlış yaptığındaysa bazılarının söylediğine göre ağır cezalar verdiler. Ailenin hatta uşakların amacı onu olanlardan korumaktı ve oğlan kısa sürede kendi işine gelen küçük oyunlara ve kurnazlıklara başvurmayı öğrendi. Bu oyunların komik bir örneğini Bayan Allan kendisi anlatmıştı. Edgar bir gün yağmurda dışarı çıkmak için ısrar ederken Bay Allan onu sert bir tavırla içeri çağırdı ve dayakla tehdit etti. Hemen içeri girdi ve uysal bir tavırla koruyucusuna doğru yürüdü, o büyük, ihtişamlı gri gözleriyle yüzüne baktı ve elindeki anahtarları ona uzattı. "Bunlar ne için?" diye sordu. "Bunlarla bana vurabilirsiniz," dedi küçük diplomat, Bay Allan gülüşünü saklamak için arkasını dönmek zorunda kaldı.

Hatırladığım bir diğer olay ise Edgar'ın ne kadar sıkı bir disipline maruz kaldığıydı.

Amcam, Bayan Allan'ın kuzeni olan ve onu sık sık ziyaret eden Edward Valentine, Edgar'a çok düşkündü, onunla çok yakından ilgileniyor, ona küçük eğlenceli

oyunlar öğretiyorlardı. Bu oyunlardan biri büyük birinden sandalyeyi kapıp oturmaktı, ama Edgar bunu anlamak için fazla küçüktü, bir keresinde şişman ve olgun bir bayanı oyununa alet etti. Öfkesini kontrol etmekte daima zorlanan Bay Allan ilk fırsatta suçluyu cezalandırmak için alıp götürdü. Yaklaşık üç yaşlarındaki bir çocuğun cezalandırılması ne kadar doğrudur bilinmez ama Bay Allan dayakla istediklerini yaptırabileceğine inanırdı.

Edgar'ın hiç köpeği veya midillisi yoktu, bir biyografi yazarının söylediği gibi küçük bir prens gibi seyis eşliğinde de hiç at binmemişti. O zamanlar Edgar'ın yaşam koşulları hiç de öyle imrenilecek türden değildi. Batı Virginia eyaletinin ünlü bir şehri olan White Sulphur Springs'teki görüntülerine gelince, sadece bir yalandan ibaret.

Ama bir yaz Edgar altı yaşındayken Allanlar Virginia'ya gitmişti ve dönerken Stanunton yakınlarında oturan Bay Valentin'in ailesini ziyaret etmişlerdi. Bu beyefendi arabasıyla veya atla dışarı çıkarken Edgar'ı yanına alır şehirdeki postaneden gazeteleri aldıktan sonra ona haberleri okuturdu, onu bilgi kaynağı olarak görürdü. O zamana kadar İskoç bir kadının öğretmenlik yaptığı anaokuluna gitmiş, uzun süre de onun "küçük sevimli oğlu" olmuş ve ölene kadar ona puroluk tütün taşımıştı. Ayrıca Bay Allan'ın çok hoşuna giden İskoç aksanını da ondan öğrenmişti. O yaşında bile öğrenme hızı dikkat çekiyordu.

Bay Valentine aynı zamanda Edgar ve birlikte oynadığı küçük zenci çocuklar arasında güreş müsabakaları düzenlemeyi de sever, kazanana para ödülü verirdi. Ancak tek bir şey vardı ki para ödülü dahil hiçbir ödül Edgar'ı bunu yapmaya ikna edemezdi; o da güneş battıktan sonra şehrin yakınındaki kilise mezarlığına gitmekti, yanında küçük zenciler olsa bile gitmezdi. Bir keresinde, geç va-

kitte eve doğru giderlerken Edgar atın üzerinde Bay Valentine'in arkasında oturuyordu. Etrafında birkaç mezar taşı olan terk edilmiş ahşap bir kulübenin yanından geçtiler, bunu görünce küçük Edgar o kadar korktu ki öne geçmek istedi, Bay Valentine'de onu eyerin üstüne aldı. "Arkamızdan gelip beni alacaklar," dedi Edgar, o küçük yaşında bile ileride sahip olacağı hayal gücünün belirtileri görülüyordu.

Bu olaydan sonra anlaşıldı ki Edgar zenci bakıcısıyla akşamları uşakların odasına gidiyor, orada hayaletler ve mezarlıklarla dolu korkunç hikâyeler dinliyordu. İlk eserlerinden biri olan "Tempest"da aile bireyleri hayaletti ve bir cenaze levazımcısının dükkânında tabutların üzerinde bir masanın etrafında oturuyor, oradan mezarlarına uçarak gidebiliyorlardı; burada Edgar'ın Bay Allan'ın mutfağında dinlediği hikâyelerden etkilenmiş olduğu düşünülmektedir.

Şüphesiz ki aşırı duygusal olunan küçük yaşlarda duyulan bu hayaletli hikâyeler Poe'nun eserlerinin karakteristiğini oluşturan bu tuhaf ve korkunç hayal ürünlerinin ortaya çıkmasında ve arkadaşlarının çok iyi bildiği batıl inançlarının oluşmasında etkili olmuştur. Daima mezarlıklardan uzak dururdu, iskelet ve tabut görmekten nefret ederdi, geceleri sokakta bile tek başına değil yayaların yanından yürürdü, çünkü kötü ruhların karanlıkta avlandığına inanırdı. Ölümden korkardı ve cesetlere bakamazdı. Ama tuhaf bir şekilde büyülenmiş gibi sürekli ölümle ilgili yazardı.

Her güneyli çocuk gibi Edgar Poe da hep yanında siyahi bakıcısıyla gezdi. Ona ve diğer uşaklara onların da kendisine olduğu kadar bağlıydı. Aslında belirgin bir özelliği de siyahileri sevmesiydi. Hayatının başından sonuna ka-

dâr onlarla konuşmaktan, onların tuhaf ve eğlenceli mizahından ve ilginç düşünce şekillerinden hep zevk almıştı.

Edgar yaklaşık üç yıl Allanlarla birlikte kaldıktan sonra yine evinden ayrılıp yabancılarla yaşamak zorunda kaldı; Bay Allan, eşiyle birlikte İngiltere ve İskoçya'ya iş seyahatine gitti. Edgar ise Londra'da yalnızlığını fazlaca hissedeceği bir okula gönderildi. Tatillerde hâlâ Allanlar'a geliyor, Virginia'ya dönmeden önce İskoçya'da birkaç ay onlarla kalıyordu. Aradan geçen beş yıla dair bilinen pek bir şey yoktur.

4

POE'NUN ÇOCUKLUĞU

Allanlar 1820 yılının haziran ayında Richmond'a döndüğünde Edgar on iki yaşındaydı. Hazırda bir evleri olmadığı için Bay Allan'ın iş arkadaşı Bay Ellis'in o zamanlarda şimdiki kadar popüler bir cadde olan Franklin'deki evinde misafir oldular.

Bay Allan o zamanlar Edgar'ı Profesör Clarke'ın okuluna götürdü. Edgar orada iyi ailelerin çocuklarıyla yakın arkadaşlıklar kurdu.

Yılın sonunda Allanlar Clay Caddesi ve Fifth Sokak'ın köşesinde şehirden ve gürültüden uzakta sade bir eve taşındılar. Giriş katında beş odası ve bir de asma katı olan evde yıllarca yaşadılar.

Poe okulda bazı arkadaşları tarafından çok sevilirken, diğerleri ondan uzak durmuş ve onu pek sevmemişlerdir. Ama üst sınıftakiler dahil herkes onun zeki olduğunu, eğlence ve muziplikte bir numara olduğunu kabul etmiştir.

Bayan Mackenzie'nin en büyük oğlu John veya "Jack" Edgar'dan iki yaş büyüktü. Edgar'ın hiçbir biyografisinde bahsedilmez ama onun hayat boyu en yakın ve güvenilir arkadaşı olmuştur. Çocukluk ve okul dönemlerinde bir-

likte oynarlardı ve üniversiteden ayrılana kadar hep birliktelerdi. Poe Bayan Mackenzie'ye hep "Ma," diye seslenirdi ve onun evinde kendi kardeşinin evinde olduğundan daha rahat olurdu.

Hatırladığıma göre John Mackenzie iri yarı, neşeli ve orta yaşlı biriydi, kırmızı yanakları vardı, içten kahkahalar atardı. Ölümünden sonra Poe'yu şöyle anlatmıştı:

"Onu hiçbir zaman hasta ve melankolik biri olarak görmedim ama Bayan Stanard öldüğünde bir süre kederli ve üzgün bir hal almıştı. Diğer zamanlarda morali yüksekti hep neşeli ve eğlenceli olurdu. El şakaları yapmaktan, gizlenerek meyve ve şalgam bahçelerine baskın yapmaktan hoşlanırdı. Evet, okul çağında her çocuk tatlı, sulu, taze şalgamları sevmiştir; çoğu zaman elma tohumlarını topladıktan sonra şalgamları yiyen kargalar gibi korkuluğun etrafında otururduk. Zaman zaman tatlı çiğ patatese bile hayır demeden yedik, bahçeden aşırılan şeyin tadı başka olurdu çünkü. Cumartesi günleri nehirden yavru balık tutar, yabani üzüm veya atkestanesi bulmak için ormanda yürüyüşe çıkardık. Bay Allan, Edgar'ın bu gezilere çıkmasına her seferinde izin vermezdi, ama Edgar bunun için cezalandırılacağını bile bile gizlice kaçar bize katılırdı.

"Bay Allan iyi bir insandı. Ama Edgar ona pek düşkün değildi," diye ekledi Bay Mackenzie. Zor ve titiz bir kişiliği vardı, uzun çengelli burnu ve kalın kaşlarının altındaki küçük keskin gözleri bana her seferinde şahini hatırlatırdı. Edgar'a kızdığında onu yalnız bırakmakla tehdit ederdi, bu yüzden Edgar hiçbir zaman ondan bağımsız bir hayat düşünemedi.

Edgar'ın haftalık cep harçlığı vardı, ama cömert kişiliği yüzünden teneffüslerde arkadaşlarına hep şekerler ve zencefilli kekler alırdı. Bu yüzden de harçlığını hafta so-

nu gelmeden bitirirdi ve borçlanırdı. Ancak borçlarını hep zamanında öderdi.

Aynı zamanda kendisi de bir ressam olan ve ünlü ressam Thomas Sully'nin yeğeni Robert Sully hayatı boyunca Poe'nun en sıkı dostlarından biri olmuştur. Çok kırılgan ve hassas bir yapısı olan Robert zor zamanlar geçirirken Edgar'la hep sıkı dost olmuştur. Bana okulda ne zaman zorlansa Edgar'ın ona yardım ettiğini söylemişti: "Okuldaki çocukların benimle dalga geçmelerine izin vermez ve bana karşı hep anlayışlı davranırdı. Onu hem takdir eder hem de imrenerek bakardım, çok zeki ve yakışıklı bir çocuktu.

"Evlerimiz birbirine uzak değildi, köşeyi dönünce Edgar'ın evi hemen oradaydı. Bir cumartesi günü koşarak bizim eve geldi. 'Dışarı çık Rob!' diye bağırıyordu. 'Atkestanesi toplamaya Hermtage'daki ormana gidiyoruz, sen de gelmelisin. Billy Amca çam iğnesi toplamaya gidiyor, bizde onun arabasıyla gidebiliriz.' İşte bu olay onun ne kadar düşünceli olduğunu gösteriyor. Diğerlerinin yaptığı gibi uzun mesafeleri yürüyemeyeceğimi ve bu yüzden çoğu zaman onlara katılamadığımı biliyordu."

Poe'nun biyografilerinden birinde etkileyici bir hikâye anlatılmaktadır. İlk öğretmeni Bay Clarke bir keresinde onu komşunun şalgamlarını boynuna bağlamış çalarken yakalamış. Bunun üzerine Bay Allan aceleyle eve gelmiş ve öğretmeni çağırarak eğer evlat edindiği çocuğuna bu yüzden hakaret edecek olursa onu dövmekle tehdit etmiş. Şimdi bu hikâyenin doğruluğunu tartışmamız çok da gerekli değil. Ancak Bay Clarke Poe'nun ölümünden birkaç yıl sonra Baltimore'da yapılan bir röportajında bu olayla ilgili şöyle demiştir:

"Edgar o zamanlar sekiz yaşındaydı, sevimli bir mizacı

vardı. Her zaman neşeli ve eğlenceli bir çocuk olmasının yanı sıra okul arkadaşlarının göz bebeğiydi. Onunla hiçbir zaman sert bir şekilde konuşmadım ve onu cezalandırmadım. Başarılı olmak için hep azimliydi."[3]

Öğrencisi Edgar'dan övgüyle bahsetti. Bir tatilde Nat Howard'la birlikte ikisi de ona Latince övgü dolu mektuplar yazmışlar, bilgi açısından ikisi de eşit donanımdaydı ama Edgar mektubunu dörtlükler halinde yazmış Nat ise bunu yapamamıştı.

"Poe ne zaman Baltimore'a gelse beni ziyaret ederdi ve bende ona şarap ikram ederdim. Bilirsiniz bu bir gelenektir. *Graham's Magazine Dergisi*'nin editörü olunca para kazanmaya başlamış ve o da bana şarap göndermişti. Edgar'ın çocukluğunda da yetişkinliğinde de beni gerçekten sevdiğine inandım. Tabii ki ben de onu sevdim... Küçükken samimi, sevecen ve iyi kalpliydi, büyüdüğünde ise benim için değerli bir dost oldu. Onun cenaze törenine de katıldım."

Yaşlı profesör Poe'nun kız kardeşi Rosalie'yi Poe onun öğrencisi olduğunda görmüş. "O zamanlar yaklaşık on yaşındaydı, çok tatlı ve sevimli bir çocuktu."

Poe Profesör Clarke'ın yanından ayrılınca 1832 yılında Dr. Burke'ün okuluna gitmeye başladı. Üniversiteye gidene kadar orada kaldı. 1890 yılında hayatını kaybeden tanınmış, Richmondlı bir fizikçi olan Dr. Creed Thomas'la oradan sınıf arkadaşıydı. Ölümünden kısa süre önce bir *Richmond* gazetesinde yayımlanan, Poe ile olan hatıralarından bahsettiği yazısında şöyle demiştir:

"Poe onun en zeki öğrencilerinden biriydi. Daha on üç yaşlarındayken Latin şairleri zevkle okur, onların şiirlerini

3. *Baltimore* gazetesinde yer alan bu haberin kaynağı Profesör Clarke'ın oğlunun 1894 yılında Richmondlı bir muhabire anlattıklarıdır.

incelerdi. Akıllı bir öğrenciydi ve çok güzel ders anlatır, her konuda başarılı olabilmek için azimle çalışırdı.

Yaradılış olarak içine kapanık bir insan olsa da her zaman cesareti vardı. Okulda ondan daha cesur olanı yoktu. Tartışmalara girmezdi ama her zaman hakkını savunurdu... Ama arkadaşlarını okuldan sonra hiç evine çağırmaması dikkat çeken bir durumdu. Okuldaki oğlanlar sık sık cuma akşamları buluşur, birlikte yemek yer veya birbirlerinde kalırlardı, ama Poe bu sosyal çevreye hiç katılmadı. Okul bittikten sonra ertesi güne kadar onu hiç görmezdik."

Dr. Thomas onun sahneye olan düşkünlüğünü anlatırdı. "Birkaç zeki arkadaşıyla birlikte bu amaç için kiraladıkları eski bir binada amatör tiyatro oyunları çıkarırlardı. Poe en iyi oyunculardan biriydi ama Bay Allan bu durumu öğrenince ona büyük bir haksızlık ederek tiyatrolara katılmasını yasakladı."

Dr. Thomas sözlerine şöyle devam etti: "Diğer bir gerçek ise Poe Burkeler'le birlikte kalırken hiç dayak yememişti." Çocukların sık sık onu dövmek için sessizce geldiklerini hatırlıyorum. Poe okulda sessiz ve sakin bir çocuktu, derslerine ağırlık verirdi ve dayaklardan kaçmayı başarırdı.

Poe okuldaki arkadaşlarıyla da çok yakın değildi, içine kapanık bir çocuk olduğundan onlara soğuk davranıyordu. Hatta bazı çocuklara hiç yaklaşmıyor, onları samimi bulmuyordu. O zamanlar kurallara çok bağlı olan ve bilgiçlik taslayan bir sınıf vardı, bahçelerden meyve ve şalgam aşırmalarını eleştirirlerdi. Sonraki yıllarda da Poe'nun arkasından hiç iyi şeyler söylememişlerdir.

Dr. Davis'in anlattıklarından, yetişkinliğinde sessiz ve içine kapanık olan Poe'nun çocukluğunda da böyle olduğunu görüyoruz.

Arkadaşlarını hiç evine davet etmemesinden de anlaşılacağı gibi Edgar zamanını kendine ayırmayı, okumayı ve şiir yazmayı seviyordu. Ama hiçbir şekilde evde yalnız kalamıyordu. Allanlar arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi, çay partileri düzenlemeyi seviyordu. Edgar da orada bulunmak, onun yaşıtında birkaç çocukla birlikte dans edip sessiz sinema oynamak zorunda kalıyordu. Bayan Allan bu şekilde Edgar'ı eğlendirdiğini ve ona toplum içinde nasıl davranacağını öğrettiğini düşünüyordu, ama o bunlardan hiç zevk almıyordu. Hayatı boyunca sosyal ilişkilerden nefret etti. Bayan Mackenzie Allanlar'ın Edgar'a yaptıklarını onaylamıyordu. Edgar gördüğü muameleden memnun değildi, artık on beş yaşındaydı ve kiminle vakit geçirmek istediğine kendi karar verebilirdi, evde gereksiz kısıtlamalara maruz kaldığını düşünüyordu. Onun sık sık Bay Allan yerine keşke Bay Mackenzie tarafından evlat edinseydim dediğini duyardı ve bir anne şefkatiyle onu Allanlar'ın ne kadar iyi olduğuna ikna etmek için onunla konuşurdu. Çok tatlı ve sevecen bir çocuk, ayrıca oldukça da kibardı; evden çıkmasına izin verildiği sürece onlarla kalmaktan mutluydu. Oğlu John, Edgar'ı evinde ziyaret etmek istemezdi çünkü o evdeki kurallar çok katıydı. Bay Allan Edgar'ı evlat edinirken çocuktan ziyade eşini mutlu etmek istedi, böylece kendi vicdanını da rahatlattı. Bir keresinde Edgar'ın minnettarlık duygusundan bihaber olduğunu söylediğini duyup onun daha bir çocuk olduğunu ve bunu bilmemesinin normal olduğunu söyledi. "Çocuklar sorumluluklarının farkında olamayabiliyorlar ben bu yaşlarında Rose'un sadece şefkatli olmasını ve söz dinlemesini istiyorum," demişti. Bayan Allan kendini Edgar'a adamıştı ve Edgar da ona çok düşkündü. Edgar'a maddi destek sağlayanın kocasından çok Bayan Mackenzie ol-

duğunu düşünüyordu ve okuldaki diğer çocuklardan iyi durumda olması onu gururlandırıyordu. İyi kalpli ve cana yakın bir kadındı, eğlenceye düşkündü, eşine ve kız kardeşine göre evine daha az bağlıydı.

John Mackenzie Edgar'dan bahsederken okulda oldukça cesur biri olduğuna ama doğaüstü varlıklar yüzünden geceleri evde yalnız kalmaktan korktuğuna şahitlik ettiğini sıkılarak anlattı. Poe'nun çocukken en çok korktuğu şeyin gece kapkaranlık bir odada yalnızken yüzünde buz gibi bir el hissetmek veya alacakaranlıkta uyandırılıp gözlerini kendisine dikmiş bir canavar görmek olduğunu söylemiş. Kendi hayal gücünün ürünlerinden o kadar çok etkilenmiş ki neredeyse boğulacak gibi olana kadar kafasını yatağın altında tutarmış.

Poe'nun maruz kaldığı kısıtlamalar ve yaptıklarıyla dalga geçilmesi onun sadece daha demokratik bir insan olmasına yol açmıştır. Kafa dengi iki veya üç arkadaşıyla birlikte Rocketts yakınındaki nehirde veya şelalelerde yıkanmayı severdi, onlara "nehir fareleri" ismi takılmıştı. Poe yüzmeyi ve kürek çekmeyi onlardan öğrenmişti. Nehir çekilmesinden sonraki yıllarda Richmond'tayken bazı eski arkadaşlarıyla nasıl tanıştığını ve onlarda nehir kenarında vakit geçirirken ne kadar çok eğlendiğini anlattı.

Allanlar'ın evinde geçirdiği dönemdeki öğretilere pek bağlı kaldığı söylenemez. Bay ve Bayan Allan St. John Episkopal Kilisesi'nin birer üyesiydi ve kilise törenlerine çok bağlıydı. Edgar'ın da pazar günleri onlarla birlikte kilisede bulunmasını, dini törenlere katılmasını isterlerdi. Ancak o zamanlarda dinine bağlı Hıristiyanlar'ın sosyal zevklerinden uzak durması gerekmiyordu. Pazar günleri gösterişli akşam yemekleri düzenlenir, kilisedeki dostlar davet edilir ve birlikte ata binmenin keyfi çıkarılırdı. Ba-

yan Allan'ın düzenlediği dans partilerine ve Bay Allan'ın poker partilerine şehrin tanınan isimleri katılırdı, bu eğlenceler bir süreliğine onları dünyevi zevklere yöneltirdi. Eğlence boyunca doya doya şarap içilirdi. Bu sırada Edgar da dans okuluna gönderildi.

Yaptığım bir çıkarıma göre; Edgar Poe, kız kardeşi ve Mary Mackenzie ile aynı zamanda St. John Kilisesi'nde bir rahip tarafından vaftiz edilmiştir. Ona ne zaman mezhebi sorulsa, "Ben bir Episkopalım," derdi. Ama Richmond'taki arkadaşları ne onun ne de Rosalie'nin dini görüşlerini açıkça belli eden davranışlar sergilediğini görmediklerini söylemişler. Her ikisinde de fark edilen şey, saygı mevhumunun o zamanlar çok da gelişmediğiydi. Poe'nun yakın arkadaşları tarafından bilinir ki o ulu bir gücün varlığına inanırken İsa'yı ilah kabul eden doktrine olan inancını yitirmişti. Bu yüzden denizde yol gösterici yıldızı olan ama o rotada ilerleyecek dümeni olmayan bir gemi gibiydi. Gerçeği arama tutkusundan hiç vazgeçmemişti.

Ancak Poe dinine saygısızlık etmemeye özen göstermiştir ve düzenli olarak kiliseye gitmiş, kilise müziklerini hep severek dinlemiştir.

Poe'nun biyografilerinde Allanlar'a büyük haksızlık edilmiş, Poe'nun genç yaşlardaki çapkınlıklarından onlar sorumlu gibi anlatılmıştır. Anlatılanlara baktığımızda üç veya dört yaşlarındaki bir çocuğa akşam yemeği davetlerinde şarap verildiğini ve kendilerini eğlendirmesi için bunu içmesini istediklerini görüyoruz.

Kendi hatıralarıma bakarak söyleyebilirim ki topluluğun eğlencesi için küçük çocuklara şarap içirilmesi alışılmadık bir durum değildir. Tabii ki onlara verilen likör biraz tatlandırılmış şarap ve sudan oluşurdu. Diğer çocuklar gibi Edgar'ın da büyüdükçe masada şarap içmesine izin

verilmiş, ancak üniversiteden dönene kadar şaraba olan düşkünlüğü konusunda konuşulmamıştır.

Poe'nun üniversiteden arkadaşı olan Richmondlı bir adamın, onun içmeye karşı takındığı sıradışı tutumdan bahsettiğini duymuştum. Henüz bu konuda yeteri kadar bilgisi yok, sadece tatları için şarap ve likör içiyor, demişlerdi. "Asla şarap konusunda tartışmaz veya ne kadar mükemmel olduğu hakkında konuşmazdı, ama kadehini bir dikişte su içer gibi bitirirdi özellikle de düşünceli olduğu zamanlarda." Böylelikle de arkadaşları daha ayıkken o kısa sürede sarhoş olurdu. Üniversitedeki yıllarına ithafen, "Tanıdığım en dayanıksız kişiydi. Çevresindekilerden normalden de fazla etkilenirdi," demişti o arkadaşı.

Şimdiye kadar Poe hep sevimli ve şefkatli bir çocuktu ama şimdi, on altı yaşına geldiğinde rahatsız edildiğinde, beklenmedik davranışlar sergileyebileceğini gösterdi.

Bazı yazarlar saygısız ve insanları hor gören bir çocuk olduğunu söylese de ben Allanlar'ın koruması altındayken böyle bir davranışına hiç rastlamadım. Aristokrat bir ailenin çocuğu oyuncuların çocuklarıyla birlikte kuruma itiraz etmeye kalkınca sadece onu göz ardı etmekle kalmamış aynı zamanda aşağılayıcı imalarda bulunmuşlardır. Böyle bir davranışın sonucunun ne olabileceğini de göstermişlerdir. Bu durum Edgar'ın kızgınlık duygularını uyandırmış ve ince espriler, gizli alaylar ve gülünç eleştirilerle dolu "Don Pompiosa" isimli hicivde açığa çıkmıştır. Söz konusu genç adam ne zaman dışarı çıkarsa parmakla gösterilip alay edilirdi. Hatta bir süre sonra şehri terk edip Poe'yu zafer kazanmanın mutluluğuna boğduğu söylenir. Bunlar Poe'yu sonraki yıllarda düşmanlarının baş belası olan bir eleştirmen yapacak edebi saldırıların ilk örnekleridir.

5

OKUL ÇAĞINDAKİ AŞK HİKÂYELERİ

Poe'nun çocukken de yetişkinken de kadınlara olan düşkünlüğü herkes tarafından bilinir. "Edgar'ın birine âşık olmadığı bir gün bile hatırlamıyorum," dedi Bay Mackenzie.

Edgar Poe ne zaman gülümseyen çekici bir kadın görse âşık olurdu. Çocuksu kahramanlıklarıyla kendi yaşındaki kızları değil de yetişkin ve evli bayanları hedef alırdı. Bunun sebebi de büyük ihtimalle bu şakacı ve yakışıklı çocuğun hanımlar arasında çok sevilmesiydi.

Ancak Rosalie Poe'yu evlat edinen Bay Mackenzie'nin kız kardeşi olan Jane Mackenzie bu durumu hiç onaylamazdı. Bayan Jane zarifliğiyle ve hünerli olmasıyla tanınırdı. "Genç Hanımlar" isimli bir yatılı okulu vardı. Şehirdeki iyi ailelerin çocukları hep oraya gönderilirdi. Bayan Jane'in okulunda eğitim almak onlar için bir övünç kaynağıydı. Hatırladığım kadarıyla uzun boylu, alımlı, ciddi ve titiz biriydi, genellikle siyah ipek kumaştan bir takım giyer, bir de şapka ve peruk takardı. Tam bir manastır başrahibesi gibiydi. Davranışlarından ve çocuklara olan yaklaşımından ne kadar kuralcı biri olduğu anlaşılıyordu. Bu özelliğiyle diğer aile üyelerinden ayrılırdı.

Edgar on beş on altı yaşlarındayken Bayan Jane'in başına bela olmaya başladı. Onu defalarca sınıfındaki öğrencilerden biriyle gizlice mektuplaşırken yakalamıştı, Poe kıza şiirler yazıyor şekerler gönderiyordu; kız kardeşi Rosalie'de aracı oluyor, mektupları taşıyordu. Bu şiirler bazen birbirleriyle karşılaştırılır ve kendilerine has küçük farklılıkları dışında benzer oldukları anlaşılırdı. Bu Edgar'ın sonraki yıllarda da sürdürdüğü bir davranış olmuştur. Resim yapma yeteneği de vardı, hep kız arkadaşlarının kara kalem resimlerini çizer, kartlara saçlarından aldığı bukleleri iliştirirdi.

Küçük şairin kalbini ve aklını derinden etkileyen Bayan Stanard'a olan çocuksu düşkünlüğünü Poe kendisi anlatmıştır. İşte o hikâye: Bir keresinde Robert Stanard'la birlikte evde beslediği güvercin ve tavşanlarını görmek için okuldan sonra ona gitmiş. Robert'in sevecen annesinin nazik ve güler yüzlü karşılaması, sesinin yumuşaklığı, onunla konuşma şekli anında onu etkilemiş. Poe'nun üzücü hikâyesini bilen Bayan Stanard ona fazlasıyla ilgi göstermiştir. Poe'nun kalbinde daha önce hissetmediği duygular uyanmış, bu yüzden onu bizim Madonna'yı sevdiğimiz gibi tutkuyla ve de saygıyla sevmiş. Bu durumu "ilk saf ve masum aşkı" olarak anlatırdı. Geçen zaman içinde duyguları sanki biraz daha derinleşmişti. Aslında Poe sonraki iki yılda Bayan Stanard'ın yavaş yavaş ölüme yaklaştığını fark etmiş olmalı. Bayan Stanard bu iki yılda kendisini ailesine adamış, 1824 yılının nisan ayında daha otuz dokuz yaşındayken hayatını kaybetmiştir. Bu olayın etkisinden hiç kurtulamamış, hayatı boyunca onunla yaşamıştır, neredeyse bütün şiirlerinde o genç, güzel, sevilen bayanın ölümü vardır. Olaydan sonra dalgın ve kederli bir hale bürünen Poe'nun bu hali arkadaşlarının da dikkatini

çekmiştir. Poe gençlik arkadaşını ileride Lenore isimli şiirinde de anlatmıştır.

Poe arkadaşını kaybetmenin acısını ne kadar derinden yaşasa da geceleri mezarlığa gidip kabrinin başında saatlerce ağladığına inanmak çok güçtü. Poe'yu gençliğinde tanıyan herkes onun mezarlıklardan, karanlıktan ve geceleri yalnız kalmaktan korktuğunu bilirdi. Dolayısıyla Poe'nun ilk defa Bayan Whitman'a anlattığı bu hikâyeye kimse inanamamıştır. Ayrıca Allanlar'ın evindeki katı kurallar, evin çevresindeki yüksek duvarlar ve mezarlığın kapılarının kilitli tutulması ile birleşince bu gece yarısı kaçışlarını biraz daha olanaksız yapıyor.

Bayan Stanard'la ilgili olan ve doğruluğu insanlar tarafından kabul edilene kadar Poe'nun biyografi yazarları tarafından tekrar tekrar ileri sürülen bir başka iddia ise "Helen'a" şiirindeki tutkulu satırlarda aynı kadına ithaf edildiğidir. Poe'nun söylediği gibi on yaşlarındayken yazılmış olması mümkün değil çünkü o zamanlar Poe Londra'daki okula gidiyordu ve ancak iki sene sonra geri dönüp Bayan Stanard'la tanışmış olabilir. Belki de Poe solgun yüzlü "Psyche" yerine onu koyarak şiirini yeniden düzenlemiş olabilir. Bence de ilk halindeki "elindeki akik taşından yapılma lamba" cümlesi Psyche'ye daha uygun olacak şekilde değiştirilmiştir. Poe'nun şiirlerinde yaptığı değişiklikler hep onları geliştirmek içindir.

Bayan Stanard'ı tanıyanlar onu dalgın kahverengi gözleri olan beyaz tenli ama oldukça zarif ve hoş bir Bayan olarak anlatırlar. Oğlu Judge Robert Stanard ise onu İskoç kökenlerine bağlı bir giyim tarzı olan, kıvırcık saçına kurdeleler takan genç bir kız olarak anlatır.

6

ROSALIE POE

Edgar Poe'nun kız kardeşi Rosalie on yaşına gelene kadar hep masmavi gözleri ve pespembe yanaklarıyla şeker mi şeker bir kız olarak anlatılmıştır. Edgar kadar yetenekli ve hızlı öğrenen biri olmasa da ortalamanın üstünde başarı göstermiştir. Bayan Mackenzie ona okulunun sağlayabildiği her olanağı sunmuş, onun da bir öğretmen olmasını istemiştir.

Ancak Rosalie Poe on bir veya on iki yaşlarındayken arkadaşlarının şaşkınlıkla karşıladığı tuhaf bir değişim geçirdi. O zamana kadar hiç hastalık geçirmemiş olan Rosalie bir çeşit bitki hastalığına yakalandı. Bu hastalık onu hem fiziksel hem de ruhsal açıdan çok zayıflattı. Bütün enerjisini ve yaşama sevincini yitirdi, derslerinde hiç başarılı olamadı, hareketsiz ve sıkıcı bir dönem geçirdi. Arkadaşlarına karşı hâlâ sevecen ve cömertti, onların gözbebeği olarak kalmayı başardı. Bayan Mackenzie'ye karşı ise hep saygılı ve sevgi doluydu, ancak erkek kardeşine olan düşkünlüğü gittikçe artıyordu. Sık sık aralarındaki farktan bahsediyor ya da bunu ima eder şekilde konuşuyordu. Bir keresinde bana, "Tabii ki benim onu sevdiğim gibi Edgar'ın da beni sevmesini bekleyemem, o benim çok

üstümde," demişti.

Bayan Poe'nun erkek kardeşiyle ortak bir özelliği vardı ki söylemeden geçemeyeceğim. Ne zaman şarap içse hemen çarpılırdı. Akşam yemeğinde bir kadeh şarap içtiğinde saatlerce uyurdu, uyandığında da ya başı ağrır ya da morali bozuk, huysuz olurdu. Bildiğimiz gibi bir başka erkeği etkilemeyecek olan içki Edgar'ı da aynı şekilde çarpardı. Alkole karşı dayanıksızlıkları genetik olarak geçmiş diyebiliriz ve herkesin bildiği aşırılıklarının sebebini alkole bağlayabiliriz.

Edgar'ın ölümüne kadar büyük erkek kardeşi William Henry hakkında bir şey duymadım, onun varlığından haberdar olan pek az insan vardı. Ancak Edgar'ın üniversiteye hazırlandığı yaz abisi Richmond'a gelerek Edgar'ı ve Rose'u ziyaret etmiştir. Edgar'ı, ona etrafı gezdirirken genç kadın arkadaşlarıyla tanıştırmış. Kadınlardan biri ise onu yakışıklı, centilmen ve nazik bulmuştur. Bir veya iki yıl sonra hayatını kaybetti. Ondan geriye sıradışı şairlik yeteneğini gösteren şiirleri kaldı. Eğer yaşasaydı bir şair olarak kardeşiyle rekabet içinde olurdu.

7

ZORLU GENÇLİK GÜNLERİ

1825 yılının yazında Bay Allan amcasından kalan büyük servetin sahibi oldu. Main Sokak ve Fifth Sokak'ın birleştiği köşedeki ev varlıklı bir İspanyol olan Bay Gallego tarafından inşa edilmişti ve sonradan Allanlar'ın Konağı adını aldı.

Bayan Allan uzun yıllar böylesi bir eve sahip olmak istemişti. Sahip olur olmaz evi güzelce döşedi ve onları Richmond içinde tanınan bir aile yapan eğlenceler düzenlemeye başladı. Sahip oldukları serveti ölçüsüzce harcamaya başlamışlardı, hatta Edgar'ın harçlığı bile arkadaşlarının kıskançlığına yol açmıştı.

Ama o mutlu değildi. Mackenzieler'in bahsettiği baskılar ve aşağılayıcı davranışlar sürerken bu lüks ve sıkıcı yaşam Edgar'ı hiç de memnun etmiyordu. On beş yaşındaki çocuğun kalbi kanatlarını ilk defa çırpan tedirgin bir kuş gibi çarpıyordu. Şimdiki isteği evden uzaklaşıp daha da özgür bir hayata adım atabilmekti. Edgar özellikle üzgün olduğu zamanlarda sık sık Mackenzieler'e gidip onlarla denize açılma veya orduya katılma konusunda konuşurdu. Ancak daha sonra Bay Allan'dan kendisini üniversiteye göndermesini istedi.

Bay Allan ticarete yönelecek bir insanın üniversiteye gitmesini gerekli görmüyordu ama sonunda ikna oldu, Edgar'ı Bay Burke'ün okulundan alıp özel derslerle hazırladı ve üniversiteye gönderdi. Edgar haziran ayından 14 Temmuz 1825'e kadarki sürede iki küçük ayrılığın dışında hep Allanlar'ın evinde kaldı.

Yine de Edgar kolay kolay başına buyruk biri olamadı. Gençliğinde yazdığı şiirlerin kitap haline getirilmesini istiyordu ve bunun için sürekli Bay Allan'a baskı yapıyordu. Bay Allan, Edgar'la birlikte şiirler hakkında ne düşündüğünü öğrenmek için Bay Clarke'ın yanına gitmeye razı oldu. Ama sonunda Edgar'ın bir kitap yayımlamak için fazla küçük olduğuna karar verildi ve böylece Edgar'ın bütün umutları tükenmiş oldu.

Yine de onun için güzel bir yazdı, güzel bir bahçesi ve yemyeşil çimleri olan Clay Caddesi'ndeki yeni evinin tadını çıkardı. Özellikle de okul çocuğu kimliğinden kurtulduğu ve yavaş yavaş özgürlüğüne kavuşacağını hissettiği için seviniyordu. O sıralarda James Nehri'nde Warwick Parkı'ndan Richmond'a kadar yüzerek büyük bir ün kazandı ve atletik açıdan ne kadar yetenekli olduğunu göstermiş oldu.

Poe'nun 14 Şubat 1825'te üniversiteye başladığında öğrenci kaydında doğum tarihi olarak 19 Ocak 1809 yazıyordu, buna göre 16 yaşında oluyordu. Ancak aslında 1808 yılında doğmuş olan Poe o zaman 18 yaşındaydı. Ama bu tarih onun verdiği diğer tarihlerle uyuşmamaktadır.

Bazı biyografi yazarları Poe'nun üniversitedeyken oldukça çapkın olduğunu anlatırken diğerleri onu bu ithamdan kurtarmaya çalışmıştır. Ancak ilk yılın sonunda büyük bir başarıyla eve döndüğünde toplamı dört bin

sekiz yüz lirayı bulan kumar ve diğer borçlarını Bay Allan'ın ödemesini istemiştir. Bay Allan durumu yakından gözlemlemek için Charlottesville'e gitti ve kumar borçları dışındaki diğer borçlarını ödedi.

Kendi sorunlarıyla çok da ilgilenmeyen Poe bu durum karşısında şaşırdığı kadar da Bay Allan'a minnet duymuştu. Gerçekten pişman olmuş görünüyordu ve Bay Allan'a muhasebe ofisindeki işinden kazandıklarıyla borcunu ödeyeceğine dair söz verdi. Yılbaşı tatillerinden sonra ofiste sekreter olarak işe başlayacaktı.

Bu durum Poe'nun sosyal ve kişisel ününe kavuşması için de bir başlangıç olmuştur. Önceleri meyve ve şalgam bahçelerinde hırsızlık yapan iyi çocuklar yan bakışlarıyla ve küçümseyici dudak bükmeleriyle Poe'yu geçerken, o hep büyükleri tarafından ağır şekillerde suçlanmıştı. Ama Bay Allan'ın kızmakta haklı olduğu bir sebep olduğu halde Poe'nun yılbaşı tatillerinde eve geldiğinde çok iyi karşılandığını ve bunu bakıcı annesi sayesinde olduğunu biliyoruz.

Eski bir okul arkadaşı Charles Bolling, bir Richmond gazetesinin editörüne, Bay Allan'ın ülkeyi ziyareti sırasında yılbaşı zamanı onları hoş bir şekilde karşılanacağı evlerinde ziyaret etmesi için kendisine içten bir davetiye gönderdiğini yazmıştır. Bir süre oturduktan sonra misafirlerin eğlendirilmesi için planların yapıldığını sezdi ve hemen orayı terk etmek istedi. Ancak ev sahibi Edgar'ın üniversiteden daha yeni geldiğini, onu görmesi için birkaç arkadaşını da davet ettiklerini söyleyerek kalması için ısrar etti. Bolling kıyafetinin davet için uygun olmadığını söylediğinde Bay Allan, "Edgar'ın odasına git. O sana kendi takımlarından bir tane verecektir," dedi. Edgar bir kanepeye uzanmış kitap okuyordu, onu samimi bir şekil-

de karşıladı ve dolabının kapaklarını açarak kıyafetlerini onun beğenisine sundu.

Bu oda taşınmaları sırasında Bayan Allan tarafından Edgar için ayrılmış ve kitaplığındaki kitaplara, duvarlardaki resimlerine kadar özenle döşenmişti. Edgar da bu odayı çok sevmiş, vaktinin çoğunu orada geçirmişti.

Bu iki genç kendilerini o insanları mutlu etmeye adadıkları zaman misafir odasına çekilir, orada misafirleri karşılarlardı. Ancak bir süre sonra Poe Bolling'i kenara çeker, caddenin aşağısına gidip eğlenmeyi teklif ederdi. Bolling ise bu teklifi, "Hayır, hayır bunu yapamayız," diyerek geri çevirirdi. Ama ısrarlar sonucu ikna olur, davetten sessizce kaçarlardı.

Bu özgürlük kaçamağını bir önceki yıl göze alamazdı. Ancak artık bir çocuk değil, üniversiteye giden bir gençti ve söylediğine göre neredeyse on sekiz yaşındaydı. Geçen bir yılda Edgar'da büyük değişimler olmuştu, artık can sıkıcı olduğunu düşündüğü kısıtlamalardan ve baskılardan kurtulmaya, özgürlüğüne kavuşmaya hazırdı.

Zamanı gelince Allanlar'ın muhasebe ofisinde çalışmaya başladı ancak kısa bir süre sonra dayanılmaz hale gelen işi bıraktı. Başka bir şekilde para kazanmak istediğini söyledi ve ona başka bir iş vermesi için Bay Allan'a yalvardı ancak Bay Allan üniversitedeki borçlarından dolayı hâlâ kızgındı ona. Edgar'a istediği işi seçebileceğini ancak bundan sonra yardımlarıyla onun yanında olmayacağını söyledi. İkili arasında yaşanan gerginlikten sonra Poe bavullarını toplayıp Allanlar'ın evini terk etti, iki yıl boyunca da geri dönmedi.

Biyografi yazarları bunun Poe için bir kaçış eylemi olmadığını söylerler. Kendisini seven ve maddi yardımda bulunan Bayan Allan'dan ve Bayan Valentine'den ayrıl-

mıştı ve onun kolay kolay geri dönmeyeceğini ikisi de çok iyi biliyordu.

Mackenzieler'e gitti. Orada arkadaşı dışındaki herkes dönmesini ve Bay Allan'a itaat etmesini söyledi ise de, o bunu yapmadı. Bay Allan'ın kendisine hakaret ettiğini ve artık ona bağlı olarak yaşamak istemediğini söyledi. Böylece talihini aramak için yola koyuldu.

Boston'a gitti, orada ilk defa parasını şiirlerinin ucuz bir baskıyla yayımlanması için harcadı. Ancak yeterince ilgi çekemediği için hiç para kazanamadı. Tanınmak için azimle çalıştı; Richmond'ta ve güneydeki başka yerlerde yaşayan arkadaşlarına baskının kopyalarını gönderdi, kalan kopyaları ise yayınevine teslim etti. Yayımcısı Thomas isimli mütevazı bir beydi ve basım masraflarının bir kısmını karşıladı.

Daha sonra Edgar parasının tamamı bitene kadar bir süre iş aradı. 2 Mayıs 1827'de yaptığı gibi orduya katılmak dışında bir seçeneği yoktu, aslında onun söylediğine göre on sekiz (gerçekte on dokuz) yaşında olmasına rağmen kendisini yirmi iki yaşında gibi göstermişti.

8

KIŞLA ZAMANLARI

O zamanlar Virginia'da askeri bir tesis olan Fortress Hampton'da cerrahlık yapmakta olan amcam Dr. Archer 1829 yılında bir gün Edgar A. Perry isimli bir askerle konuşması için hastaneye çağrıldı. Oldukça ahlaklı ve iyi eğitimli olan genç adamın tavırları amcamın ilgisini çekmiş, ona karşı sempati duymasına sebep olmuştur. Aralarındaki olumlu etkileşim sonunda asker de gerçek adının Edgar A. Poe olduğunu söylemiş. Yani o Richmondlı John Allan'ın evlat edindiği oğluymuş ve iki yıldır içinde olduğu ordudan ayrılmak için büyük bir istek duyuyormuş. Ancak askerlik süresi beş yılmış.

Dr. Archer öğrendiklerini birlik komutanına söylemiş. Takma ismi Perry olan Poe'nun kendini bütün alanlarda kanıtlamış örnek bir asker olduğu da bilinen bir gerçekmiş. Eğitimi ve sosyal görgüsü dikkate alındığında Fortress Monroe'da asker olmaktansa ABD Kara Harp Okulu West Point'te subay adayı olması onun için daha uygun bir görevdi. Ordudan ayrılma telaşı içinde olan Poe bu teklifi kabul etmek için yeterince hevesliydi ve yeni arkadaşlarının tavsiyesi üzerine Bay Allan'a mektup yazarak onu istekleri hakkında bilgilendirip yardımını istedi.

Bir süre cevap alamasa da uzun süre sonra kalbinde derin bir acıya sebep olacak bir mektup aldı. Mektup Bay Allan'dan geliyordu ve eşinin vefat ettiği yazılıydı, Edgar'dan hemen askeri izin alıp Richmond'a gelmesini istiyordu.

Woodbury o sıralar Bay Allan'ın Edgar'ın nerede olduğundan haberinin olmadığını söylemiş ancak yanılmıştır. Bayan Valentine'in söylediğine göre Poe Bayan Allan ile mektuplaşmaya asla son vermemiştir. Vefat ettiği güne kadar Bayan Allan da oğlu gibi sevdiği Edgar'a olan ilgisini kaybetmemiştir. Sürekli eşi ile Edgar'ın arasını düzeltmek için uğraşmış, Edgar'a sürekli dönmesini, eşine de onu affetmesini söylemiştir. Çabalarının sonuç vermesi umuduyla Edgar'ın odasına hiç dokunmamış, geldiği anda kullanabilmesi için hazır halde bekletmiştir.

Bay Allan, Poe ile ciddi bir şekilde konuştu asıl istediğinin ordudan ayrılmak olduğunu anladı ve sadece West Point'e girmesi koşuluyla yardım edeceğine söz verdi. Böylece Edgar'ın iyi bir hayatı olacaktı ve Bay Allan sorumluluklarından kurtulacaktı. Ancak Edgar'ı tam olarak affetmediği birlik komutanına yazdığı bir mektuptan belli oluyordu. Mektupta gereksiz yere gençliğindeki kumar alışkanlıklarından bahsediyor, herhangi bir durumda sorumluluk almayacağını söylüyordu. Bu küçük düşürücü mektup Poe'yu üzmüştü.

Poe'nun West Point'teki kariyeri iyi başladı. Başlangıçta her şey yolundaydı. Virginialı arkadaşlarından Yarbay Allan Magruder onun sakin ve nazik biri olduğunu söylemiştir. Ancak soğukluğu sebebiyle oradakilerle samimi olmadığını bir süre sonra ise kendini tamamen Virginialılar'a adadığını söylemiştir. Ancak tekrar baskılar ve kısıtlamalarla karşı karşıya kalınca birkaç ay sonra Bay Al-

lan'a bir kez daha mektup yazıp West Point'ten ayrılmak istediğini söylemiştir. Bay Allan ise yardım etmeyi kabul etmemiştir.

Kendisine yardım edecek hiç kimseyi bulamayınca bir şekilde oradan çıkmayı kafasına koymuştur. Bilerek görevlerini aksatmış, kuralları ihlal etmiş, bazılarının söylediğine göre hoş karşılanmayan şakalar yapmış ve sonunda askeri mahkemede yargılanarak 7 Mart 1831'de atılmıştır.

Tahmin edebileceğiniz gibi Poe'nun buradaki amacı askeri görevlerin sıkıcılığından kurtulmaktı. Duruşmada hizmet ettiği amaca tamamen ters olduğu söylenmiştir. Ancak belki de bu isteğinin altında yatan gerçek sebep hiç de aklınıza gelmeyecek bir şeydi.

Poe'nun ölümünden bir süre sonra onun şiirleri ve yazıları hakkında konuştuğumuz bir toplulukta bir kadın; Poe'nun West Point'te kalsaydı ve orduyu işi olarak görseydi hem kendisi hem de diğerleri için daha faydalı şeyler yapabileceğini söylemişti. Eski bir ordu subayı Patrick Galt, Poe'nun bir sınıf arkadaşından duyduğuna göre ordudan ayrılma sebebinin gözetiminde olduğu komutanların hakaretleri ve küçük düşürücü sözleri olduğunu söylemiştir. Bay Galt, o zamanlar West Point'in aristokratik kibirin ve gösterişin yuvası olduğunu, Poe'nun geçmişini bilen aristokratların ondan uzak durduğunu ve onun üstünlüğünü kabul edemedikleri için böylesi bir durumda aleyhine davranmaktan çekinmediklerini söylemiştir. "Poe büyük ihtimalle bu ayıbının askeri hayatı boyunca yüzüne vurulacağını biliyordu ve akıllıca davranarak kendini bundan kurtarmış oldu," diye de ekledi.

Ve adından her bahsedildiğinde utangaçlığı, mesafeli davranışları ve daima birbirlerinin arkasında duran Virginialılar'a bağlılığı konu olmuştur.

9

POE VE BAYAN ALLAN

Bay Allan o dönemde New Jerseyli bir hanımefendi olan Louisa Patterson'la ikinci evliliğini yapmıştı. Otuz iki yaşındaydı, güzel bir kadın değildi ancak ağırbaşlı ve nazik hareketleri dikkat çekiyordu. Ne istediğini bilen kararlı biriydi. Ancak bir toplum lideri olarak anlayışlı ve diplomatik olduğu söylenebilirdi. Göze çarpan bir özelliği de karşısındaki bir çocuk bile olsa saygısızlıkları hiç affetmemesiydi. Benim de bu konuya dair yıllar sonra bile hatırladığım anılarım vardır.

Poe'nun bu evliliği nasıl karşıladığı bilinmese de Allanlar'ın evindeki yerinin evlilikten sonra da hiç değişmediği bilinen bir gerçektir. Onun Nancy Teyze'si olan Bayan Valentine, çocukluğundan beri o evde çalışmakta olan ve onu seven uşaklar hâlâ oradaydı, odası da önceden olduğu gibi duruyordu.

Bu yüzden West Point'ten atıldıktan sonra cebindeki son parasıyla hiç tereddüt etmeden Richmond'a doğru yola koyuldu. Allanlar'ın kapısının çıkardığı kendine has sesi duyunca mutlu olmuş, yaşlı uşağı tebessümle karşılamış, bavulunu eline verir vermez de Bayan Valentine'i sormuştu.

Uşaktan aldığı cevap onu şaşırtmıştı. Poe'nun eski odası Bayan Allan tarafından misafir odası olarak düzenlenmiş, Poe'nun kişisel eşyaları da küçük odalardan birine kaldırılmıştı. Bu oda dar koridora açılan evin yan tarafında mutfağın ve uşakların odalarının üstünde yer alan odaların sonuncusuydu. Bir zamanlar Bayan Allan'ın hizmetçisi tarafından kullanılıyordu.

Haberi alınca öfkelenmiş, çantasının söylenen odaya götürülmesini reddetmiş, hemen Bayan Allan'ı görmek istediğini söylemişti.

Bayan Allan Poe'nun isteği üzerine tüm asaletiyle salona gelmiş, evi kendi isteği isteğine göre döşediğini, kendisine bu odanın bir sahibinin olduğu veya yakın zamanda geri döneceğinin bildirilmediğini söylemişti. Kibar söylemini sonlandırmış ve Poe'ya eşinin himayesi altındaki bir pansiyoner olduğunu hatırlatmıştı. Bu söyledikleri Poe'yu kadının Bay Allan ile sadece parası için evlenmiş olabileceği düşüncesinden daha fazla sinirlendirmişti. Bayan Allan için bu kadarı yeterliydi. İş yerinde olan eşini çağırdı. Bayan Allan ve Poe arasında geçen konuşmayı öğrenince ikisinin aynı çatı altında bir gün bile yaşayamayacağını söyleyerek daha Poe'nun yüzünü bile görmeden hemen evini terk etmesi emrini göndermiştir. Bay Allan yan taraftaki kapıdan aceleyle salona girip öfkeyle Poe'ya seslenmiş ve hiç duraksamadan cüzdanını atıp gitmiş.

Poe ve Bay Allan arasında yaşanan bu tatsızlığı; Cabell'e Poe'nun kendisinin anlattığını söyleyerek bana Mackenzieler ve Poe'nun okul arkadaşı Dr. Robert G.'nin eşi Bayan Julia Mayo Cabell anlatmıştı. Allanlar'ın arkadaşları ilişkiyi duyunca şaşırmış, dedikodular Griswold'un herkesi korkutmasıyla sonuçlanana dek abartılar ve eklemeler de yapılarak şehirde yayılmıştı.

Poe Bayan Whitman'a "gururu yüzünden bile bile büyük bir talihi geri çevirdiğini" söylerken bu yaşananları kastetmiştir.

10

KAPANAN KAPILAR

Poe Allanlar'ın evinden çıktıktan sonra çimenliği geçip kapıdan çıkmıştır. Böylece Poe'nun arkasından kapılar kapanmış ve onun için büyük bir trajedi başlamıştır. Kapanan kapılar geçmişteki hayatının üstüne bir çizgi çekmesi demektir. Demir kapı mandalının sesi şimdiye kadar sahip olduğu zenginliği, varlığı, rahatı geride bıraktığının habercisiydi. İşte o an, evsiz, parasız ve kimsesiz kalmıştı, tamamen yapayalnızdı. Ona yol gösterecek ne bir el, ne de bir ışık vardı; önünde uzanan belirsiz bir gelecekti. İşte o anda Edgar Allan Poe'nun gerçek hikâyesi başlar.

Allanlar'ın evinden ayrılınca dönebileceği tek yer olan ve orada birkaç gün kalabileceğini düşündüğü Mackenzieler'e gitmişti. Mademki kendi ayakları üzerinde durma zamanıydı, o iyi insanlarla ne yapabileceği hakkında konuşup kendisi için neyin en iyi olacağına karar verecekti. Edgar'a kafasında bir şeyler şekillenene kadar öğretmenlik yapmasını önerdiler. Ancak Richmond onun için uygun değildi, o da şehri iyi bilen akrabalarının yaşadığı Baltimore'a gitmeye karar verdi. Belki ona yardım edebilirlerdi. Mackenzieler ona bir miktar para verdi, nerede olduğunu duyan Bayan Valentine'de ayrıca biraz para gönderdi.

Ancak Baltimore'da Poe akrabaları tarafından soğuk karşılanmıştı. Poe umut vaat eden başarılı biriyken, West Point'teki başarısızlığının ardından akrabaları ona olan inançlarını kaybetmişler ve sorunlarını çözme teklifinde bile bulunmamışlardı. Son ziyaretinde evinde kaldığı Neilson Poe onun için editörün ofisinde bir yer ayarlamış ancak kısa süre sonra Poe oradan da kovulmuştu. Şimdi yeniden aynı iş için başvurdu ancak okullara asistanlık için yaptığı başvurular gibi o da reddedildi. Bay Kennedy'ye göre edebiyatta sık rastladığımız hikâyelere benzeyen boş boş dolaşarak geçirdiği, gerçek açlıkla karşı karşıya kaldığı, yoksul bir hayat başlamıştı. Ama bu hikâye zavallı Chatterton'unkinden farklıydı. Hayatı sokaklarda iş arayarak geçmiştir. Bazen yiyecek şeyler bazen de yorgun vücudunu dinlendirebilecek bir yer bulabilmiştir. Bu sırada birkaç hikâye yazmış ancak editörlere beğendirememiştir.

Poe'nun hayatının bu dönemiyle ilgili pek çok hikâye var. Bunlardan biri Richmondlı bir beyefendi tarafından anlatılmıştır. Baltimore'da olduğu zamanlarda bir gün yolu tuğla fabrikasına düşer. Orada yeni kalıplanmış tuğlaları ocağa taşıyan adamları görür. Onları izlerken tesadüfen aralarında Edgar Poe'yu fark eder. Yanılıyor olamaz; Edgar'ı senelerdir tanımaktadır. Poe'nun kendisini tanıyıp tanımadığından emin olamamıştır. Ancak ertesi gün tekrar geldiğinde Poe orada değildir. İşçilere sorduğunda kimsenin onun adını bilmediği anlaşılır. İhtiyacını karşılamak için sadece bir günlüğüne orada çalıştığını düşünmüş.

Poe'nun kötü zamanlarında ihtiyaç anlarında böyle sıkıcı pek çok işte çalıştığı da söylenmiştir.

II

BAYAN CLEMM

Bir süredir New York'ta yaşayan ve geçimini terzilik yaparak sağlayan, Poe'nun halası Bayan Maria Clemm Baltimore'a geri dönmüştü. Kardeşinin oğlunun bu şehirde olduğu haberini alınca onu aramaya koyulmuş. Uzun arayışlar sonunda onu bulduğunda Poe çok ama çok hastaydı. Hemen gösterişsiz evine götürdü ve onu misafir için düzenlenmiş olan bir odaya yerleştirdi. O andan itibaren onunla bir anne şefkatiyle ilgilenmeye başladı.

"Aile her şeyden önce gelir," atasözü tam da bu durumu anlatır. Bu umutsuz ve yorgun gezgin, bir aile üyesinin şefkatiyle sarılmıştır. Orada yemek kadar ihtiyaç duyduğu diğer şeylere de kavuşmuştur. Yorgun bedenini ve zihnini dinlendirmiş, o küçük sessiz odada uzanmış ve rüyalara dalmıştır. Yanı başında ona bakmaya hazır eller, üzerine titreyen şefkatli bakışlar, her isteğini yerine getirmeye hazır biri olduğundan huzurluydu. Maria'nın o mütevazı evine girdiği günden sonra Poe bir daha asla evsiz bir gezgin olmadı. Poe'nun hayatının sonuna kadar karşılaştığı tüm fırtınalarda sığınabileceği bir liman olmuştu.

Bayan Clemm o zamanlar güçlü ve zinde biriydi. Aynı zamanda asil ve terbiyeliydi, özgüveni oldukça yüksekti,

zekiydi ve başarmak için ne gerekiyorsa yapardı. Evi sade bir şekilde ve uygun fiyatlı eşyalarla döşemiş olsa da, oldukça düzenli ve huzurluydu. Para kazanabilmek için terzilik yapıyor, bazen bir veya iki kiracısı oluyor bazen de birkaç çocuğa ders veriyordu.

Poe yavaş yavaş hayallerinden sıyrıldıkça gerçeğin farkına varmaya başladı. Bir kez daha üzerine düşeni yapması için büyük çaba sarf etmesi gerektiğini anladı. Bayan Clemm muhtemelen onu kaybetmekten korktuğu için hastaneye gitmesine izin vermedi. Uzun süredir akrabalarından ayrı olan kadın yapayalnız kalmış olan bir çocuk bulmuştu ve ona sımsıkı sarılmış, gönülden bağlanmıştı.

Poe iş aramaya devam etti, ancak bir süre daha başarılı olamadı. Evde geçirdiği boş vakitlerde on yaşında sevimli bir kız olan küçük kuzeni Virginia'ya ders vermeye başladı. Ama küçük kız dersten çok onunla oyun oynamak istiyordu. Kendini tamamen yakışıklı kuzenine adamıştı, şimdiye kadar hep annesiyle yaşadığı ve hiç arkadaşı olmadığı için tamamen Poe'ya bağlanmış, tüm vaktini onunla geçirmeye başlamıştı. Bir süre sonra birbirlerini "Buddie" ve "Sissy", hatta Bayan Clemm'i de "Muddie" diye çağırmaya başlamışlardı.

Bohem yaşam tarzını benimsemiş edebiyatçı Dr. Snodgrass, Poe'nun hayatının Baltimore'da geçen bu dönemine dair birkaç anı anlatmıştır:

"Baltimore'da en sevdiği uğrak yeri ucuz ve güzel bir lokanta olan Widow Meagher'in Yeri'ydi. Bir barı ve müşterilerin sigara içip kart oyunları oynayabildiği bir odası vardı. En çok yazarlar ve nakliye işinde çalışanlar tarafından ilgi görürdü. Poe da aynı zamanda iyi kalpli, yaşlı ve İrlandalı bir kadın olan Widow Meagher'in gözdesiydi. Mekâna girdiğinizde onu Meagher'in durduğu istiridye

kabuğundan yapılmış tezgâhın arkasında kendi başına sessizce ve düşünceye dalmış bir şekilde otururken görürdünüz. Onun bir şair olduğunu bildiğinden Meagher ona eski bir İrlandalı ismi olan Bard adını takmıştı ve orada hep bu isimle bilinirdi. 'Bard, bir yudum alsana', 'Bard, haydi bir el atsana' gibi seslenmeler duyardınız sık sık. Ne zaman zevkini okşayan bir şey olsa Poe'dan bunu bir şiire dökmesini rica ederdi. Ben bu yazılardan birkaçını gördüm; basılmış olanlardan daha özel olduklarını söyleyebilirim.

"Bir akşam Poe sokakta dolaşırken, *The Evening Visitor*'ın bir kopyasını okumak için durdu. Gazeteye gönderilecek en iyi hikâyeye yüz dolarlık ödül verileceği haberi hemen dikkatini çekti. Aklına hemen kabul edilmeyen yazıları geldi, hemen eve koştu, hepsini özenle hazırlayıp *Visitor* gazetesinin ofisine gönderdi. Beğenileceklerine dair en küçük bir umudu yoktu.

"Altın Böcek" isimli hikâyesinin yüz dolarlık ödüle layık görüldüğünün ve parayı alması için gazetenin ofisine gitmesi gerektiğinin yazılı olduğu mektubu okuduğundaki duyguları tarif edilemeyecek şekildeydi.

Bu vesileyle Poe "Swallow Barn"'ın yazarı Bay J. P. Kenneddy ile tanışmıştır. Tam da ihtiyaç duyduğu arkadaşlığı kurmuştur. Bay Kennedy onu rengi solmuş eski püskü kıyafetler giyen, aç olduğu her halinden belli olan bir beyefendi olarak tanımıştır. Onu sık sık yanına çağırıp yeni kıyafetler verirmiş, ne kadar güçsüz olduğunu gördüğünde ise egzersiz yapabilmesi için bir de at vermiş. Ayrıca editörü Bay Wilmer olan *Evening Visitor*'ın ofisinde ona bir iş ayarlamış. Poe'nun başka hikâyeleri de gazetede yayımlanmış ve böylece Poe yapmak istediği mesleğin edebiyat olduğuna karar vermiş.

İyileşen yaşam koşulları sayesinde Poe artık daha sağlıklıymış. Poe ile iyi anlaşan Bay Wilmer ofis işleri bittiğinde birlikte banliyölere doğru yürüyüş yapmayı teklif eder, yanlarına her zaman Virginia'yı da alırlarmış. Poe iş yerinde dakik, üretken ve işini layıkıyla yapan bir çalışanmış. Hiçbir zaman bir taneden fazla içtiği görülmemiş, genelde misafirleri olduğunda bir şişe şarap açarmış.

Bir keresinde Baltimore'daki gazetelerin birinde gazeteciye neşeli ve alımlı yaşlı bir Bayan tarafından anlatılan bir hikâyeye rastladım. Bu hikâyede de Poe'nun gençliğinden beri birlikte olduğu kadınlarla ilişkileri konusundaki özgüvenini görebiliriz. İşte o hikâye...

12

"POE'NUN ÂŞIK OLDUĞU KUMRAL GÜZEL KIZ"

"Yaşlı Bayan 1832 yıllarında annesiyle birlikte Baltimore'da yaşadıkları zamanlarda Poe'yu çok yakından tanıdığını söyleyerek başlamış hikâyeye. O zamanlar on yedi yaşındaymış ve şehirde bir görgü okuluna gidiyormuş. Gülümseyerek, o zamanlar koyu renk gözleri ve kumral kıvırcık saçları ile ne kadar tatlı bir kız olduğunu söyledi.

"Poe'yu ilk gördüğünde odasında pencere kenarında ders çalışıyormuş. Başını kaldırınca karşıdaki caddede pencereden kendisine bakan o çok yakışıklı genç adamı görmüş. Onu görmemiş gibi yapmaya çalışsa da, ertesi akşam aynı olay tekrarlanmış. Penceresinin kenarında bir şeyler yazıyor gibiymiş ve her sayfa değiştirdiğinde uzun uzun genç kıza bakıyormuş. Kızın eğlence dolu okul arkadaşlarından birisi bir akşam onlara gelmiş. İkisi birlikte verandada otururlarken genç adam yanlarından geçmiş ve bitişikteki evin merdivenlerini çıkarak isimleriyle kızlara seslenmiş. Bir süre en sevimli halini takınarak iki verandanın arasındaki tırabzanda oturmuş. Eğlenceyle başlayan tanışıklık, birkaç hafta böyle sürmüştür.

"'Yaptıkları tabii ki yanlıştı, ama eğlenceliydi. Biz kızlar da bu işte bir kötülük görmedik. Ama bir akşam Bay Poe ve ben ay ışığında gezinirken annem ona tekrar gelmemesini söyledi, ben daha küçük bir kızdım ve komşular bizim hakkımızda yanlış şeyler düşünecekti. Maalesef arkadaşlığımız birden bitti.' Bu küçük kız bir daha asla karşılaşmadıkları halde hep ondan haber almayı beklemiş ve yaşadıklarını hiç unutmamış.

"Virginia'yı bir daha görüp görmediğini sorunca, 'Evet kuzeniyle birlikteyken birkaç kere görmüştüm,' cevabını verdi. Çok tatlı bir kızdı ama, tebeşir kadar beyaz tenliydi.'"

Bay Allan 1834 yılının mart ayında vefat edince arkasında mirasını bırakacağı üç küçük oğlan kaldı.

Vefatından bir süre önce T. H. Ellis yönetimindeki Richmond gazetesi *Standard*'ın Poe'nun vefatından otuz bir sene sonra1881 yılının nisan ayı basımında tuhaf bir yazı ortaya çıktı. Görünüşe göre Poe'nun bir arkadaşı Bay Allan'ın Poe'nun arkasından iyi konuştuğunu, sert davranışları yüzünden pişman olduğunu, onu Richmond'a çağırdığını ve hasta zamanlarında yanında olmasını istediğini yazmıştı. Bu tavsiyeyi aklına koyarak bir şubat akşamı kendini Bay Allan'ın kapısında bulmuştur. Olayın devamı Ellis'in anlattığına göre şöyle:

"Kapıda kendisini tanımayan Bayan Allan tarafından karşılandı, kadın eşinin doktorunun ziyaretçileri görmesini yasakladığını söyledi. Kadını kabaca kenara itip merdivenlerden yukarı koşmuş ve Bay Allan'ın koltukta oturmakta olduğu odaya girmiş. Bay Allan onu görünce bastonunu kaldırarak eğer daha da yaklaşırsa ona vurmakla tehdit etmiş. Hemen evini terk etmesini söylemiş."

Woodbury anlatılanların doğru olduğunu çünkü

Bay Ellis'in her zaman doğruyu söylediğini iddia ediyor. Ama Ellis o zamanlar sadece on sekiz yirmi yaşlarındaydı. Allanlar'ın arkadaşlarından başka olayı öğrenebileceği bir kaynak yoktu ve onlar da hiçbir zaman bir bastonun varlığından bahsetmemişlerdir. Söylediklerine göre Poe uşağı mesajını Bayan Allan'a iletirken çarpıtmakla suçlamış. Çünkü uşağı dinleyen bayan, "Bu sarhoşu derhal evimden çıkarın," diye emir vermiştir. Bay Ellis Bayan Allan'ın vefat ettiği güne kadar Poe'yu bir kereden fazla görmediğini söyler. Dolayısıyla anlatılan bu ikinci karşılaşma, Poe'nun onu kenara itmesi, bastonla tehdit edilmesi Poe'yu çekemeyen insanlar tarafından üretilmiş bir dedikodudan ibarettir.

13

POE'NUN ÇİFTE EVLİLİĞİ

Poe yirmi yedi yaşında bir yetişkinken nasıl olup da on iki on üç yaşındaki küçük kuzeniyle evlenmişti?

Richmondlı arkadaşlarına göre 1835 yılının temmuz ayında Baltimore'dan ayrılıp yardımcı editörlük görevini üstlenmek üzere Bay White'ın yönetimindeki *Southern Literary Messenger*'a gitmişti. Virginia da iş arkadaşından ayrıldığı için o kadar üzülmüştü ki annesi sağlığının kötüye gideceğinden korktu. Poe'ya durumu anlatan bir mektup yazarak belki gelecek yıl mayıs ayında Poe ile Virginia'nın evlendiği Richmond'a gelebileceklerini söyledi. Virginia o zamanlar on dört yaşında bile değildi. Bayan Clemm zamanın düşünce yapısına uygun olmayan bu evlilik yüzünden çok eleştirildi.

Poe'nun arkadaşlarının, bu evliliğin dışında başka bir evlilikten haberleri yoktu. Çünkü vefatından sonra Poe'nun kâğıtları arasında bulunan bir mektup sayesinde gerçek ortaya çıkmıştı. Sonradan sorulduğunda Bayan Clemm isteksizce bundan önce bir evliliğin daha gerçekleştiğini kabul etmiştir.

Baltimore'daki kayıtlara bakılırsa 22 Eylül 1835'te ev-

lenmişler. Edgar A. Poe, Virginia E. Clemm ile evlenebilmek için gerekli işlemleri gerçekleştirmiş. Poe'nun biyografi yazarlarından biri tarafından yapılan röportajda Bayan Clemm böyle bir evliliğin olduğunu doğrulamıştır. Törenin rahip John Johns tarafından Old Christ Kilisesi'nde gerçekleştirildiğini söylemiştir, ancak kilise kayıtlarında bu evliliğe rastlanmamıştır. Törenden hemen sonra Poe'nun *Messenger*'daki görevi için Richmond'a döndüğünü söylemiştir. Poe'nun Richmond'a gitmeden önce nişanlandıkları dışında başka bir açıklama yapmamıştır.

Bu evlilik için olası bir sebep de belki Bayan Clemm'in yeğenini ailenin içinde tutma isteği olabilir. Bunun için Poe ve kendi kızının arasını yapmaktan daha garantili bir çözüm olamazdı. Richmond'a gitmek için temmuzda Baltimore'dan ayrıldığında tabii ki Poe'nun ünlü çapkınlıklarından ve hatta sevdiği kadını kaçırarak yaptığı bir evlilikten haberi olan Bayan Clemm endişelenmeye başlamıştı. Büyük olasılıkla bu endişeleri yüzünden Poe'ya o gittiği için Virginia'nın kötü durumda olduğunu ve Neilson Poe'nun Virginia'yı ailesinin yanına alarak on sekiz yaşına gelene kadar ona göz kulak olmayı teklif ettiğini yazdı. Poe'nun cevabı gecikmedi; bu planı onaylamamasını ve "Sissy"'yi ondan uzak tutmasını söyledi.

Son mektup 29 Ağustos tarihinde yazılmıştı. Sonraki mektuplardan haberimiz yok. Ama Poe'nun iki hafta sonra 11 Eylül 1835'te arkadaşı Bay Kennedy'ye yazdığı ve açık açık bir intihardan bahsettiği şu ilginç mektubu bulduk:

> Perişan haldeyim. Neden olduğunu bilmiyorum. Lütfen bana yardım et, çünkü bunu bir tek sen yapabilirsin. Ancak, acele etsen iyi olur, yoksa her şey için çok geç olacak. Beni haya-

tın yaşamaya değer olduğuna ikna et... Zavallı ben, şu söylediklerim bile mantıklı gelmiyor... Lütfen beni doğru olanı yapmaya zorla. Vicdanının gelecekte rahat edebilmesi için lütfen söylediklerimi yap.

EDGAR A. POE

Bu mektup Edgar'ın çaresizliğinin kanıtıdır. Bazı yazarlar kederinin sebebinin Virginia'yı kaybetme düşüncesi olduğunu söylemiştir. Ama durumun aslı bu değil gibiydi; çünkü Neilson Poe böyle bir teklif yapmış olsa bile Poe ne Bayan Clemm'in ne de kızının bunu kabul edeceğini biliyordu. Bayan Clemm istediği sonuca ulaşmak için hepsini planlamıştı. Her zaman yeğeni üzerinde güçlü bir etkisi olmuştur. Burada da gördüğümüz gibi Poe evden ayrıldıktan sonra iki ay geçmeden amacına ulaşmış kızını onunla evlendirmişti. Böylece işini sağlama aldı ve evliliği duyurmak için uygun zamanı bekledi.

Bu birlikteliği etkilemiş olan başka bir hikâye daha olabilir.

Poe ilk defa Richmond'a gittiğinde insanları cezbeden şeylerden kötü alışkanlıklara kadar her şeyin bekçiliğini yapan Bay White onu ev arkadaşı olarak kendi evine aldı, Poe ise editörün en küçük kızı on sekiz yaşındaki tatlı Eliza'ya âşık oldu. Kızına çok düşkün olan Bay White Edgar'ı da bir o kadar sevdiğinden bu ilişkiye engel olmadı. Ancak Edgar'dan bir süre ayık kalmasını, aklı başında olmasını istedi. Her şey yolundaydı, herkes artık onları nişanlı olarak görüyordu. Gözü yeğeninin üzerinde olan Bayan Clemm bu durumu da duymuş olabilir.

Bu durum Poe'nun acınacak halde olmasını değiştirdi mi; "Beni doğru olanı yapmaya zorluyorsunuz." Evliliğin saklı tutulmasının sebebi de bu muydu, Elizabeth White

ile olan ilişkisini tamamen kesmek için vakit mi kazanmaya çalışmışlardı? Bir zamanlar Bay White Poe'nun kızıyla olan ilişkisini yasaklamış ve Poe da bunun üzerine kendini çapkınlığa vurmuştur. Poe'nun şiirlerindeki "Eliza"da Elizabeth White'ın ta kendisidir.

Ben küçük bir kızken Poe'nun Eliza White ile olan ilişkisini duymuştum. "Masmavi gözleri, alımlı ve zarif duruşuyla tanıdığım en tatlı kızdı," dedi o zamanlar okul arkadaşı olan bir bayan. Çok zeki ve iyi bir öğrenciydi. Poe ile nişanlandığı söyleniyordu ancak hiçbir yerde birlikte görülmemişlerdi. Bir süre sonra çapkınlığı yüzünden ayrıldılar. Hiçbir zaman onu unuttuğunu düşünmedim. Kendisiyle evlenmek isteyenler olsa da evlenmiyordu.

Son zamanlarda Kentucky Louisville'de yaşayan Bayan Holmes Cumming tarafından yazılmış bir makale okudum, Richmond'ta gördüğü yerlerin ve insanların Poe ile olan ilişkilerini anlatıyordu. Diğerleri arasında küçükken Eliza White'ın evine gelip giderken gördüğü yeğenlerden biriyle tanışmıştı. Bir partide onu Eliza'yla dans ederken gördüğünü hatırladı ve herkes birbirlerine ne kadar yakıştıklarını konuşuyordu. Dans etmeyi Poe'dan daha çok seven birini görmemişti. Genelde olgun biriydi ama bütün hal ve tavırlarından dans etmeyi ne kadar sevdiği anlaşılabiliyordu. Belki de bu yüzden kendine eş olarak küçük Eliza'yı seçmişti.

Poe ilk evliliğinden önce Bank Caddesi'nde Capitol Meydanı'nın karşısında Bayan Poore ile aynı yerde kalıyordu, onun damadı Bay Thomas ile W. Cleland yakın arkadaşlardı. İlk evliliğinden birkaç hafta sonra (hâlâ gizli tutuluyordu) aynı mahallede Bayan Yarrington'un yerine taşındı, Bayan Clemm ve Virginia'ya katıldı, eskiden olduğu gibi birlikte yaşamaya başladılar. Bay George'un

söylediğine göre Poe zaten az olan maaşından haftalık yirmi iki lira veriyormuş. Bu durum Poe ve Virginia'nın evliliğinin resmen duyurulduğu bir sonraki yılın mayıs ayına kadar devam etti.

Bu durum Presbiteryen Kilisesi mensubu tanınmış rahip Rev. Amasa Converse'in rızasıyla gerçekleşmiştir. 16 Mayıs akşamında Bay Cleland, Bayan Clemm, Poe ve Virginia Bayan Yarrington'un yerinden ayrılıp sessizce Main Caddesi'ne doğru yol alıp Yedinci Köşe'den dönmüşler. Bay Converse'in kendi yerinde Bayan Clemm'inde rızasıyla evlenmişler. Bayan Clemm rahibe, gelin çok genç dururken, damadın ne kadar olgun ve kibar olduğunu söylemiş. Konuklar pansiyona geri dönmüşler, Bayan Clemm kadınları kendi odasına davet edip şarap ve kek ikram etmiş; ancak o zaman bunun gerçek bir düğün kutlaması olduğu anlaşılabilmiş.[4]

Virginia evlenirken kızlık soyadı olan Clemm ile başvurmuş, böylece önceki evliliğini göz ardı etmiştir. Poe Thomas Cleland'ın yeminine göre kızın yirmi bir yaşında olduğunu kabul etmiş ancak aslında 16 Ağustos 1822'de doğduğundan kız on üç yaşındaydı. Buradan da anlaşıldığı gibi Poe annesinin sözünden hiç çıkmazmış. Dinine bağlı bir Presbiteryen olan Bay Cleland ise kendisine empoze edilenleri o zamana kadar hiç fark etmemiş.

4. 1905 yılında Amasa Converse'in Bayan Holmes Cumming'e gönderdiği bir mektuptan.

14

POELAR RICHMOND'TA

Poe Bay White'ın asistanı olarak Richmond'a taşınınca eski arkadaşlarıyla olan ortamına geri döneceğini düşünüyordu ve bir mektubunda da bahsettiği bu durumdan çok memnundu.

Geçen zaman içinde arkadaşlarının kendisine olan bakış açısının değiştiğinden ve kendisine karşı kıskançlık beslediklerinden haberi yoktu. Allanlar'la arasının bozulduğu ve Poe'nun ısrarla onların arasına girmeye çalıştığı yönünde abartılı hikâyeler anlatılıp durmuştu. Mackenzieler, Sullyler, Dr. Robert G. Cabell ve eşi, ve bunlar gibi birkaçı daha Poe'nun yakın arkadaşları olarak kalmıştı ancak Poe sosyal açıdan eksik kaldığını hissediyordu ve eskilerden yanında kalanlar çok azdı. Edebi ünü olan ve sosyetenin içinde bulunan Julia Mayo Cabell ve General Winfield Scott'un anneleri bir davet vererek Messenger'ın başarılı genç editörünü davet etmişti. Bu kendini beğenmiş davetlilerden ikisi ise daveti geri çevirerek eski okul arkadaşları Edgar Poe ile buluşmayı tercih etmişler.

Bu durum Poe'yu rahatsız etmeye ve onun gururuna, hassas doğasına zarar vermeye başlamıştı. Hatta bazı tuhaf alışkanlıklara bile yol açtığı söylenebilirdi. Messenger

bile eleştirilerin sertliğiyle dikkat çeker olmuştu. Şimdiye kadar merhametsizlikle suçlanmamıştı ama davranışları aniden değişti ve kibirli, baskıcı, huysuz bir insana dönüştü.

Poe'nun adı onunla aynı zamanda *Messenger*'da bir basımcının asistanlığını yapan Bay Ferguson'un lafları yüzünden artık kötü bir şekilde ünlenmişti ve bunu düzeltmek mümkün görünmüyordu. Çok değil kısa zaman önce Bay Ferguson şaire yönelik bir soruşturmada, "Sarhoş olmadığı zamanlarda Bay Poe'dan daha iyi bir insan yoktur, ancak diğer zamanlarda çukurda yattığı bile görülmüştür," demiş. Ve bu söylenti yazarlar arasında yayıldıkça gerçek olduğuna inanılmış.

Zaman zaman o dönemde Poe'yu tanıyanların kızgınlıkla bu iddiayı yalanladığını duymuştum. Her ne kadar içip kafayı bulsa da hiçbir zaman sokaklarda veya bir çukurda yattığı görülmemiştir. Tam tersine alkollü olduğu zamanlarda arkadaşları tarafından veya kadınlar tarafından görülmekten hep çekinmiştir.

Çok zaman sonra Poe bu genel yargıyı yıkmaya çalışırken uzun süre Richmond'ta kaldığı zamanlarda doğru olmadığını bildiği şeyler yapmış ve her birinden sonra kendini yatağa mahkûm etmiştir. Şimdi ise kendisine yönelik diğer iddialara ek olarak eşini ihmal edip sık sık başka kadınlarla görüldüğü iddiaları ortaya çıkmıştır. Anne gibi gördüğü dostu Bayan Mackenzie kendini onu defalarca uyarmak zorunda hissetmiştir. Bir keresinde bir haftadan daha uzun bir süre evinden uzak kalmış otel ve pansiyonlarda gecelemiş, eskiden olduğu gibi parasını annesi için ayırmak yerine özgürce harcamış. Babası bir pansiyoncu olan Bayan Clemm de bir pansiyon açmak istemiş ancak başarısız olmuş. Yedinci Cadde'de ucuz bir ev kiralayarak

terzilik yapmaya ve bir iki kişilik odaları kiralamaya başlamıştır. Her çapkınlığından sonra inzivaya çekilen oğlu pek ortalarda görülmezmiş.

O zamanlar Richmond'ta olan Bay Hewitt aşk hayatı hakkında çok fazla dedikodu duyduğu Poe'nun "koyu renkli kıvırcık saçları ve büyüleyici gözleri olduğunu, sürekli polo yaka giyerek daima bir şair gibi göründüğünü" söylemiştir. Olgun bir beyefendi, tanınmış bir avukat ise, "Poe hemcinslerinin kıskanarak adını karalamaya çalıştığı, kadınların ise hayran olduğu biriydi. Kaç kişi onun cazibesine karşı koyabilirdi?" diyerek savunmuştur onu.

Mackenzieler şimdi on dört yaşında olan Virginia'nın o zamanlar yaşına göre küçük durduğunu ama aynı zamanda da tombul ve sevimli olduğunu söylerdi. Ama çocukluğun getirdiği masumiyet ve saflıktan yoksundu. Şimdi yirmi altı yaşında olan Rose Poe bazen öğleden sonraları vakit geçirmesi için küçük kız kardeşini Mackenzieler'e götürürdü. Orada yaşıtlarıyla birlikte sallanıp ip atlarken daha çocuksu görünürdü. Bir keresinde eşi Buddy onu eve götürmek için habersizce gelmişti ve çocuksu tavrını terk edip onu karşılamak için caddeye atlayarak Jane Mackenzie'yi şaşkınlık içinde bırakmıştı.

Neredeyse yirmi yıl sonra Main Street'de yaşayanlar arasında bir zamanlar mesai saatlerinde bir eliyle sepeti diğer eliyle de yine sepet taşıyan Bayan Poe diye hitap ettikleri küçük kız çocuğunu tutan uzun boylu efendi bir adamın oradan geçtiğini hatırlayanlar vardı.

Poe'nun mutsuzluğunun sebebi her ne ise Richmond'ta olduğu sürece hiçbir zaman hayatından memnun olduğu görülmemiştir. Kötü alışkanlıklar edinmiş, sonra da editörlük görevlerini aksatmış, kibar dostu Bay White'ın sabrını zorlamış ve hiçbir zaman ona iyi niyetinin karşılığını

verememiştir. Bay White'ın mı onu işten çıkarmak zorunda kaldığı yoksa Poe'nun *Messenger*'daki editörlük görevinden O zamanlar sahip olduğu edebi şöhretle North'da daha iyi yerlerde olabileceğini düşünerek kendi isteğiyle mi vazgeçtiği bilinmemektedir. Ama o 1838 yılının yazında Richmond'tan ayrılarak ailesiyle New York'a taşınmıştır.

Bayan Clemm taşınmaya karşı çıkamamıştı, çünkü kendi küçük kızıyla ondan yaşça büyük ve bozuk davranışları olan bir adamın beraberliğinden memnun olduğu için kendisine beslenen önyargının farkındaydı.

15

NEW YORK

Biyografi yazarları Poe'nun New York ve Philadelphia'daki iş ilişkilerinden ve edebi bağlantılarından çokça söz etmiştir. Ancak ev yaşamından veya ailesinden bahseden olmamıştır. Poe'nun en yaşamına dair bildiğimiz tek şey, yaşam standartlarının ve iş ilişkilerinin hiçbir zaman çok iyi olmadığı, eşine ve eşinin annesine bağımlı yaşayacak kadar çaresiz olduğudur. Peki ya bu fedakâr anne olmasa, daima çocuklarım diye hitap ettiği Poe ve eşi, ne yaparlardı?

Poe New York'ta edebiyat alanında bir iş bulmayı planlıyordu, ancak hayal kırıklığına uğradı. Bayan Clemm'in ücra bir yer olan Carmine Sokak'ta açtığı pansiyon olmasa aile üyeleri açlıktan ölebilirdi. Orada hayatında yeni bir sayfa açıldı. Pansiyonculardan yan sokakta kitap satıcılığı yapan Bay Gowans, Bayan Clemm'in yerinde kaldığı sekiz aylık süre boyunca Poe'yu daima ağırbaşlı, kibar ve saygılı bir beyefendi olarak gördüğünü söylemiştir. New York'ta bir yabancı olarak Richmond'ta onu yanlış yola sürükleyen şeylerden uzak durmuştur. Buna kanıt olarak kendi kendine kaldığı zamanlarda bile çapkınlığa veya diğer sapkın davranışlara meyil etmemiş olmasını gösterebi-

liriz. Bu kibar yaşlı bekâr adam o zamanlar on beş yaşında olan Poe'nun eşi Virginia hakkında şunları söylemiştir: "Gözleri hurileri kıskandıracak cinsten, vücudu ise ünlü heykeltraş Canova'nın taklit edemeyeceği kadar güzeldi. Poe onun etrafında çocuksu bir mutlulukla geziyordu."

16

GERÇEK VIRGINIA

Poe'nun eşine olan bağlılığını düşününce, John Mackenzie'nin bir sözünü hatırlıyorum. Şairin ölümünden sonra bazı arkadaşları onun hakkında konuşuyordu. Aralarından biri, Poe'nun eşini gerçekten sevdiğine inanmıyorum deyince Bay Mackenzie, "Ben Edgar'ın eşini gerçekten sevdiğine inanıyorum, ama ona olan bağlılığını açıklayacak kadar âşık olmayabilir," şeklinde bir cevap vermişti.

Diğer adam, yirmi yedi yaşındaki Poe'nun sokakta birlikte oynayıp boğuştuğu aynı evde abi kardeş gibi yaşadığı on iki yaşındaki çocuğu anlamasının imkânsız olduğunu söyledi. Poe'nun ona ancak bir abi veya kuzen gibi korumacı yaklaşmış olabileceğini; Poe'nun karakterini düşününce de Virginia'ya olan bağlılığını da sadece böyle bir sevginin açıklayabileceğini düşündüler.

Bu iki insanı bir arada tutacak hiçbir düşünce veya karakter benzerliği yoktu, tek belirgin özellikleri aralarındaki yaş farkıydı. Virginia pek zeki bir insan değildi, ölümünden sonra her bir defasında Bayan Mackenzie'ye şiirlerinin yarısını bile okumadığını söylemişti. Yazmaya başladığı zamanlar düşüncelerini paylaşıp fikrini sormak için Bayan Clemm'e giderdi, ama hiç Virginia'ya sormaz-

dı. Virginia neşeli ve sevecen tavırlarıyla onun için evini şenlendiren bir ev süsüydü, onun küçük oyuncağı, "Sissy"siydi.

Virginia'yı iyi tanıyan bir kadın, "O her zaman bir çocuktu, masum utangaçlığı ve çocuksu saflığıyla yaşıtlarından bile küçük gösterirdi," dedi.

Şu bir gerçek ki Poe'nun çocuk eşi hiçbir zaman olgun bir kadın olamadı. Ne Poe'nun hayran olduğu kadınları kıskandı, ne dedikodulardan rahatsız ne de Poe'nun ilgisizliğinden şikâyetçi oldu. Bayan Clemm bazen kendini sorumlu hissederek Poe'yu kenara çekip uyarırdı, ancak Virginia bir kere bile sitem etmemişti. Virginia'nın Poe'ya olan güveni tamdı. Görünen o ki tüm erkekler gibi Poe da etkili ve güzel sözlerle bir kadının kendisine güvenmesini sağlamayı biliyordu.

Ama bu Poe'nun heyecanlı ve romantik doğasını tatmin edecek türden bir aşk değildi. Bayan Whitman'ın söylediği gibi; gerçek bir aşk istiyor, başarılı bir kadının desteğini arıyordu. Virginia'da bulamadığı için başka yerlerde arıyordu. Aslında diğer kadınların yaptığı gibi yeteneklerinin anlaşılıp beğenilmesini istiyordu. Virginia yakışıklı ve çekici eşine hayrandı ancak yaratıcı zekası veya şairane kişiliğiyle gurur duyduğu hiç görülmemişti.

Virginia'yı tanıyanlar, Poe'nun eşini en gösterişli renklerle resmeden Bay Gowans'dan etkilenerek anlatan biyografi yazarlarının Virginia'nın güzelliğini abarttığını düşünürlerdi. Onun hakkındaki genel kanı Bay Woodbury'nin de söylediği gibi, "Herkesi kıskandıracak türden meleksi bir güzelliği olan ince bir kadındı."

Ama gerçek Virginia ne narin ne de güzeldi. Onu tanıyanlar yirmi iki yaşındayken yetişkin bir kadından çok on beş yaşlarında bir kız gibi göründüğünü söylerdi. Has-

sas bir bünyesi olmasına rağmen yuvarlak toplu bir yüzü, sarkık dudakları ve güzel olmasını engelleyecek kadar geniş bir alnı, solgun teniyle tamamen zıt parlak siyah gözleri, simsiyah saçları vardı. Yumuşak ve utangaç tavırları onu çocuksu ve sevimli kılıyordu. Bay Graham herkes tarafından sevildiğini söylerdi. Çocuksuluğunu pekiştiren bir diğer özelliği de belirgin şekilde peltek konuşmasıydı.

17

POE'NUN PHILADELPHIA'DAKİ EVİ

Poe, New York'ta başarılı olma hayalleri suya düşünce, 1839'un yazında şehri terk edip o zamanlar Amerika'nın edebiyat merkezi olan Philadelphia'ya taşındı.

Biyografi yazarları oradaki başarılarını ve yenilgilerini, editörlerle ve diğer edebiyatçılarla olan tartışmalarını anlatmıştır. Bizim ilgilendiğimiz kısım Poe'nun evi ve özel hayatıdır.

O zamanlar maddi durumları pek iyi değildi, Philadelphia'ya taşınabilmek için borç almışlardı. O şartlar altında bir ev almaları mümkün değildi. Komşularının söylediğine göre bir süre çarşıya yakın ücra sokaklardaki ucuz pansiyonlarda kalmışlar. Ancak Poe orada New York'ta olduğundan daha başarılı olmuş. İlkbaharda Spring Garden olarak bilinen, şehrin kirliliğinden ve gürültüsünden uzak bir semtte ev almışlar.

Son zamanlarda birisi Poelar'ın beş sene oturduğu bu evi bitmeyen bir sabır ve azimle arayıp bulmuştur. Giriş katında üç odası, içeriye güneş ışığının ve havanın girmesine engel olacak kadar küçük yatay pencereleri olan klasik üçgen çatılı bir evmiş. Ancak onların yaşadığı za-

manlarda yan bahçede çimlik bir alan ve üzeri sarmaşık gül kaplı bir veranda varmış. Bayan Clemm'in hünerli elleriyle yetiştirip budadığı sarmaşık yüzünden ev hâlâ "şairin gül kaplı evi" olarak biliniyormuş. Bazıları ise, "Poe ve idol haline gelen eşi Virginia'nın ilahi aşklarını yaşadığı yuvaları," olarak biliyormuş.

O zamanlar Spring Garden'da yaşamakta olan bir hanımefendi bize Poelar'ın o sakin ve yarı kırsal semtteki yaşamından kesitler anlattı:

"Okula giderken ve okuldan dönerken yani günde iki kere evlerinin önünden geçerdim. Havalar ısınmaya başlayınca sık sık onları görürdüm. Sabahları Bayan Clemm kızıyla pencerelerin altındaki çiçekleri sulardı. Her zaman neşeli görünürlerdi. Köşeyi dönmeden Bay Poe'nun kahkahalarını duyardım. Bayan Clemm daima meşguldü. Sabahları ön bahçeyi temizler, pencereleri ve verandayı yıkar, hatta çitleri bile parlatırdı. Her şeyin ne kadar temiz ve düzenli olduğu her zaman dikkatimizi çekerdi. Ön taraftaki odayı pansiyonerlere kiralar, kendileri de oturma odası olarak mutfağın yanındaki orta odayı kullanırlardı. Hiçbir zaman fakir olduklarını duymadık. Komşu olarak geçirdiğimiz iki yıl boyunca hep kendi hallerinde yaşadılar. Geçen süre içinde Bay Poe'yu en fazla beş altı kere görmüşümdür. Ayyaş olduğuna dair söylentiler vardı ama çok zayıf ve hastalıklı bir görüntüsü olsa da o her zaman bir beyefendi gibi görünürdü. Eşi o zamanlar oldukça sağlıklıydı ama biz taşındıktan sonra yataklara düştü.

"Bayan Clemm terziydi ve Bayan Poe'da ona yardım ederdi. Bazen verandada otururken dikiş diktiğini görürdük. Çok tatlı bir kadındı ama biraz topluydu."

Bu anlatılanlar Poe'nun *The Gentlemans's Magazine* Dergisi'nde editör yardımcılığı yaptığı, ailenin huzur ve

refah içinde yaşadığı döneme aittir.

Poe işini kaybetti. Baş editör Bay Burton'a göre bunun sebebi Poe'nun alkole olan düşkünlüğüydü. Bu ithamın üzerine Poe'nun arkadaşı olan Bay Snodgrass, Poe'nun Richmond'tan ayrıldığından beri ağzına elma şarabından başka bir şey sürmediğini onu da sadece bir kereye mahsus yaptığını yazmıştır. Bayan Clemm'in de, "Yıllardır bir kadeh şarap bile içmediğini biliyorum," sözleriyle tanıklık etmesinin üzerine Poe'nun haklılığı kanıtlanmıştır. Bay Burton, "On sekiz aydır alkol kullanmadığına inanıyorum," demiştir. Ancak kişiliğinin bir parçası olan zalim ve sert eleştirileri devam etmiştir. Kendini aldatanlara yaptığı muamelenin de ne kadar acımasız olduğu herkes tarafından bilinirdi. Bay Burton hoşgörülü ve hatta nazik bir tavırla iş arkadaşlarına karşı beslediği kini bir kenara bırakmasını ve onlara karşı daha anlayışlı bir tavır takınmasını önermiştir. Hatta kendinden sonra görevine Poe'nun devam etmesini bile önermiştir. Ancak daha sonra bunu kesin bir tavırla yalanlamış, diğer yayınlara yazılar vermeye devam etmiştir. Bu olanlar kendi adını taşıyan bir dergi çıkaran Bay Graham'ın dikkatini çekmiş, o da Poe'ya editörlük teklif etmiştir. Poe teklifi kabul edip elinden gelenin en iyisini yapmış, başarılı olmuş, dergi kısa zamanda bir numaraya yükselmiştir.

İyi bir maaşı ve ünü olmasına rağmen Poe hayatından memnun değildi. Eski huzursuzluk ve hoşnutsuzluk geri dönmüştü. Kendi dergisi olsun, istediği şekilde yazabilsin istiyordu. Özgür ve hırslı karakteri kısıtlanmaktan ve dar görüşlü editörler tarafından kontrol edilmekten hoşnut değildi. 26 Haziran 1841'de Bay Snodgrass'a şunları yazmıştı: "Graham'ın bitmeyen başarılarına rağmen bulunduğum konumdan gittikçe sıkılmaya başladım." Uzun

uzun yazdıktan sonra Graham'dan istifa edip bundan sonra başka yerlerde yazacağını söyleyerek ilişkiyi bitirmiş, hayatında da maddi sıkıntılarla dolu uzun bir dönem başlatmıştır.

Noah's New York Sunday Times'ın editörü aynı zamanda Philadelphia'da yaşadığı zamalardan Poe'yu tanıyan Col. Du Solle'den onun hakkında bir takım şeyler öğrendim. Colonel'in anlattığına göre Poe sapkınlıklarıyla ünlenmişti, bazen evli bir adam olduğunu unutarak günlerce hatta haftalarca arkadaşlarıyla bekâr hayatı yaşardı. Sarhoş olmadığı akşamlarda *Kuzgun*'un taslağını hazırlarken arkadaşlarına gelir onlara yaptığı eklemeleri anlatır, onların da görüşlerini alırdı. Col. Du Solle şiirin başarılı olduğu konusunda emin olamadığını söylemişti ona. Eleştirmenlerin görüşü olumsuzdu.

1839'un yazında Poe düzensiz yaşam tarzı yüzünden bir hastalığa yakalandı. Hayatı boyunca peşini bırakmayacak ataklardan ilkini geçirmişti. İyileşince kendi dergisini kurmayı planlamıştı, ismi "The Penn Magazine" olacaktı, bundan Bay Snodgrass'a bahsetmişti. Kendisi oldukça başarılı bir yazardı ve Poe dergisinde sadece en iyilere yer vermeyi düşünüyordu, ikisi birlikte hem arkadaş hem de rakip olabilirlerdi. Birine bağımlı olarak çalışmayacak olmak onu mutlu ediyordu. Bu son cümlesinden geçmişteki mutsuzluğunun sebebini ve bir editör olarak gelecekten beklentisini anlayabiliyoruz.

The Penn Magazine'in 1 Ocak 1841'de çıkacağı duyuruldu ancak ülke genelinde yaşanan ekonomik sıkıntılardan dolayı bu tarih ertelendi.

Ancak sürekli yaşadığı hayal kırıklıkları, peşini bırakmayan maddi sıkıntılar, her girişiminin engellerle karşılaşması, hayatı boyunca mahkûm olduğu hastalığını dü-

şününce hataları ve başarısızlıkları yüzünden onu suçlamamak gerektiği düşünülebilir. Eğer gerçekten engellerle baş edemeyecek kadar zayıf ve güçsüz olsaydı onda da kız kardeşindeki gibi kalıtımsal özellikler görülürdü ve işte o zaman Poe bu kadar yumuşak eleştirilerle bütün bu başına gelenlerden kurtulamazdı.

18

VIRGINIA'NIN HASTALIĞI

Geçen birkaç yıllık zaman içinde Bayan Clemm ve kızı evlerindeki huzurlu hayatına devam etti, bu sırada Bayan Clemm ailesini geçindirmek için elinden geleni yapıyordu. Ancak başlarına kötü bir şey geldi. Virginia bir hastalığa yakalandı. Yirmi bir yaşında olan talihsiz kız şarkı söylerken damarını çatlatmıştı. O günden itibaren zaman zaman kanamaları oluyordu ancak o neşeli ve kaygısız kişiliğinden hiçbir şey kaybetmemişti.

Poe o zamanlar hâlâ *Graham's Magazine*'in editörlüğüyle meşguldü. Poe için yapılan, eşinin hasta yatağının kenarında bekleyen kendini adamış "eş" tanımları şimdi yerini bulmuştu. Elinden hiçbir şey gelmese de durumun ciddiyeti, hassas kişiliğini derinden etkiliyordu.

Bay Harris, *Hearth and Home*'da, "İhmale gelmez, hastaya azami ilgiyle bakılmalı, bulunduğu ortamın şartları uygun hale getirilmelidir. Ancak Virginia'nın haftalardır yattığı oda havasız ve dar, tavanı o kadar alçak ki neredeyse başı değecek," yazmıştır.

Bay Graham, Poe'nun nasıl telaşla eşinin etrafında pervane olduğunu her öksürüşünde titrediğini anlatırdı.

Bir gün birlikte dışarı çıktıklarında Poe'nun gözlerini sevgili eşinin üzerinden ayırmadığını sürekli tetikte olduğunu söylemiştir.

Poe'nun başka bir edebiyatçı arkadaşı Bay Clarke da bu kötü zamanlarında ziyaretlerine gitmiş, Virginia'nın çocuklara olan düşkünlüğünü bildiği için de küçük kızını da yanında götürmüştür. Küçük kız neşeli neşeli şarkı söylerken Virginia'da ona kahkahalarıyla eşlik etmiştir.

Poe kendini ziyarete gelen bu düşünceli dostlarını hiç unutmamıştır. Poe kendi evinde kibarlığın vücut bulmuş haliydi, Bayan Clemm ise candan ve ağırbaşlı bir kadındı; çocuklarına anne şefkatiyle yaklaşır, onları el üstünde tutardı. Bay Harris, "Virginia'nın narin vücudu, açık teni ve çocuksu tavırlarıyla en fazla on dört yaşında gösterdiğini; ayrıca başına gelen talihsizliğe kadar tanımadığı Bayan Poe'nun önceleri arp ve piyanonun karışımını andıran fevkalade bir sesi olduğunu" söylerdi. O kadar ki bir keresinde bir İngiliz yazar bu sesten etkilenip Poe'nun eşini "St. Cecilia'nınki gibi bir sese sahip olan başarılı bir müzisyen" olarak anlatmıştır. Biyografi yazarları bazen böyle abartmalar kullanırlar ve okuyanların gerçeği böyle kabul etmesini sağlarlar.

Poe yine bir dergi açmak istiyordu, adı "The Stylus" olacaktı. Bu sefer başarılı olacağı konusunda daha çok ümitliydi. Projesini Başkan Tyler ve kabinesinin onayına sunmak için Washington'a gitti. Ama sonuç yine olumsuzdu. Bayan Clemm durumdan önceden haberdar olduğu için Poe'yu garda karşıladı ve onu hemen eve götürdü. Yine düşüncesizce davranışları yüzünden başarısız olmuştu Poe. Artık herkes onu tanıyordu.

Poe'dan ilk defa fedakâr eş olarak bahsediliyordu ki bir skandal çıktı. Poe'nun varlıklı bir kadınla Saratoga'ya

gittiği ve oradaki masraflarını kadının ödediği söyleniyordu. Hikâyenin buraya kadarki kısmı doğruya yakın olsa da dedikodularda apayrı bir boyut kazanıyordu. Poe'nun o zamanlar sağlığı pek iyi değildi ve işlerini güçlükle yapabiliyordu. Sonuç olarak aile maddi sıkıntılar çekiyordu. Bahsedildiği gibi bir arkadaşlıktan ziyade, kadın Poe'nun sağlık durumu nedeniyle ihtiyacı olduğunu düşünüp kendisini Saratoga yakınlarındaki huzurlu otelinde misafir etmek istemiş olabilir. Bu durum Poe'nun masraflarını karşılamış olmasından daha olası görünüyor. Birlikte her gün Saratoga'ya gidip geliyorlardı. Bu egzersiz, kaplıca suları, sağlıklı yemekler ve kaldıkları yerin diğer avantajları şüphesiz Poe'ya iyi geliyordu.

Ama Poe'nun böylesi söylentilere yol açacak davranışlarda bulunduğuna inanmak güçtü.

Poe kendini yeniden edebiyata verdi. Ancak bazı sebepler yüzünden yeterince başarılı değildi. Aceleyle ve umutsuzluk içinde *Kuzgun*'un ilk halini bitirip Graham'a gösterdi. Graham eserin şiir nitelikleri barındırmadığını söyleyerek geri çevirdi. Ancak ofisteki çalışanlar, memurlar ve diğerleri şiiri sunuşunu çoğunluk beğendiği takdirde kendisinin de kabul edeceğini söyledi. Poe şiirini okurken herkes sessizce oturmuş ve dikkatle onu dinliyordu. Topluluktan çıkan karar da olumsuzdu. Ancak Poe'nun maddi durumunun kötü olduğunu, hasta eşine ilaç alacak parası dahi olmadığını öğrenince otuz yedi liralık bir ödenek verdiler ama bu ödenek Poe'nun kendisine değil "hasta kadının ihtiyaçları için" Bayan Clemm'e verildi.

Poe'nun ölümünden yıllar sonra bir New York gazetesinde yayınlanan bu haber o zamanlar Graham'ın çalışanlarından biri olan William Johnston tarafından inkâr edildi. Şiirin kendilerine sunulduğu zaman orada bulun-

duğunu, ancak ödenek verildiğine dair bir bilgisi olmadığını söyledi. Belki de sonradan verilmişti ve onun haberi yoktu. Poe'dan bahsederken hayranlık ve takdir belirten ifadeler kullanmış, onun hayatında tanıdığı en kibar, en saygılı beyefendi olduğunu söylemiş; işlerini zamanında yapan, çalışkan ve daima güler yüzlü biri olduğunu, ayrıca iş yerinde her zaman ciddi olduğunu, taşkınlığına hiç rastlamadığını eklemiştir.

19

NEW YORK'A DÖNÜŞ

Hayal kırıklığına uğramış olan Poe 6 Nisan 1844'te ani bir kararla Philadelphia'dan ayrılarak Virginia ile birlikte New York'a gider. Bayan Clemm'i ise işlerini halletmesi için orada bırakır.

Ne mutlu bize ki orada Poe tarafından Bayan Clemm'e yazılmış, seyahatlerini anlattığı bir mektup bulduk. Kendisi çok güvenilir bir insan olduğundan her şeyi açık açık, bütün detaylarıyla anlatmıştır. Bu yüzden mektup ilk okunduğunda birisinin özel hayatına dahil oluyormuş hissi verir. Ancak ben burada o mektubu Poe'nun özel hayatına ışık tutmak için kullanacağım:

> NEW YORK, Pazar sabahı, 7 Nisan, kahvaltıdan hemen sonra.
>
> BİRİCİK MELEĞİME: Daha şimdi kahvaltıdan kalktık ve ben sana her şeyi anlatmak için yazmaya başladım... İlk olarak Walnut Sokak'taki iskeleye sağ salim ulaştık. Şoför benden iki buçuk lira istedi ama vermedim. Ancak sonra bir oğlana bavullarımızı bagaj arabasına koyduğu için bahşiş vermek zorunda kaldım. Bu sırada minik

kelebeğimi Depot Otel'e getirdim. Saat altıyı çeyrek geçiyordu, yediye kadar beklemek zorunda kaldık... Güne güzel başlamıştık ama saat üçe kadar odaya giriş yapamadık. Sissy artık hiç öksürmüyordu. İskeleye gittiğimizde sağanak yağmur yağıyordu. Onu gemiye bindirip bavulları bayanlar kamarasına koydum. Bir şemsiye almak ve bir de pansiyon bulmak için yola koyuldum. Şemsiye satan bir adam buldum, beş lira vererek bir tane aldım. Sonra Greenwich Sokağı'na saptım ve bir tane pansiyon buldum... Kahverengi taştan merdivenleri ve kahverengi kolonları olan bir verandası vardı. Kapıda "Morrison" yazılıydı. Birkaç dakika içinde pazarlığı yapıp Sissy'yi almaya gittim. Yarım saatten fazla olmamıştı, beni karşısında görünce çok şaşırdı. Bir saatten önce döneceğimi düşünmemiş. Gemide iki kadın daha vardı, yani yalnız kalmamıştı. Pansiyona gittik ve yarım saat odanın hazırlanmasını bekledik. Merkezi konumunu ve olanaklarını düşününce gördüğüm en uygun pansiyondu. Keşke Kate de (Virginia'nın kedisi 'Catalina') görebilseydi, kesin buraya bayılırdı. Dün akşam yemeğinde dünyanın en güzel çayını içtik, sıcacıktı ve aroması yoğunlu. Yanında buğday ve çavdar ekmeği peynir, çörek, iki porsiyon jambon, iki porsiyon büyük dilimler halinde dağ gibi dana eti, üç dilim kek vardı. Her şey bol miktardaydı, anlayacağın burada aç kalma riskimiz yok. Pansiyoncu kadın bizi fazla rahatsız etmiyordu, kendi evimizde gibiydik. Kocasıyla birlikte yaşıyorlardı, şişman ve sevecen biriydi. Yaklaşık sekiz on kişi vardı. Onlardan iki üç tanesi kadın, ikisi de hizmetçiydi. Kahvaltıda harika aromalı bir kahve içtik, sıcacıktı, aroması yoğundu

ve içinde fazla krema yoktu. Ayrıca dana pirzolası, jambon, yumurta, harika ekmekler ve tereyağı vardı. Hayatımda bundan daha güzel ve zengin bir kahvaltı masasına oturmadım. Yumurtaları ve büyük büyük parçalanmış etleri görmeni çok isterdim. Küçük evimizi terk ettiğimizden beri ilk kez düzgün bir kahvaltı yaptım. Sisy'de çok beğendi, keyfimiz yerindeydi. Neredeyse hiç öksürmüyor ve geceleri terleme nöbetleri de bitti. Şimdi benim çivilere taktırdığım pantolonlarımı dikiyor. Dün gece dışarı çıkıp sobayı yakmak için gereken malzemeleri aldım, ateş bütün gece yandı. Şu an yaklaşık on liramız var. Yarın yedi lira borç almayı deneyeceğim, belki böyle iki hafta daha idare edebiliriz. Kendimi çok iyi hissediyorum, bir yudum bile içki içmedim. Kısa zamanda bu dertten kurtulmayı diliyorum. Elime bir miktar para geçer geçmez sana da göndereceğim. Seni ne kadar özlediğimizi tahmin bile edemezsin. Sissy dün gece birden seni ve Catalina'yı özlediği için ağlamaya başladı. İlk fırsatta iki oda tutacağız. Biz burada çok rahatız. Postaneye gitmeyi unutma, mektuplarımı mutlaka iletmelisin. Her şey yoluna girecek gibi görünüyor. Sözleşmeyi hazırladığım zaman sana göndereceğim, sen de Graham'dan parayı alabileceksin. Catalina'yı bizim için öp.

(Buradaki imza yırtılmıştır.)

Bir çocuğun annesine yazdığı gibi açıkça ve basitçe yazılmış bu mektupta Poe'nun kendisini, özel hayatındaki halini görüyoruz. Kederli ve üzgün tavır takınmış şairi değil, edebi mükemmeliyetçiliğiyle uyuşmayan acımasız eleştiriler yapan eleştirmeni değil, kibirli ve soğuk tavrını

takınmış sosyetik adamı değil; dışarıdaki gözlerden uzakta kalan evdeki Poe'yu görüyoruz. Bütün dünyanın "tuhaf ve gizemli" olarak bildiği kafasında sürekli kaybettiği Lenore'unun hayaliyle oradan oraya gezen kederli aylak adamın altında böyle eğlenceli ve sevecen tavırlarıyla, yumuşak ve nazik birinin yattığını kim tahmin edebilirdi. Oysa bir başkasını depresyona sokacak hayat şartlarına rağmen nasıl da kendini anın akışına bırakmış, nasıl da neşeliydi. Bilmediği bir şehirde cebinde yalnızca on lirası olan bir yabancıydı ve kendine yeni bir hayat kurmaya çalışıyordu. Aslında bütün bunlardan daha üzücü olan bir şey vardı ki, onu kendi kaleminden dökülmüş satırlardan anlıyoruz. Sissy'i yağmurdan korumak için beş lira verip bir şemsiye ve onu rahat ettirebilmek için başka bir takım şeyler almıştı.

Bu tablo Poe ve eşi Virginia'nın gerçek karakterlerini, aralarındaki ilişkiyi tam manasıyla anlamamızda bize yardımcı olmuştur. Güvenilir, sevgi dolu, mutlu Virginia; tüm kibarlığı ve korumacı şefkatiyle Poe. Hayatın içinden berrak ve ayrıntılı bir fotoğraf gibi adeta. Poe'nun yüzünden zamanın izleri bir süreliğine silinmişti, on dörtten fazla göstermeyen Virginia ise ışıl ışıl siyah gözleri ve bükülmüş dudaklarıyla her şeye rağmen gülümsüyordu. Virginia'nın o zamanki ruh halini, "Mutlu olmasına rağmen zaman zaman annesini ve kedisini özlediği için çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlıyordu," sözleriyle ortaya koyan da Poe'dan başkası değildir.

O ucuz pansiyonda kalabilmek onlar için büyük şanstı, rahatları yerindeydi. Ancak üç kişilik odanın masraflarını karşılayabilecek durumda değillerdi. Bayan Clemm ve Catalina'yı yanlarına alabilmek için iki odalı bir yer arıyorlardı. Üç kişi için iki oda; birinde Bayan Clemm

yemek ve çamaşır gibi ev işlerini yapacaktı. Sonradan öğrendik ki Poe'nun her zaman giydiği eski püskü ama saf ipek kıyafetleri kayınvalidesinin eseriydi. Elbiseleri çok yıpranmış olsa da daima en bakımlı beyefendilerinki gibi tertemiz ve düzgündü.

Poe New York'a ilk geldiğinde beklediği kadar başarılı olamadı. Bir sonraki ekim ayında Bayan Clemm, N. P. Willis'ten Poe için iş istemiş ve sonra Poe onun ofisinde editör yardımcılığı yapmaya başlamıştı. Willis Bayan Clemm'in damadı için iş isterkenki güzel ve nazik tavrından etkilendiğini söylemiştir. Poe'yu anlatırken "sakin, sabırlı, çalışkan, herkese nazik ve saygılı davranan, tanıdığı en centilmen insan" olduğunu söylemiştir. Ayrıca New York Lyceum'dan önce verdiği ve yüzlerce kişinin katıldığı konferansta ırkçılığa karşı dik ve sağlam duruşu, keskin aksanıyla dikkat çektiğinden bahsetmiştir.

1845 yılının ocak ayında *Kuzgun* şiiri *Mirror*'da yayınlanınca ortalığı kasıp kavurdu. Bu ani başarısına herkesten çok Poe'nun kendisi şaşırmıştı. Daha sonraları bir arkadaşına şiirden böylesine büyük bir beklentisinin olmadığını söylemiş. Bir anda Amerikan edebiyatının bir numarası olmuştu ve dünya çapındaki ünü de yükselmişti. Ama hayatında bir değişim olmamıştı, eskisi gibi devam ediyordu. Dergiler için küçük yazılar yazıyordu ama ailesini refah içinde yaşatamayacak kadar az kazanıyordu. Ucuz bir evden başka ucuz bir eve taşınıyorlardı sürekli, ve o kadar sık taşınıyorlardı ki kirayı ödeyemedikleri böyle yaptıkları düşünülmüştü.

Ancak bir süre sonra eski mutsuzluk geri döndü. Willis ve *Mirror* onun için yetersiz gelmeye başlamıştı. Şans eseri dönemin önde gelen gazetesi olan *Broadway Journal*'da işe girebilmişti ve kısa sürede editör yardımcılığına terfi

etmişti.

Aldığı iyi maaşla ailesi artık rahat bir yaşam sürüyordu. East Broadway'de bir zamanlar zengin bir tüccarın yaşadığı eski bir evin üçüncü katında bir tane önden bir tane de arkadan oda tutmuşlardı. Ev uzun zamandır durumu iyi olmayan insanlara kiralanıyordu, biraz köhneydi. Ama şehrin gürültüsünden ve kirliliğinden uzakta, dar pencerelerinden güneş ışığı alan güzel manzaralı bir evleri olmuştu.

Bir gün akşamın geç saatlerinde müstehzi yazılarıyla tanınan R. H. Stoddard *Broadway Journal*'a gönderdiği "Ode"nin yayımlanıp yayımlanmayacağını öğrenmek için Poe'yu ofisi yerine evinde ziyaret etmek istedi. Ön tarafta, Virginia'nın odasında ağırlandı. Ziyaretini şöyle anlatmıştır:

"Poe beni her zamanki nezaketiyle karşıladı ve Ode'nin bir sonraki sayıda yayımlanacağını söyledi... Nasıl mı görünüyordu? Lekesiz bembeyaz gömleği dışında baştan ayağa siyah giyinmişti. En göze çarpan özellikleri ise geniş alnı, koyu siyah saçları ve keskin bakışlı siyah gözleriydi. Eşi hiç kıpırdamadan benim ve Poe'nun arasında duran yatakta yatıyordu. O hiç istifini bozmamıştı ama annesi arka taraftan gelip bizi tanıştırdı."

Stoddard Poe'nun gözlerini betimlerken yanılmıştır. Onlar ne keskin ne de siyahtı, aksine büyük, kristal gibi parlak, çelik grisi buğulu gözleri ve kömür karası göz bebekleri vardı, bazen ışıkta genişleyerek gözünün tamamen simsiyah gibi görünmesine sebep oluyorlardı. Stoddard devam etti:

"Poe'yu bir kez daha ve son defa gördüğümde kasım ayındaki gibi yağmurlu bir öğleden sonraydı. Bir tentenin altında sağanağın durmasını bekliyordu. Onu şemsiyem-

le evine kadar bırakmam gerektiğini düşündüm ama sonra onu orada fakir ama bir o kadar da kendinden emin ve gururlu haliyle bırakıp gittim. Belki Tanrı beni affeder! Ama ben kendimi bunun için asla affetmeyeceğim."

Bu olaydan beş ay sonra nisanda Poe eski alışkanlıklarına geri döndü. Bir gün Bay Lowell New York'tan geçerken Poe'yu görmek istemiş, Bayan Clemm onun "tuhaf davranışlarını" Edgar bugün kendini pek iyi hissetmiyor, diyerek açıklamaya çalışmış. Daha sonra aynı açıklamayı Poe'nun editör yardımcılığını yaptığı Bay Briggs'e de yapmış. Bay Briggs 1845 yılı haziran ayında Bay Lowell'e, "Son üç aya kadar on sekiz aydır ağzına içki koymadığını biliyorum. Bu davranışlarından vazgeçmek zorundaydı. Poe *Broadway Journal*'ı satın alıp onu Stylus'a dönüştürmek istediğinde durum anlaşıldı. Bu beklentisi başarabileceğinden ümitli olduğunun kanıtıydı. Hem Bay Greeley hem de Bay Griswold yüz yirmişer liralık bağış yapmışlar ama plan sermaye yetersizliğinden başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Poe'nun başvurduğu George Poe eskiden kalan ödenmeyen borcunu hatırlamış, bu seferki başvurusuna cevap bile vermemişti. Bu da Poe için ayrı bir hayal kırıklığı olmuştu. Nereye dönerse dönsün amansız yoksulluk ve bitmek bilmeyen mutsuzluk yoluna çıkıyordu. Elbette bunlar cesaretini kırmak için yeterliydi ama hayatının sonuna kadar bu yanıltıcı umudu taşımıştı.

Bayan Clemm de o zamanlar bir pansiyon işleterek ailesine destek olmaya çalışıyor ama o da hayal kırıklıklarıyla karşılaşıyordu. Her nedense pansiyonerler uzun süre onlarla kalmıyor, Amity Sokak'taki ucuz evlere çıkıyorlardı. Aile daha önceleri sık sık olduğu gibi yine sıkıntılı zamanlar geçiriyordu.

20

POE VE BAYAN OSGOOD

Bayan Clemm şehrin dışındaki mahallelerde ucuz bir ev ararken New York'tan birkaç kilometre uzaklıktaki tren istasyonu Fordham'da küçük bir kulübeye rastlamış.

Bu dört odalı kulübe biraz eskiymiş ama kirası çok uygunmuş. Kayalığın üzerinde bulunduğundan Harlem Nehri'ni gören harika bir manzarası, tertemiz havası, ve dışarıda tam da mayıs ayında olduklarında çiçeklere bezenmiş bir vişne ağacı varmış. Biraz tadilat ve temizlikten sonra Bayan Clemm harikalar yaratmış, bu terkedilmiş kulübeyi tertemiz bir yuvaya dönüştürmüş. Kareli hasırlarla eski yer döşemelerinin üzerini örtmüş, yanlarında getirdikleri ucuz mobilyaları orada şehirdeki dar ve basık odalarda olduğundan daha da güzel durmuş. Dışarıda, duvarda sarmaşık güller varmış, Virginia zamanı geldikçe onlara bakıyormuş. Odası girişin üstünde dar merdivenlerin başındaymış. Tavanı alçak, duvarları eğimliymiş, küçük kare pencereleri varmış. Poe yazılarının çoğunu orada, hasta eşinin yatağının başında yazmıştır.

Bir önceki kış Virginia'nın hastalığı hafiflemişti, onu yatağa mahkûm edecek veya şair, eğitmen, editör, eleştirmen kimlikleriyle ün kazanmış eşiyle ilişkisine engel

olacak kadar da ağır değildi.

O zamanlar Bayan Lynch'in ve diğer edebiyatçı sınıfın gece matinelerine katılıyordu, hatta bir iki defa eşiyle gitmişti. Oralarda Bayan Hewitt, Elizabeth Oakes Smith, E. F. Ellet ve diğer kadın şairler ile tanışmıştı. Bazıları onları şair bozuntuları olarak adlandırsa da Poe her biriyle güzel ilişkiler kurmuştu.

Bayan Osgood o zamanlar otuz yaşlarındaydı, R. H. Stoddard onu, "Sadece erkekler tarafından değil aynı zamanda kadınlar tarafından da hayranlıkla izlenip, sevilen biriydi," diye anlatırdı. Çekici, zeki, esprili bir kadındı. Hatta Thomas Dunn English tarafından bile beğenilirdi.

Poe Bayan Osgood'un şiirleri hakkında hep iyi şeyler yazmıştı. Karşılığında Bayan Osgood da Israefel karakterinde ona gönderme yapmıştı. Ayrıca Poe'nun ricası üzerine onun eşini ziyaret etmiş, kısa sürede güzel bir arkadaşlık kurmuştu. Poe'nun ölümünden sonra, Amity Sokak'taki evlerinde şairin ve eşinin hayatına dair anlattıkları için Bayan Osgood'a çok şey borçluyuz:

"Şimdiye kadar defalarca tekrar edilmiş olsa da onların ev yaşamını ben bir kez daha anlatacağım:

"Edgar Poe'nun en iyi hallerini sade ama şairane izler taşıyan evinde gördüm. Şakacı, sevgi dolu, esprili, zaman zaman uysal, zaman zaman nazlı bir bebek gibi huysuzdu. Başta eşi olmak üzere evine gelen herkesle, işinin başından aşkın olduğu zamanlarda bile nezaketle ilgilenir, yüzünden gülümsemeyi eksik etmezdi. Masasının başında, çok severken kaybettiği Lenore'un[5] altında sabırla, gayretle düşüncelerini kâğıda döküyordu. Parlak fikirler beyninden neredeyse ışık hızıyla geçiyordu.

5. Poe'nun kendi eliyle çizdiği Bayan Stanard'ın karakalem resmidir.

"Bir sabah tatlı eşi Virginia'nın onu alışık olmadığı kadar neşeli ve umursamaz görünce beni çağırdığını hatırlıyorum. Virginia'nın candan davetlerini geri çeviremiyordum. Edgar'la en çok Amity Sokak'taki evinde vakit geçirmeyi seviyordum. Gittiğimde New Yorklu Edebiyatçılar isimli serisini tamamlıyordu. Mutluluğu yüzünden okunuyordu, 'Şimdi size edebiyatçılar hakkında yazdıklarımı göstereceğim. Her birinde biriniz kalkıp yorum yapacaksınız. Haydi Virginia bana yardım et,' dedi küçük kâğıt rulolarını göstererek. Rulo halindeki kâğıdı açmaya başladılar. Kâğıt o kadar uzundu ki aç aç bitmiyordu. Virginia gülerek odanın diğer ucuna doğru koşmaya başladı, eşi de diğer uçta duruyordu. 'Kimi bu kadar uzun anlatmış olabilirsin ki?' dedim. 'Bütün bu yazılanların kendisi hakkında olduğunu anlamamış gibi bir de soruyor,' dedi."

Buradan da anlaşıldığı gibi, Poe'nun misafiriyle arasında oldukça güzel bir ilişki vardı. Amity Sokak'taki evde olduğu zaman Poe misafirinin varlığından hiç rahatsız olmadan saatlerce, durmadan yazardı. Virginia yeni arkadaşını çok seviyordu, ama Bayan Clemm bu sık ziyaretlerden rahatsız oluyor, o kadından hoşlanmadığını söylüyordu. Poe'nun platonik ilişkilerini en iyi o biliyordu, ama bu durum her zamankinden biraz farklıydı. Hatta ikisi hakkında çoktan dedikodular yükselmeye başlamıştı. Bayan Osgood Bayan Poe'nun samimiyetine güveniyor, bu söylentilerin arkadaşlıklarını bozmayacağını düşünüyordu. Ama hem Bayan Clemm'in hem de etraftakilerin kıskanç ve rahatsız edici bakışları onu üzüyordu.

Edebiyat kulislerinde gözde sanatçılardan biri olan Bayan Ellet hakkında da dedikodular dönmeye başlamıştı. Bir gün Fordham'a uğradığında Poe yokmuş ve ilk defa gördüğü Bayan Clemm ile konuşmaya başlamış. Öfkeli

anne misafirine Bayan Osgood tarafından Poe'ya gönderilen bir mektup göstermiş (Bayan Clemm'in bu mektubu nasıl elde ettiği merak konusudur.) Mektupta uygunsuz şeyler yazılıymış ve derhal müdahale etmeleri gerektiğini düşünmüşler. Sonunda gözdelerden ikisi –Margaret Fuller ve Bayan Ellet– Bayan Osgood'un gelmesini beklemeye başlamışlar. Ona Poe'dan gönderdiği mektupları geri istemesini söylemişler, o da şaşırtıcı bir şekilde bunu kabul etmiş. Muhtemelen onlarla tartışmak istememiştir. Poe hayatına bu şekilde müdahale edilmesine çok öfkelenmiş. "Bayan Ellet kendi gönderdiği mektuplarla ilgilense daha iyi eder," diyerek, hızlıca yanlarından geçip gitmiştir. Durumu, Dean Swift'in Vanessa'nın gözleri önünde Stella'ya yazdığı mektupları ayaklarının önüne fırlattığı sahneye benzetebiliriz.

Mayıs ve haziranın başıydı, bunlar Fordham'dan taşındıktan kısa süre sonra olmuştu. Poe bu olaylardan sonra Bayan Osgood ile olan arkadaşlığının devam edip etmemesi gerektiğine karar veremiyordu. Dedikodular devam edip daha da rahatsız edici bir hal alınca, Bayan Osgood New York'tan ayrılıp Albany'ye eniştesi Dr. Harrington'u ziyarete gitmiştir.

12 Haziran'da Poe eşine bu gece neden yanında olamadığını anlatan sevgi dolu bir not yazmıştır.

> İyi uykular sevgilim, Tanrı seni sevdiğinden ayırmasın.
>
> Edgar.

Birkaç gün sonra, haziranın sonuna doğru Albany'e gitmişti Poe, Bayan Osgood'la bir ilişkisi vardı. Bayan Osgood umutsuzca şehri terk edip Boston'a yerleşmişti,

Poe da yine arkasından gitmişti. Oradan da Lowell ve Providence'e gitmişlerdi. Skandal yaratan dedikodular Bayan Osgood'u derin üzüntülere boğuyordu. Ama Bayan Osgood zeki, yetenekli, dürüst, aynı zamanda da iyi kalpli bir insandı, duygusal yönü ağır bastığından insanları kıramazdı. Poe'nun kendisine karşı olan duygularını kızgınlıkla geri çevirmek yerine ona acıyıp durumun uygunsuzluğunu anlatmaya çalıştığını ve ona evde yatan, ölmek üzere olan hasta eşini hatırlattığını söylemiştir. Sonunda Bayan Osgood Albany'ye dönmüş, Poe da otel ve geri dönüş masraflarını karşılayabilmek için Bayan Clemm'den acil para istemiştir.

21

FORDHAM

1845 yılının yaz aylarında Poe'nun kız kardeşi Rosalie Poe on yıldır görmediği abisini ziyarete gitti. Eve döndükten sonra uzun yıllar bu ziyaretini anlattı; böylece şairin Fordham Tepesi'ndeki sade kulübesinde yaşadığı hayata dair anılar bırakmıştır.

O gittiğinde Poe yoktu, Bayan Osgood'a olan aşkı yüzünden yollara düşmüştü. Bayan Poe, Bayan Clemm'in bu konuda ne kadar sinirli olduğundan ve kazandığı her kuruş için nasıl çalıştığından bahsetmişti. Edgar'a göndermek için kendisinden borç istemişti. Evde yiyecek içecek hiçbir şeyleri olmuyordu, zaman zaman yol üstündeki markete uğrar, onlar için erzak alırdı, Fordham'da böyle dükkânlar yoktu.

Bayan Poe abisinin eve gelişini anlatmıştır. Bayan Clemm onu azarlarken kulak misafiri olmuş. Geldiğinde o kadar hastaymış ki ancak Bayan Clemm'in yardımıyla yatağına yatabilmiş. Bayan Clemm gece boyunca başını beklemiş, sabaha kadar sayıklayıp morfin istemiş. Birkaç gün sonra biraz iyileşmiş, evin içinde yürümeye, evin yakınındaki ağaçların altında oturmaya başlamış, nehri ve

komşu ülkeleri görebildiği o ağaçların altı en sevdiği istirahat yeriymiş.

Bir gün, hâlâ hasta ve güçsüzken, masasına oturup kâğıtlarına göz gezdirmiş. O zamanlar Bayan Clemm hemen yanına geçip Poe'nun söylediklerini dikte ediyormuş. Rosalie'nin söylediğine göre Bayan Clemm Edgar'ın yazısını taklit edebiliyormuş. Bir sonraki gün, çantasını kâğıtlarla doldurup şehre gitmiş, eve de geç dönmüş. O sırada annesinin başına bir şey geldiğini düşünüp ağlamakta olan Virginia'nın seveceği yiyecekler ve ilaç almış. Bayan Poe bu erzak dolu sepetlerin birinin hediyesi olduğunu düşünmüş. Ama Bayan Clemm açıklama bile yapmamış. Bayan Clemm'in kendisini hiç sevmediğini, ama Edgar ve Virginia'nın ona karşı hep nazik olduğunu söylerdi.

O günden itibaren Poe eskisi gibi yazmaya başladı, ara sıra kayınvalidesini göndermek yerine şehre kendisi iniyordu. Birkaç defa Bayan Clemm yeğenine tekrar yazması için bir şeyler vermiş ama sonucundan pek de memnun kalmamış. Eve gelip yazıların neyle ilgili olduğunu sorduğunda kızın hiçbir şey bilmediğini görmüş. Anabel Lee'nin o günlerde yazıldığı konusunda ısrarcıydı, çünkü sık sık Edgar'ın onu Bayan Clemm'e ve kendi kendine okuduğunu duyarmış. İki sene sonra basıldığında, onun bu hikâye olduğunu fark etmiş. Bayan Clemm Poe'nun masasının başında dikiş dikerken veya ev halkının çamaşırlarıyla ilgilenirken Poe da yazdıklarını ona okurmuş. Yazdıkları Bayan Clemm tarafından her zaman beğenilirken, Virginia'nın pek ilgisini çekmezmiş.

Bayan Poe'ya göre Bayan Clemm o zamanlar dikiş dikerek, örgü örerek ve küçük biblolar yaparak kazandıklarıyla yetinirmiş. O zamanlar iyi olan Virginia da bunları yapmayı severmiş. Dedikodu yapamayacak kadar meşgul

olduğundan Bayan Clemm'in çok az ziyaretçisi olurmuş, çevredeki durumu iyi olan iki üç aile dışında kimseyle görüşmezmiş. Bu insanlar daha sonra çeşitli bitkiler yetiştirmeye başlamışlar.

Bayan Poe, "O hep gülerdi," diyerek Virginia'nın her zaman neşe dolu oluşundan bahsedermiş. Çocuklarla vakit geçirmeyi çok sevdiğinden, her gün ona gelirmiş, yanlarında Virginia için meyveler ve çiçekler de getirirlermiş. Onlara bebeklerine elbise yapmayı öğretirmiş. Bayan Poe hiç hasta görünmediğini, her zaman iştahlı olduğunu, diğerleri kadar yediğini ayrıca şekere de çok düşkün olduğunu söyledi. Annesi ve Edgar onunla bir bebek gibi ilgilenirdi. Bayan Poe da bu durumu, "Kendileriyle ilgilendikleri kadar başka hiç kimseyle ilgilenmezlerdi," diyerek doğrulamıştır. Virginia o zaman yirmi dört yaşındaymış.

Bayan Poe eve dönüşünden sonra Edgar'ın genelde evde vakit geçirdiğini, nadiren şehre indiğini söyledi. Elyazılarını kayınvalidesiyle gönderirmiş. Şehre gittiği zamanlarda uğradığı yerlerde hasta eşini bırakıp gitmesine sebep olan Bayan Osgood'la ilişkisi hakkında çıkan dedikodulardan dolayı soğuk karşılandığını fark etmiş. Edebi rakipleri bu durumu bahane ederek ona iyice cephe almışlar.

Bir süre sonra Poe bu kınanmalar karşısında kendini savunmak ve eşini kimsenin birisini sevemeyeceği kadar çok sevdiğini ispat etmek istemiş. Sözlerinin abartılı oluşu inandırıcılığına gölge düşürmüştür. Ruh sağlığını yitirdiği zamanlar dışında hastalığı boyunca onu her geçen gün daha da çok sevdiğini, her zaman ona sadık olduğunu anlattı. "Çok içip bilincimi kaybettiğim zamanlar olabiliyordu, Bayan Osgood ile çıkan söylentilerin sebebi de o hallerimdir."

Poe'nun bu abartılı tavırları her zaman dikkat çekmiş-

tir. Hatta zaman zaman eserlerinde bile abartılı trajedilere ve duygusallıklara rastlanabilir, ki bu da Poe'nun tarzını belirleyen bir faktördür.

Bayan Osgood da "Hatıralar"ında evlerine gittiği zamanlarda Poe'nun eşine ne kadar bağlı ve sevgi dolu olduğunu anlatarak kendisi ve Poe üzerindeki söylentileri çürütmek istemiş: "Virginia onun göz bebeğiydi, hayatı boyunca gerçekten sevdiği tek kadın odur." Bir arkadaşına yazdığı mektupta hakkında çıkan dedikodulardan bahsetmiş:

"Bayan Poe'nun bana yazdığı ve Edgar'ın Bayan Ellet'a yazdığı mektuplar benim masumluğumu kanıtlıyor. Ama dikkatini çekmiştir ki bu iki kadın da bir başka kadının masumiyetini korumak için çaba harcayacak insanlar değiller. Sadece annesi ve Bayan Ellet'ın bana haksızlık ettiğini düşündüğü için birden benim masumiyetimi kanıtlayan bu mektubu yazmıştır."

Bayan Poe'nun yazdığı söylenilen mektup tabii ki eşinin isteği üzerine yazılmıştır. Bayan Osgood'un da arkadaşına yazdığı mektupta Poe ve eşi hakkındaki düşüncelerini açıkça belirtmesi ne kadar saf ve içten olduğunu gösterir.

Bayan Osgood sözlerine şöyle devam etmiş: "Ölümünden sonra o kadar kadın arasından annesinin hakaretlerine maruz kalan tek kadın olmam da gerçekten üzücü bir durum."

Buradan anlıyoruz ki Poe'nun ölümünden sonra eski skandallar Bayan Clemm'in kendisi tarafından yeniden gündeme getirilmiş. O günlerde sık sık Dr. Griswold ile Poe'nun yazıları üzerine konuşuyordu. "Hatıralar"da kullanması için onları Dr. Griswold'e vermişti. Bayan Clemm Fordham'da kaldıkları ilk yaz başlarına açtıkla-

rı dertler yüzünden Bayan Osgood'u asla affetmemiştir, bunu da açıkca Bayan Osgood'un yakın arkadaşı olduğunu bildiği Dr. Griswold'e söylemiştir. Griswold bu sözler üzerine Bayan Whitman'a yazmıştır:

"Bayan Clemm'e söylediklerin konusunda dikkatli ol. O senin de bir başkasının da dostu değil. İçinde iyilik ve nezaket yok, yüreği kötülükler ve hainliklerle dolu."

Bayan Osgood sevimli ve saygıdeğer bir kadındı, eğer Poe'ya karşı duyduğu hayranlığı gizlemeyip bu ilişkinin platonik boyuttan çıkmasına izin verseydi masumiyetini kaybetmezdi, onu tanıyanlar arkasından böyle konuşmazdı. Bu suçlamaların sebebi Poe ve ona karşı duyulan kızgınlıklardır.

Şüphesiz ki onun Poe'nun üzerinde bıraktığı etki, Poe'nun o zamana kadar başka kadınlarda yaşamadığı bir şeydi. Bir arada olduğumuz zamanlarda ondan bir ölünün arkasından veya kaybettiği çocukluk arkadaşı Bayan Stanard hakkında konuştuğu gibi saygıyla ve sevecenlikle bahsederdi. Bayan Osgood hayatlarının son yıllarında Poe ile hiç görüşmediklerini söylese de, bazı şiirlerinde hiç gizlemeden onunla ilgili anılarından bahsetmiştir. "*.....'e*" şiirinin dizelerini ayrıldıktan sonra ona ithafen yazmıştır:

Aldırmıyorum,
bu dünyada payımın
–DÜNYADAN AZ BİR HİSSEYLE–
aşk yılları olmasına unutulan
bir dakikanın nefretinde.

Ağlamıyorum
terkedilmişler güzelim
BENDEN mutludur diye
ama sen üzülüyorsun diye

kaderime bir yolcu olan benim!

"Bir Düş"te yine ondan bahsetmiştir:

O kutlu düş-o kutlu düş,
bütün dünya kınarken,
bir ışık gibi neşelendirdi beni
yalnız bir ruha yol gösteren.

Ne olmuş geceleyin ve fırtınada titriyorsa yükseklerdeki ışık? Daha berrak bir şey var mıdır gündüz parlayan yıldızından, gerçeğin!

Yine o zamanlarda yazıp eşine gönderme yaptığı tek şiir olan "Anneme" şiirinin son dizeleri şöyledir:

"Sonsuza dek kalbimin bir parçası olan karım sayesinde."

Poe'nun şiirlerinin altında yatan duygusallığın sebebi eşine olan aşkıdır. Bu şiirleri hasta eşini bırakıp gitmesine sebep olan Bayan Osgood'la ilişkisinden hemen sonra yazmıştır. Bu talihsiz olaylar yüzünden Poe'nun özellikle en çok tanındığı kuzey bölgelerinde saygınlığı ve şöhreti zarar görmüştür.

Bayan Poe temmuzda Fordham'dan ayrılırken Bayan Clemm'den John Mackenzie'ye götürmek üzere bir mektup almıştır. Mektupta Edgar'ın hastalığı nedeniyle para istiyordu. Bay Mackenzie o zamanlar evliydi ve bir ailesi vardı, ama eski dostunu unutmamıştı ona yardım etmeye hazırdı.

22

KAPIDAKİ GÖLGE

Kış ve arkasından gelen yaz boyunca kulübede durumlar iyiye gitmedi. Poe'nun sağlık durumu da ruh hali de kötüye gidiyordu. Zamanının çoğunu evde hasta eşiyle geçiriyordu. Yazmaya çok az vakit ayırıyordu. O zamanlar küçük bir kızken Virginia'yı ziyaret eden kadın daha sonraları bir muhabire yukarıdaki odada Poe'yu yazarken gördüğünü, bitirdiği sayfaları yere değecek uzunlukta olana kadar nasıl birbirine yapıştırdığını, hatta bir keresinde onu rahatsız etmeden kâğıtları rulo yaptığını anlatmıştır. Çalışmadığı zamanlarda ara sıra içince çocuklara cadı ve hortlakların olduğu korkunç hikâyeler anlatır, anlatırken de gözleri ışıldarmış. "Gözleri öyle ışıl ışılken gönlümü ona kaptırmam işten bile değildi," demiştir.

Bayan Clemm elindeki el yazmalarıyla editörlerin ofislerini dolaşmaya devam etmiş, ama pek azından olumlu cevaplar alabilmiş. Poe verimli döneminde değilmiş, yazılarına çok iyi odaklanamıyormuş. Hatta bazı kısa makaleleri biraz değiştirip yeniden yazarak gazetelere gönderiyormuş. Bayan Clemm yazıları dağıtmakla uğraşırken dikişe çok az vakti kalıyormuş. Bu yüzden eşyaları bir bir eksiliyormuş. Bayan Poe'nun sık sık bahsettiği, üzerinde

uyuduğu sedir, odanın ortasında duran, nadiren kullanılsa da yemek için hazır olan yemek masası, şömine rafındaki oyma resim, deniz kabuğu koleksiyonu... Hepsi gitmişti, daire tamamen çıplak ve fakir bir görüntüye bürünmüştü. Zamanın kadın edebiyatçılarından Bayan Gove'un anlattığına göre sadece kareli hasırlar, köşe takımı, duvarda asılı kitap rafı ve dört sandalye varmış evde.

Yıllar sonra Fordham'daki kulübeyi yabancılar ziyaret ettikçe çevrede yaşayanlar hep ailenin 1846 yılının yazında yaşadıkları sıkıntıları anlatıyormuş:

"Fakir olduklarını biliyorduk, ama hep kendi içlerinde yaşarlardı. Bazen onlara bahçemde yetiştirdiklerimden göndermek isterdim, ama bunu yapmaya çekinirdim," demiş biri.

Yaşlı bir kadın New Yorklu bir muhabirle yaptığı röportajda, "Ne zaman yiyeceklerinin bittiğini anlardım. Çünkü her zaman neşeli olan Bayan Clemm elinde bir sepet ve bıçakla çıkıp karahindiba otu toplardı. Bir keresinde ona 'Fazla ot yemek zararlı değil mi,' demiştim ama o da gülümseyerek, 'Hayır, aksine bunlar kanı temizliyor ve Eddie bunları çok seviyor,' demişti."

Zavallı Bayan Clemm yüzüne yerleştirdiği gülümsemeyle ot yemelerinin kendi tercihleri olduğu izlenimini yaratmaya çalışırdı.

Ziyaretçiyle konuşan bir başka komşuları: "Ben hiç onlarınki gibi kareli hasır görmedim. Yukarıda Bayan Clemm'in kaldığı küçük odada portatif bir karyoladan başka bir şey yoktu. Bay Poe'nun çalıştığı yan odada ise eski bir masa, sandalye ve bir de yatak vardı."

Bu durumun bir başka tanığı da: "Mutfakta sadece küçük bir ocak, bir masa ve bir de sandalye vardı; ama yer-

ler masa gibi bembeyazdı, mermerler gümüş gibi parlaktı. Bir düzineden fazla tabak çanakları olduğunu sanmıyorum, hepsi mutfaktaki küçük rafta duruyordu. Aldıklarını gördüğüm tek et ürünü çorbaya kattıkları yedi kuruşluk kemik veya sulu yemeklerine koydukları kasabın kırptıklarından kalan et parçalarıydı. Anlaşılan Bayan Clemm herkesten iki kat daha tasarrufluydu."

O yazın başlarında Virginia'nın sağlık durumu iyiye gitmeye başladı. En yakınlarındaki komşuları Poe'nun eski evini ziyarete gelenlerden birine demişti ki: "O yaz havalar ısındığında bazen onu ön kapıda kocasına sarılmış diğer yanında da annesiyle otururken görüyorduk. Bay Poe bir şeyler okuyor, Bayan Clemm de örgü örüyordu. Çoğu zaman yanlarında bir iki çocuk oluyordu ve Bay Poe eşi onları gülerek izlerken çocuklarla top oynuyordu. Aslında kendisi de çocuk gibi görünüyordu, onlardan sadece biraz daha uzundu ama onlar kadar sevimli değildi; bembeyaz teni ve büyük siyah gözleriyle biraz garip görünüyordu. Hepimiz onların bu haline üzülüyorduk."

Yaz mevsimi yavaş yavaş biterken sonbaharın esintileri vişne ağacındaki yaprakları sallıyordu, Virginia'da bir değişim görülmeye başladı. Bayan Clemm Bayan Poe'ya eğer güneydeki akrabalarıyla görüşmezse bu kışı atlatamayacağını yazmıştı. Eddie'nin sağlık durumu hiç iç açıcı değildi, eğer her ikisine bakacak gücü toplayamazsa hepsinin durumu kötüye gidecekti. Aslında bu mektuplarla bir yandan da maddi yardıma ihtiyacı olduğunu söylemek istiyordu. Bayan Clemm'in editörlere dağıttığı kâğıtlarla şairin ve ailesinin neler çektiği anlaşılmış, halk arasında bunun hakkında konuşulmaya başlanmıştı. Poe ise diğer yandan öfkeyle bu durumun doğruluğunu inkâr ediyordu. Ancak gurur yapmanın zamanı değildi. Bayan Grove

sonbaharın sonuna doğru kulübeye uğradığında gerçekten yardıma muhtaç olduklarını görmüştü. Karşılaştığı tablo şöyleydi: "Boş ve ısınmayan bir ev, incecik beyaz örtüleri olan bir yatak, Amerika'daki kara harp okulundan kalma ince bir palto, sadece kocasının ve annesinin sarılmasıyla ısınabilen, yalnızken büyük tekir kedisine sarılan hasta bir kadın." Yeterince beslenemeyip eşi gibi üşüyen sıska ve bitkin ama her şeye rağmen misafirlerini daima nazikçe karşılayan adam, dünyayı sarsan *Kuzgun* şiirinin yazarı olan o adamdı.

Ekimin sonunda Bayan Shew'in tepedeki o küçük ve kasvetli kulübeye gittiği gün bu sıkıntılı aile için mutlu bir gündü. Adeta bir yardım meleği gibi kendini onlara adamıştı, sadece maddi açıdan değil güzel sözleriyle manevi açıdan da destek olmuştu. Babasından aldığı tıp eğitimiyle ve doğal yetenekleriyle onlara parasını ödemeyecekleri gerçek bir doktorun verebileceğinden daha fazlasını vermişti.

Onlara sadece ilaç getirmekle kalmamış, aynı zamanda bakımlarıyla ilgilenmiş, Bayan Clemm'in mutfağında kendi elleriyle hazırladığı yemeklerden yedirmişti. Bayan Gove yüz otuz lira civarında para toplamış ve bununla ailenin diğer ihtiyaçlarını gidermiş, kasım ve aralık aylarını rahat geçirmelerini sağlamıştı. Ama bu sırada Virginia aniden zayıflamış ve ömrünün sonuna yaklaştığı anlaşılmıştı.

Ölümünden bir gün önce, hayatı boyunca ölüm korkusuyla yaşayan Poe bu kötü sonun çok yaklaştığını fark edip hemen Bayan Shew'e yazarak o geceyi onlarla geçirmesini istemiş. "Benim zavallı Virginia'm hâlâ yaşıyor ama durumu gittikçe kötüleşiyor." Virginia hayata veda ederken, Bayan Shew de yanlarındaymış.

Poe'nun biyografi yazarlarından birisinin söylediğine göre, Bayan Poe ölümünden bir gün önce Bayan Shew'den iki mektup okumasını istemiş. İkinci mektupta Bayan Allan, Poe'nun evinde tatsızlığa yol açmadığını söyleyerek onu suçlamalardan kurtarmış. Bayan Allan'ı tanıyıp ondan ve ailesinden bu olayları sık sık dinleyenler hayatı boyunca sözlerinin arkasında durduğunu bilirler. Asıl soru bu mektupları kimin yazdığı ve nasıl ortaya çıkmadıklarıdır. Ayrıca bir insan böyle bir sorumluluğu kendisi almak yerine nasıl ölmekte olan birine yükleyebilir?

Eğer söylenenler doğruysa bu olaydan, Virginia'nın hayatının sonuna kadar ne kadar uysal, sadık ve alçakgönüllü biri olduğunu çıkarabiliriz. Ertesi gün 3 Ocak 1847'de Virginia masum ve çocuksu ruhunu teslim etmiştir. Öldüğünde yirmi altı yaşındadır.

23

BAYAN SHEW

Eşinin ölümünden sonra Poe derin bir hüzne boğulmuştu. Yıllardır korktuğu şey olmuştu sonunda. Hayatta en çok korktuğu şey olan ölüm kapısını çalmış, evini ıssız bırakıp gitmişti. Bir şair olarak şiirlerinde genç ve güzel insanların ölümünü konu edinmiş olabilir ama gerçek hayatta bu korku onu derinden sarsmaktadır. Bayan Clemm'in söylediğine göre ölümün bıraktığı izleri hatırlamak istememiş, bu yüzden ölmüş eşinin yüzüne bile bakamamıştır.

Bayan Shew ona bakmaya devam etmiş, üzüntüsünü unutturmaya ve ona yeniden yaşam enerjisi aşılamaya çalışmıştır. İlk zamanlarda bu imkânsız görünüyormuş. Poe asla neşelenmiyor, umutsuz hayatına devam ediyormuş. Bu satırları da o günlerinde yazdığı tahmin ediliyor:

> Gelecekten bir ses haykırır,
> "Devam! Devam!" diye,
> ama geçmişin (karanlık körfez) üstünde yatar
> korkuyla dolu ruhum,
> sessiz ve devinimsiz.

Her yönüyle iyi niyetli bir kadın olan Bayan Shew Poe'ya şiirlerinin hiç birini okumadığını, ayrıca ona karşı

arkadaşça veya arkadaşlığın ötesinde duygular beslemediğini itiraf etmişti. Kötü zamanlarında destek olabilmek için onu alıp kendi evine götürmüş, yemek odasını ve kütüphanesini kendi zevkine göre döşemesini istemiş, ayrıca önüne kalem ve kâğıt koyarak onu yazmaya teşvik etmiş. Hatta "Çanlar"ın bu dönemde yazıldığı iddia edilmiştir. Bu iyi yaşam şartları, etrafında neşeli insanların varlığı ile Poe'nun sağlık durumu düzelmeye başlamış. Evine geri döndüğünde kendini tekrar yazmaya adamış. Ama kısa zaman sonra hastalığı nüksetmiş. Doktor olan düşünceli arkadaşı, Poe'nun evine yaptığı ziyaretlere kaldığı yerden devam etmesi gerektiğini düşünmüş. Poe bütün bu yaptıkları için Bayan Shew'e minnettarmış ama bir gün Bayan Shew ziyaretlerine son vereceğini söyleyerek Poe'yu şaşırtmış. Ertesi gün bir veda mektubu yazarak, onu iyileşmesi için yapması gerekenler ve durumun ciddiyeti konusunda uyarmış, kendini zihinsel ve bedensel açıdan yoran alışkanlıklarından uzak durması gerektiğini söylemiş. Ancak maddi imkânı olan ve kendisini sevip ona bakmayı kabul eden biriyle evlenirse iyileşebileceğini söylemiş.

Buradan da anlaşıldığı gibi Poe'nun tutulduğu kadınlar arasından sadece Bayan Shew net bir şekilde kararlılıkla onu reddetmiştir.

24

FORDHAM'DAKİ SAKİN HAYAT

Bu yılın başında Fordham'daki o küçük kulübede sıkıntılı günler yaşanmış. Aileye yabancılar veya kimliği saklı tutulan insanların yardımlarıyla alınan kaynaklar tükenmiş. Ancak Poe hâlâ hasta ve perişan haldeymiş, yerine yenilerini alacak hali yokmuş. Önceki yaz hakkında yazdığı acımasız eleştiriyle kızdırdığı Thomas Dunn English'e intikam almak için yazdığı makale için hakaret davası açarak yaklaşık dört bin beş yüz liralık tazminat almış. Tam da ihtiyacı olan bir dönemde bu para ilaç gibi gelmiş. Evde oturup tekrar yazmaya başlamış, Bayan Shew'in tavsiyelerini düşünüp alkolden uzak durmuş ve Fordham'ın kırlarında düzenli yürüyüş yapmaya başlamış. Bu yürüyüşlerde ona zaman zaman St. John College'ın, eğitimli ve entelektüel kişiliğiyle Fordham'da insanların saygısını kazanan rahibi de eşlik ediyormuş. Poe'yu yakından tanıdığı bilinen bu rahip, "Açlığa karşı büyük bir savaş veriyordu," diyerek, nazik ve dost canlısı biri olduğunu, kibar söz ve davranışlarıyla kendisini çok etkilendiğini söylemiş.

Bayan Clemm onun zamanının çoğunu dışarıda geçirdiğini söylemiş. Evde yalnız olmayı sevmez, hatta Virginia'nın öldüğü odada asla yalnız oturmazmış. Geceleri

yazdığı zamanlarda özellikle bu konuya odaklanır ve kayınvalidesini yanında oturturmuş. Kadıncağız sandalyesinde uyuklar, arada Poe için kahve yaparmış. O olmazsa da eşinin yaşlı kedisi Catalina'yı alıp dizine veya omzuna yatırır, onun mırıltısıyla dinlenirmiş. Virginia'nın ölümü bu üçünü birbirine daha da yakınlaştırmış. Poe kayınvalidesinin koluna girer veya ona belinden sarılır, birlikte bahçede yürüyüş yaparlar, Catalina da mırlayarak yanlarında yürürmüş. Bayan Clemm Poe'nun *Eureka*'yı bu zamanlarda yazdığını söylemiş. Geceleri verandada aşağı yukarı yürürken Bayan Clemm'i de yanına alır soğuktan kadıncağızın dişleri birbirine vurana kadar ona düşüncelerini anlatırmış. Poe'nun bu anlayışlı kadını onun kendisini düşündüğü kadar düşünmüyor oluşu biraz korkulası bir durum tabii.

Poe kısa zamanda bu sakin ve aşırılıklardan uzak yaşam tarzının faydasını gördü, sağlık durumu iyiye gitmeye başladı. Bahar gelince Bayan Clemm ile birlikte ön bahçeye çiçek tarhı yapıp oraya komşularının verdikleri çiçekleri ve asmaları diktiler, ta ki mayıs ayında vişne ağacı çiçek açıp o küçük evlerini yine muhteşem bir görüntüye kavuşturana kadar. Bayan Clemm marifetli elleriyle önceki kiracının bıraktığı eski bankı onarıp temizledi, vişne ağacının altına koyup ondan kendilerine bahçe mobilyası yaptılar. Poe sık sık üzerine uzanıp dallara konan kuşları ve arıları seyreder, kafeslerini ağaca astığı papağanı ve pirinç kuşuyla konuşurdu. Bir yaz sabahı yoldan geçen birisi Poe ve kayınvalidesinin çimlerinin üzerinde durup hayvanlarıyla konuştuklarını görünce çok etkilenmiş. Güneş doğarken yaptığı uzun gezintilerin dönüşünde kayınvalidesi tarafında kahvaltıya çağırılana kadar bu bankın üzerinde dinlenirmiş Poe.

Tanınmış insanların yaşam öykülerini okuyanlardan zaman zaman bu insanların hayatları ile ilgili ikincil derecedeki ayrıntıları da; mesela nasıl giyindiklerini, ne yediklerini bilmek istediklerini duydum. Hepimiz biliyoruz ki Washington'da insanlar kahvaltıda mısır ekmeği ve kızarmış domuz pastırması yerler. Walter Scott sütlü yulaf severken, Wordsworth'ün en sevdiği öğle yemeği ekmek ve kuru üzümdü. Poe ise, kız kardeşinden öğrendiğimize göre, pretzel[6] yer ve iki bardak sert kahve içermiş; pretzel olmadığında da ekmeğin gevrek kısmını tuzlayıp yermiş. Poe az yemesiyle ve arkadaşlarının gösterişli sofralarında sade yiyecekleri tercih etmesiyle bilinirmiş. Meyveyi ve kırsaldaki komşularının getirdiği ayranla kaymağı severmiş. Ama Greenwich Sokak'taki Morrisons'ta tavada yumurtanın yanında o gösterişli çöreklerden yediğini söyleyenler de var.

Poe ve annesi ile küçük bir kızken tanışan bir kadın *New York Commercial Advertiser* muhabirine, "Onların yakınında otururduk ve onları her gün görürdüm. Sefil bir hayatları vardı, yoksulluk içinde yaşadıkları belliydi. Müsrif bir insandı, komşuları olmasaydı açlıktan ölebilirlerdi. Annem çoğu zaman onlara yiyecek gönderirdi. Sürekli içen bir adam değildi ama bazen su gibi şarap içtiği, hiç düşünmeden bütün parasını ona yatırdığı günler olurdu. Bir gün Bayan Clemm, Poe'nun deyimiyle 'Muddie' gelip 'Bünyesi çok zayıf ama ona hayır diyemiyor,' diyerek ona şarap vermememizi rica etmişti."

John DeGalliford'un aynı *New York* muhabirine gönderdiği mektup Poe'nun ne kadar gizemli biri olduğuna kanıt gösterilebilir:

"Edgar A. Poe'yu savunmanız üzerine yazmaya karar

6. Pretzel: Alman simidi. (ç.n.)

verdim. Onunla bir kere karşılaşmış olmama rağmen kendisini severim. 1845 yılının eylül ayıydı. Oturmuş, kazığa bağlı bir köpeği seyrediyordum. Temiz giyimli sakin bir adam bana yaklaşıp denizcilik hayatına dair sayısız sorular sordu. Öyle sevimli konuşuyordu ki onu asla unutamam. O tatlı sohbetle geçen birkaç saat hayatımdaki en güzel anılarımdandır. Alkolik bir adam olması imkânsız, çünkü hiç öyle görünmüyordu. Kentucky'den kaçtığımı söyleyince cebinden çıkardığı kâğıt parçalarına notlar almaya başladı, ona anlattıklarımdan güzel bir hikâye çıkarabileceğini söyledi. Ona gemiye alıp Natal'dan getirdiğim maymunu gösterdim. Bisküvi ile birlikte biraz soğuk kahve içti. Beni görmek için tekrar geleceğini, kaptanımla da tanışacağını söyledi. Şu an yetmiş üç yaşında yaşlı bir adam olduğum halde yıllar önce yaşadığım bu olayı, geçen konuşmaları bütün ayrıntılarıyla hatırlıyorum."

25

ESKİ ARKADAŞLAR

Bayan Osgood'la olan ilişkisi ve ardından gelen hastalığından sonra Poe bir daha asla eskisi gibi olamadı. Bozulan sağlık ve ruhsal durumu yüzünden yaratıcılığından çok şey kaybetti. Artık eskisi gibi aniden gelen ilhamlarla yazamıyor, üzerinde çok çalışması gerekiyordu. Şairane ruhunu bir ölçüde kaybetti. Bunu son şiirlerinden de anlayabiliriz, tabii bir iki istisnayı saymazsak. Tahmin edebileceğimiz gibi bu durum onu bir hayli üzdü, aklına Bayan Shew'in kendisine tekrar evlenmesini öğütlediğini hatırladı. Birden bu fikir aklına yattı ve kendisine uygun bir eş aramaya başladı. Sonunda hayat karşısına Rhode Island'da Providence'da yaşayan dönemin en parlak kadın şairlerinden biri olan Sarah Helen Whitman'ı çıkardı.

Bu seçimi yapmasında hiç şüphesiz Bayan Whitman etkili oldu. Kendisi de edebiyatla ilgiliydi ve hiç vazgeçmediği Stylus'u kurma hayalinde Poe'ya destek oldu.

Bayan Whitman o sıralarda kırk beş yaşındaydı, annesinin yakın arkadaşı ve komşusu olan F. H. Kellogg'dan ona dair bir şeyler öğrendik:

"Tuhaf görünümlü, enerjik birisiydi, geleneklere bağlı

değildi. En soğuk kış akşamlarında bile, daima beyaz giyerdi. Karlı havalarda bize gelirken ayağına incecik terlikler giyer, başına da yine incecik hafif beyaz bir şal alırdı. Muhtemelen güzel göründüğünü düşünüyordu. Söylemeden geçemeyeceğim bir şey daha var ki; eter kokusu onun bir parçası gibiydi. Gittiği her yerde daima arkasında eter kokusu bırakırdı. O olmadan yazamadığı söylenirdi ama bilemiyorum."

Bayan Kellogg'un düşüncesiz biri olduğunu gösteren bir örnek de verdi:

"Bir akşam ben daha küçük bir kızken kardeşi Bayan Powers'la birlikte bize geldiklerinde öndeki merdivenlerde oturuyordum. Salona geçtiler, Bayan Whitman kız kardeşimden onun için The Mocking Bird'i söylemesini istedi. Kardeşimin güzel sesini hep beğenirdi. Ama o gün tam şarkının ortasında yanımdan fırtına hızıyla beyaz bir bulut geçti. Bayan Whitman, "Yaptım! Yaptım!" diye bağırıyordu heyecanla. Hepimiz şaşırıp kaldık, Bayan Power daha sonra bize anlatana kadar ne olduğunu anlayamadık. Şarkı ona ilham kaynağı olmuş, aklına bazı fikirler gelmiş. Hiçbir şeyi umursamadan evine koşup aklındakileri yazmaya başlamıştı."

Griswold'ün kadın şairlerinden ve Bayan Whitn an'ın yakın arkadaşlarından biri olan Sarah Jacobs onun küçük, karanlık, çukur gözleri olduğunu söylerdi. "Yukarılara dalar gider ama asla size bakmazdı." Hızlı, küçük bir kuş gibi hareket eder, tuhaf şeylerden etkilenirdi, Poe'nun kendisi de bunların doğruluğunu onaylamıştır. "Akıllı ve esprili bir kadındı. Onun o tatlı ve sempatik halinden etkilenmeyen insan yoktu."

Bayan Osgood'un söylediğine göre Bayan Whitman Poe'ya bir mektup göndermişti, ama Poe bunu hiç önem-

sememişti ve o güne kadar tanışmamışlardı. O zaman riskli gibi gelse de Poe yine de vazgeçmedi. 10 Haziran'da flört etmeye başladılar.

Seni bir kere, sadece bir kere gördüm.

dizeleriyle başlayan "Helen'a" şiirinin bir kısmını ona ithafen yazmıştır. Haziran ayında bir gece yarısı onu bahçenin yanından geçerken ilk kez gördüğü o anı ölümsüzleştirmek istemiştir. Mor renkli banka uzanmış gökyüzüne doğru bakan beyazlar içindeki bu kadına uzun uzun bakmış.

Etrafta ayak sesi bile duyulmuyordu,
onun ve benim dışımda bütün dünya uyuyordu.
Tanrım, bir melek gibiydi.
Kalp atışlarım hızlanmıştı.
-Sadece o ve ben!

Saat gece yarısını geçip fırtına bulutu gelene kadar kendinden geçmiş bir şekilde bakmaya devam etti. Kadın zarifçe yerinden kalkıp görüş alanından çıktı. Kadın gitmişti ama gözleri kalmıştı sanki. O günden sonra o gözler hep Poe ile kaldı:

akşam yıldızı kadar parlak iki tatlı göz;
Güneş'in gölgesinde kalmayan iki parlak yıldız.

Eğer inandıysa bütün bunlar Bayan Whitman için sevindirici şeyler olmuştur. Ama dikkate alınmayan mektubunu hatırladıkça şairden gelen bu teklifi kabul edip etmemeyi düşünmüş. Poe haftalarca bekledikten sonra, ilgisi başka yöne kaymış.

Arkadaşı Bay Mackenzie'ye daha önce evlilikle ilgili düşüncelerinden bahsetmiş, ancak daha yeni cevap ala-

bilmişti. Bay Mackenzie Richmond'a gelip şansını bir de eski okul arkadaşı Sarah Elmira Royster ile denemesini öneriyordu. Artık "Dul Shelton" olarak bilinen Sarah son zamanlarda onu sık sık sormuş ve ona selamlarını göndermişti.

Bu yeni umutla canlanan Poe 1847 yazının sonlarına doğru Richmond'a doğru yola koyuldu. Orada arkadaşlarıyla ve Bayan Shelton'la görüştü. Ama aralarında en çok sevimli dul Bayan Clarke ile ilgilenmişti. Bu kadın Poe'nun ölümünden yıllar sonra Kentucky'de Louisville'de otururken bir gazetenin editörüne Poe'ya dair bir şeyler anlatmıştır.

"İyi kalpli kadın herkesin Poe'yu iyi tanıdığını düşünüp bu durumdan fazlaca etkilenmiş, konuya daha sıcak bakmaya başlamıştı. Şair Virginalı'ydı ve tüm Virginialılar gibi bundan gurur duyuyordu. Gill'in nasıl Poe'yu haklı çıkardığını merak ediyordu. İlk defa Mackenzieler'de tanıştıklarında, Poe *Southern Literary Messenger*'ın editörlüğünü yapıyordu. Daha sonra sadece Sarah için gelip aynı otelde kalmıştı, bu sefer daha çok görüşmüşlerdi. Her gün onun evine gidiyordu hatta bazen günde iki üç defa gittiği oluyordu. Oraya dinlenmek için gittiğini söylüyordu.

"Orada arkadaşları olduğu zamanlarda onlara bir şeyler okumaktan zevk alırdı, bazen kendi şiirlerini de okurdu. Ama ruh hali uygun olmadığı zamanlarda *Kuzgun*'u asla okumazdı. Richmond'tayken genellikle Mackenzieler'de kalırdı. Bir gün kız kardeşi ve Mackenzie ailesinin iki üyesiyle bana gelmişti. Başka misafirlerim de vardı ve bizim *Kuzgun*'u okumuştu. Perdeyi kapatıp masa lambası eşliğinde okumuştu. Bitirdiğinde herkes nezaketle teşekkür etmiş, güzel yorumlarda bulunmuştu."

Bayan Clark Poe'nun okumasından heyecanla bahset-

ti: "Tam anlamıyla betimlenemeyen, alışılmadık bir şeydi. *Kuzgun*'u John R. Thompson ve başka arkadaşlarından dinlemiştim, ama Poe'nun kendisinden dinledikten sonra onlar garip ve yapmacık gelmişti bana. Poe'nun tatlı, yumuşak ve gür harika bir sesi vardı. Ne söylesem tam olarak anlatamam. Edwin Booth gözleri ve yüz ifadesiyle bazen bana onu hatırlatır. Ama Poe'nun kendine has bir sesi vardı. Onun gibisini bir daha hiç duymadım. Genelde Shelley ve diğer şairlerden şiirler okurdu. Bir gün bana Shelley'in şiirinde geçen bir dizenin gerçek aşkı tanımladığını söylemişti:

> Gece kelebeğinin yıldıza, gecenin ise bir sonraki güne duyduğu ihtiyaçtır.

"1847'deki ziyaretinden oldukça memnun kalmıştım. Son gelişinde onu pek fazla göremedim. O zamanlar Bayan Shelton'la nişanlı olduğunu söylüyorlardı. Bazıları onunla sadece para için evlendiğini söylüyordu. O zamanlar Poe hakkında fazlaca dedikodu yapılıyordu. Taşkınlıkları onu sevmeyenler tarafından biraz abartılıyordu. Mesela bir partideyken başlarda onu biraz görebilirdiniz ama hemen ortalıktan kaybolurdu. Bence tuhaf davranışları genç bir adamken Byron'ı taklit etme tutkusundan kaynaklanıyordu."

Bayan Clarke Poe kadar iyi insanlarla nadiren karşılaştığını söyledi. Eski bir dergiden kestiği bir yazıyı göstererek: "Bu yazı onun sert ve titiz mizacını yansıtıyor. Diğerleri onu bu kadar iyi anlatmıyor. En büyük düşmanlarının başına gelmesini isteyecekleri en kötü şey dışarıya karşı hep böyle zayıf ve güçsüz görünmesiydi. Parası olduğunda tutumsuzca harcardı. Ama her zaman kibardı, bunu daima hissederdiniz. Onu tanıdığım ve onunla geçir-

diğim zamanlar boyunca onu bir kere bile alkollü görmedim. Sadece rahat konuşabilecek kadar şarap içerdi, o da olduğu zamanlarda. Aslında büyük bir topluluk önünde konuşması için buna ihtiyacı vardı. Dr. Griswold kibirli, inancı kuvvetli ve sabırsız biri olduğunu söylerdi. Sık sık tartışmalara katıldığını duydum, çoğunlukla çekingen durur diğerlerine karşı düşünceli davranırmış. Büyük bir topluluk içinde sadece şarapla kendini rahatlattığı zaman düşüncelerini rahatça anlatabiliyor, tam anlamıyla kendini ortaya koyabiliyormuş.

Bayan Clarke kız kardeşi Rosalie'nin oldukça tatlı olduğunu ve dış görünüş olarak kardeşine çok benzediğini ama zihinsel kapasite olarak da ondan bir o kadar farklı olduğunu söylemiştir. Rosalie sevimli, sabırlı, mülayim biriydi ama bir eş olarak sıkıcı ve monotondu. Özgün bir kişiliği yok gibiydi. Her zaman kardeşini düşünürdü ama hayatlarının büyük bölümünde birbirlerini görmeden yaşamışlardı. Bay Mackenzie'nin ailesi ona hep şefkat ve nezaketle yaklaşmış. Rosalie aile dağılana kadar onlarla yaşamaya devam etmiş, sonra akrabaları Poelar'ın yanına Baltimore'a gitti. Daha sonra neler olduğunu bilmiyorum."

Bayan Clarke Richmond'a ilk kez gittiğinde Poe'nun okumalarından ve derslerinden bahsetmiş ama bunlar bazı tanıdıkların evlerinde yapılan küçük sosyal toplantılarmış sadece. Bir akşam Bayan Mackenzielerde ona şöyle demiştir: "Edgar, insanlar senden *Kuzgun*'u tekrar tekrar dinlemeye bu kadar hevesliyken neden halka açık bir dinleti düzenlemiyorsun, hem bu sana para da kazandırır." Fazla ısrara dayanamayıp sonunda kabul etti. Her biri on bir liradan yüz bilet satışa çıkarıldı. Sosyetenin uğrak yeri Exchange Otel'in müzik salonu ayarlandı. Organizasyon gecesi Poe sahneye çıktığında biletlerin ücretsiz verildiği

apartman görevlileri ve başka bir kaç kişiden oluşan on üç seyircisi vardı. Seyirciler arasında olan Bayan Shelton tam sahnenin karşısında oturuyordu. Sonuna doğru sırtını bükmüş birden yorulmuştu. Seyircilerden biri on üç sayısının uğursuzluğundan bahsederken Julia Mayo Cabell de "kendi aralarından çıkan büyük sanatçı Poe"nun değerini bilmedikleri için Richmond halkına kızıyordu. Poe halkın ilgisiz olmasına değil de o büyük ve ışıltılı salonda karşılaştığı on üç kişilik seyirci karşısında biraz üzülmüştü. Çok az seyircisi olmasının sebebi belki de ağustos ayına denk gelen o dönemde şehirdeki elit ve eğitimli kişilerin dağda veya deniz kenarında tatilde olması olabilirdi. Yılın en sıcak günlerinde söz konusu *Kuzgun*'u kendi sahibinden dinlemek olsa da "yedi tepeli şehir"in serin esintilerini kalabalık ve havasız bir konferans salonuna tercih etmiş olabilirlerdi.

Poe'nun bu seferki Richmond ziyareti sırasında annem ve kız kardeşimle birlikte dağdaydık, bu yüzden o gösteriyi kaçırmıştık. Döndüğümüzde Richmond'tan ayrılmıştı, onun hakkında tuhaf kişiliğini yansıtan bazı hikâyeler duyduk.

Bir akşam oldukça geç saatlerde bir yangın alarmı duyuldu ve Poe da dahil Duncan Lodge'daki bütün genç erkekler alarmın duyulduğu şehrin yaklaşık bir kilometre dışında kalan yere koştular. Büyük bir kalabalık toplanmıştı, imkânlar yeterli değildi, olay yerini gören bir çitin üzerine oturup olan biteni izlediler. Eve dönmeye karar verdiklerinde saat gece yarısını geçmişti. Eşcinsel olan genç Dr. Tom Mackenzie yaşlı teyzelerden yardım etmedikleri için azar işitmeyene kadar eve gidip beyaz keten pijamalarını giymeyeceğini söyledi. Ayrıca karınları açtı ve nasıl yemek bulacaklarını biliyorlardı. Bir parça yan-

mış odun alıp beyaz kıyafetlerini, ellerini, yüzlerini çizmeye başladı. Eve harap olmuş bir şekilde döndüklerinde Bayan Mackenzie hizmetçilerine bile söylemeyip kilerde ne var ne yoksa onlar için kendisi hazırladı. Oynadıkları oyun da ertesi güne kadar anlaşılmamış, durumu öğrenen Bayan Mackenzie gülmüş ama diğer iki yaramazın annesi olan Bayan Carter, kaçırdıkları için üzüldükleri "yaşlı teyze azarı"nı yapmıştır. Bu olay Poe'yu çok eğlendirmiştir.

Bir akşam bir kadın Duncan Lodge'a giderken dikkatini bahçeden gelen seslerin çektiğini söyledi, dar sokağın ortasında gençler uzuneşek oynuyormuş. "Bay Poe sıra kendisine gelince hızlıca koştu ve diğerlerinin üzerinden bir kuş gibi atladı. Bayan Mackenzie'nin iri yarı oğlu Bay Jones atlayamadı ve bu duruma en çok da Poe güldü."

Bütün dünya *Kuzgun*'un yaratıcısını böyle melankolik, marazi ve anlaşılmaz biri olarak tanıdı. Bu gençlik ruhu ve eski arkadaşlarıyla birlikteyken hayatının son dönemlerinde yaşadığı yoksulluk, yalnızlık gibi üzücü olayların etkisi kayboldu ve gerçek kişiliği yeniden ortaya çıktı. Ne yazık ki her zaman böyle devam etmedi. Poe'nun mutsuzluğunun ve yalnızlığının sebebinin büyük ölçüde onu sosyallikten uzak tutan gizli ve karanlık ev yaşamı olduğuna inanıyorum.

Yalnız olmanın nasıl hissettirdiği hakkında fikri olmayan biri, kuzeydeyken iş saatleri dışında ne zaman görülse "yalnız, mağrur ve melankolik bir ruh hali içinde" olurdu, demişti. Arkadaşlık kurduğu birkaç kişi vardı ama hiç dostu yoktu.

Hayatı boyunca Poe ile çok yakın olan Mackenzieler için, gördüğüm aileler arasında ilgi çekici olduklarını söyleyebilirim. Bundan başka bahsettiğim iki genç "Bay

Dick" ve Mattie veya aksi, cömert, iyi kalpli "Mat" insanların düşüncelerine önem vermez, geleneklere bağlı yaşamazlardı. Atı ve köpeğini önemsediği kadar kimseyi önemsemezdi, her gün bir saatini ahırda geçirirdi. Teyzesi Bayan Jane umutsuzca, "Martha ile ne yapacağımı bilmiyorum. Onun bir hanımefendi olmasını istiyorum, ama bu imkânsız," demişti, Martha ise karşılık olarak kendinden emin bir şekilde, hanımefendi olmak için doğmadığını söylemişti.

Ama o zamanlar ekim ayı civarında Mat evliydi. Burada yaşamakta olan ve genç kızken annelerinden bu muhteşem düğün hakkında bir şeyler duymuş olan kadınlar vardı. Kutlamalar iki hafta sürmüş, evde partiler verilmiş, her birinde müzikli danslı eğlenceler olmuş misafirperverlik en iyi şekilde gösterilmişti. Bütün ailenin mirasçısı olma umuduyla sözüne bağlı kaldığı Jane Mackenzie kardeşini ziyaret etmek için Londra'ya gitmişti, ama gitmeden Mat'e büyük bir düğün hediyesi vermişti.

26

BAYAN WHITMAN

Poe hâlâ Richmond'taydı, muhtemelen dul Shelton ile kalıyordu, ama bu durum bölgede hiç dikkat çekmemişti. Beklemediği bir anda uzun süre haberleşmemekten pişmanlık duyan Bayan Whitman'dan bir mektup veya şiir alır almaz Richmond'tan ayrılıp New York'a doğru yola koyulmuş. Orada Bayan Whitman'a ait bir referans mektubu bulmuş ve ertesi gün Providence'deki evinde mektubunu kendisine teslim etmiş. Ertesi akşam onunla vakit geçirmiş, ondan sonraki gün de evlenme teklifi etmiş.

Net bir cevap alamayınca New York'a dönerken aslında ilk niyetinin Bayan Shelton olduğunu ima eden bir mektup bırakmış, şöyle yazmış:

"Mektubun bana bir daha seni düşünmeme kararı almak üzereyken geldi, benim tatlı ve biricik sevdiğim."

Birkaç hafta sonra evlilik teklifinin bir şartla kabul edileceğini öğrendi, hâlâ daha içini coşkuyla dolduran Stylus'u kurma planından bahsettiği bir mektup daha yazdı. Böylece onu bir kerede etkilemeyi planlıyordu.

"Sen de istiyorsun değil mi Helen, yanılıyor muyum? Eğer öyleyse ve eğer bana güveneceksen, her istediğini

yaparım. Her şey çok güzel olacak sevgilim, sadece sen ve ben... Amerika'da entelektüellere hitap eden en başarılı isim olacağız, kontrol tamamen bizim elimizde olacak. Eğer yanımda olursan Helen bütün bunları yapabiliriz."

Ne kadar duygusal bir insan olduğunu bildiği için ona, bir kadının ağzından kendisini anlatan sözler duyduğu zaman bu durumdan fazlaca etkilendiğini söylemişti. "Sana âşık olduğum andan itibaren ne zaman adını duysam bütün vücudumla titrerdim, biraz mutluluk biraz da heyecanla. Ama kafamda senin hâlâ evli olduğun gerçeği dönüp duruyor. (Ancak bu durum Bayan Osgood ve diğerlerinde de olduğu gibi onu rahatsız etmemiştir.) Providence'deyken Bayan Osgood'un kendisini Bayan Whitman ile tanıştırma teklifini reddetme nedenini de kurnazca açıklamıştır. "Bu yüzden senden uzak durmaya çalıştım. Belki hatırlarsın, bir keresinde Bayan Osgood ile Providence'den geçerken sana uğrayacağını söylediğinde teklifini kibarca geri çevirdim. Gelmeye de gelmeme nedenimi anlatmaya da cesaret edemedim. Seninle konuşmaya cesaretim yoktu. Kalbim senin heyecanınla deli gibi çarparken yıllarca adını ağzıma alamadım."

Sonradan ortaya çıktı ki, daha önce hiç sevmediği kadar sevdiği eşi henüz hayattayken ve ayrıca peşinden Providence'e kadar gittiği Bayan Osgood'a olan tutkusundan vazgeçerken bunları söylemiş.

Bu olanlardan sonra kim Poe'yu ikiyüzlülük ve samimiyetsizlikle suçlayabilir?

Bayan Osgood Poe'nun mektuplarının "olağanüstü güzellikte" olduğunu söyledi. Bayan Whitman'ın onlardan ne kadar etkilendiğini anlatamayız ama sürekli Poe'ya duyduğu ilgi ile arkadaşlarının bu ilişkiye karşı itirazı arasında kalmıştır. İkisinin nişanlı olduğu, 21 Ocak

1848 kadar erken bir tarihte herkes tarafından biliniyordu ve Bayan Kellogg o yıl yaz boyunca Bayan Whitman'ın bu nişanın Poe'nun kötü alışkanlıkları nedeniyle üç kez bozulup yeniden yapıldığına şahit olduğunu söylemişti.

Son nişan sadece bir yemin töreninden ibaretti. Poe bunun üzerine hemen Bayan Clemm'e yazıp kendisiyle Fordham'da evlenmek istediğini söylemiş.

Bayan Clemm'in mektubu okuduğu andaki şaşkınlığını tahmin edebilirsiniz, okudu ve bir süre etrafına bakındı; bir zamanlar Virginia'nın kaldığı alçak tavanlı odada gezdirdi gözlerini. Çamdan yapılmış bir mutfak masası ve onlarca tabak çanak vardı. Olanları aklından geçiriyordu. Düşüncesiz oğlunun zor beğenen eşini nasıl evinde misafir etmişti? Hatta onlar için bir düğün yemeği bile düzenlemeyi düşünmüştü ama o gün Poe eve geldiğinde yalnızdı. Bir anne olarak günlerce hatta haftalarca onunla ilgilenmesi gerekti.

Son ayrılıklarının sebebi evliliklerinden bir önceki gün Poe'nun Providence'de oteldeki ölçüsüz davranışları olmuştu, bir daha bir araya gelmediler. Fazlaca beğeni toplayan bir konferanstan sonra otele döndüğünde hayran kitlesi etrafını sardı. Başta kesin bir şekilde geri çevirmeyi başarsa da bu fazla uzun sürmemiş, sonunda zayıf düşüp teslim olmuş. Ertesi gün de Bayan Whitman kendisiyle evlenmeyi reddetmiş, sebep olarak da Poe'nun zırvalıklarla dolu hayatını göstermiştir. O zamanlarda yine biraz dengesiz tavırlar sergilediği de ortadaydı. Buna kanıt olarak evleneceği eşini Fordham'a götürmek istemesini gösterebiliriz.

Bayan Whitman aslında kendisiyle evlenmek isteyen bu garip adama ilgi duyuyordu ve kalbinde hep o vardı, öldükten sonra bile onu savunmak için uğraşmıştı. Ay-

rılıklarından birkaç ay sonra ona yazdıklarını "Hayaller Adası" başlığı altında toplamıştır. O günden sonra yazdığı şiirlerinin çoğunda hep ondan bahsetmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki; Poe'nun aşkını ilan ettiği hiçbir kadın ona olan ilgisini kaybetmemiştir. Onları normalden farklı bir şekilde etkilemiş olmalı.

Poe'nun Bayan Whitman'a karşı hissettiklerine gelince, başlangıçta ona duyduğu gerçek bir aşk değildi. "Hayalini kurduğu aşk"ının bittiğini söylerken üzgün görünmüyordu, sanki ona kırılmış gibiydi. Bunu da arkadaşına yazdığı bir mektubunda şöyle anlatmış:

"Bu günden itibaren edebiyatla ilgilenen baş belası kadınlardan uzak duracağım. Onlar duygusuz, yapmacık, zehirli, güvenilmez, sadece özgüvenden ibaretler. Tanıdıklarım arasında Bayan Osgood tek istisna."

Bu isyanın sebebi yazılı basında çıkan Poe ve evli bir Lowell kadınını ilgilendiren bir skandal olmuştur. Şehirde bir konferans verirken Poe'yu birkaç gün evinde misafir etmiş, bunun sonucunda da doğal olarak alımlı ev sahibi Annie ile arasında duygusal açıdan bir yakınlaşma yaşanmıştır. Bayan Whitman ile nişanlılık döneminin son zamanlarında Poe'nun bu kadına olan ilgisi sosyetenin gözünden kaçmamış ve dedikodu yayılmıştır. Olanlar Annie'nin kocasının da dikkatini çekmiş ama kendisi Poe'nun açıklamasını kabul etmiştir:

"Saflıkla ve gerçekten sevdiğim, yeryüzündeki tek varlığın iç huzuruna müdahale etmiş olmanın sorumluluğunu üzerime alamam, almayacağım da."

Kadının kocasına ikna edici bir açıklama yapmış olmalıydı ve acaba kaç kadına daha buna benzer şeyler söylemişti.

Poe Bayan Whitman'dan son ayrılışında direk Ford-

ham'a gitmiş, Bayan Clemm'in söylediğine göre de Annie'den hep hayranlıkla söz etmiş hatta ona "son anda zorla aldığı kendisini ölüm yatağında gelip ziyaret edeceği sözünü hatırlatan" bir şey göndermiş ve şimdi sözünü yerine getirmesini istemiş. Kadının bunu kabul edip etmediğini bilmiyoruz. "Annie'ye" diye başlayan satırları muhtemelen ateşli olduğu zamanlarda onun yanı başında olduğunu gördüğü rüyalarla yazdı, önce taşkın duygularıyla yazıp sonradan kısmen değiştirilip şimdiki haline getirildiği düşünülüyor. "Anneme" diye başlayan satırlar ise birçok bilinen dergi tarafından geri çevrildikten sonra *Boston Weekly*'de yayımlanmış ve "Annie" ile kocasını şaşırtmış olmalı.

Ama sosyeteden bir kadın, sırf şair evini ziyaret ettiği için kadının böyle bir suçlamayı hak etmediğini söylemiştir. Bu kadın Poe aynı zamanda eşinin ve kendisinin arkadaşı olan şair Anna Estelle Lewis'dir. Poe hâlâ ruhsal ve fiziksel açıdan yazamayacak durumda idi. Poe'nun kötü halini gören Bayan Lewis ve eşi onu Brooklyn'deki evlerine davet etmiş. O günden sonra da Bayan Lewis Bayan Clemm ile birlikte sık sık onunla kaldıklarını söylemiştir. R. H. Stoddard'ın "Hatıralar"da bahsettiği Poe'nun ölümünden sonra kendisini bir akşam evlerinde ağırlayan kibar çift de onlardır. O gün kısaca özgeçmişini anlattığı Bayan Clemm ile tanışmış. Siyah bombazen ve klasik dul kadın başlığını giymiş iyi kalpli kadın sakince oturuyor, ara sıra gözlüklerini hafifçe kaldırıyormuş, cömert gülümsemesi ise hiç sönmüyormuş. "Bana Eddie'nin sürekli benden bahsettiğini söyledi. İnanmakta biraz tereddüt ettim, hatta yanımdaki genç çocuktan da bahsettiğini söyledi ki bu imkânsızdı... Elinde daha fazla orijinal el yazısı olmadığı için üzülüyordu, ama kendi yapabileceğini ima

etti. Çünkü Eddie'nin el yazısını kolayca taklit edebiliyordu ve bundan bir marifetmiş gibi bahsediyordu."

Bayan Whitman ile ilişkisinin bitmesinden derin bir üzüntü duyan ve Stylus yüzünden hayal kırıklığına uğrayan Poe şimdi annesinin desteğiyle ayakta duruyordu ve aklı tekrar Bayan Shelton'a kaymıştı.

Temmuz ayında Bayan Clemm ile Fordham'dan ayrıldılar, Poe Richmond'a gitti. Poe dönene kadar odalarında Lewislerin kalmasına müsaade ettiler. Bay Lewis ön kapıda duygusal bir vedalaşma yaşadıklarını anlattı. Bayan Clemm etrafta olabilecek kötü gözlere veya tuzaklara karşı temkinli ve dikkatliydi, bota kadar ona eşlik edip yolcu etti. Veda ederken onunla şefkatle konuştu. "Tanrı seni korusun benim biricik Muddie'm. Aklın Eddie'de kalmasın. Ben uzaktayken kendine iyi bakmaya çalış, yakında yanına geleceğim."

Kendini adamış anne böyle güler yüzle ve umutla iskelede durdu, gözden kaybolana kadar arkasından baktı.

27

YENİDEN RICHMOND

Poe Richmond'a bu seferki gelişinde ilk olarak Duncan Lodge'a gitti ama sonra şehirde olmanın tadını çıkarıp Broad Sokak'taki sadece iş adamları için küçük ve ucuz bir pansiyon olan Swan Tavern'a gitti. Şaşırtıcı genişliğinden dolayı oraya Broad Sokak[7] deniyordu, doğuda Bayan Shelton'ın evinin bulunduğu Chimberazo ve Church Tepeleri'nden Duncan Lodge'un ve "Talavera" evimizin bulunduğu batıdaki banliyölere uzanan birkaç kilometre uzunluğundaki düz bir sokaktı. Poe Bayan Shelton'a giderken hep bu yoldan geçerdi. O günlerde sokaklarda hiç araba olmazdı, taksiler pahalıydı ve Swan'den Church Tepesi'ne yürümek uzun ve yorucuydu. Poe yolculuğu sırasında dinlenmek için genç Dr. John Carter'ın tabelasını yeni astığı ve yolun tam ortasında bulunan ofisine uğrardı.

Richmond'ta kaldığı üç ay boyunca Poe'nun ilerleme kaydettiğini gördük. Başlarda sağlığı kadar morali de kötüydü ama zaman geçtikçe iyileşti, yeniden neşeli bir insana dönüştü. Bu iyileşmenin sebebi nedir bilemem ama şair olarak gittikçe ün kazanmasının etkisi olduğu kesin, zaten Richmond halkının tavrı da iki sene önce oldu-

7. "Broad" kelimesinin Türkçe karşılığı "geniş"tir. (ç.n.)

ğundan çok farklıydı. İyice tanındı, toplumun takdirini topladı ve gazetelerde hakkında yazılmaya başladı. Aynı zamanda Bayan Allan'ın ilk kuzeni olan arkadaşı Julia Mayo Cabell insanların Poe'yu tanıyabilmesi için akşam eğlenceleri düzenledi. Genellikle bir araya gelip *Kuzgun*'u okurlardı, Poe bu görevden pek hoşlanmasa da yerine getirirdi. Kendi evimizde misafirler kim olursa olsun Poe şiiri bir kez okuduktan sonra tekrar böyle bir istekte bulunmalarına izin vermezdik. Bir keresinde şiir okurken isteksiz tavrıyla beni nasıl hayal kırıklığına uğrattığını hatırlıyorum. Daha içten ve aktif bir tavır takınmasını beklediğim yerde heykel gibi hareketsiz durmuştu.

"Ey kutsal yaratık!" dedim.

Kafasını yavaşça kaldırıp tekrarladı:

"Rüzgârlara dön yeniden, ölüm kıyısına uzan!"

Yüzünü yanında oturduğu pencereden içeriye sızan karanlığa çevirirken her seferinde sesini de yükseltiyordu. İzleyicinin dikkatini çekmek için yapılan her hareketin dikkati şiirden alıp konuşmacıya çektiğini böylece şiiri geri planda bıraktığını söylüyordu. Akşam eğlencelerinden birinde sürekli etrafında uçuşan arı ve kelebeklerin durumu fark eden yaşlı bir kadının, sandalyesini yanına çekip onları kovalayana kadar Poe'yu nasıl utandırdığını anlatmışlardı. Ortalığı birbirine katan bu komik olay da şiirin geri planda kalmasına sebep olmuştu, Poe duruşunu korumaya çalışsa da dikkatinin dağıldığı fark ediliyordu.

Poe'yu hiç büyük bir topluluğun içinde görmedim ama böyle durumlarda her zaman soğuk ve gururlu maskesiyle yüzünde her zamanki ifadesi olan kederden eser bırakmayarak kendini koruduğunu söylediler. İşte o zamanlarda

"tepeden tırnağa bir şair gibi" görünürdü. Genel toplantılarda kendisini ön plana çıkaracak durumlardan hoşlanmaz, kendini hiçbir zaman özgürce ifade edemez ve utangaçlığı dışardan fark edilecek kadar belirgin olurdu.

Richmond'ta geçirdiği sürede göze çarpan bir özelliği toplum içinde veya başka bir yerde birileriyle hatta bir kadınla bile tanışıp konuşma girişiminde bulunmamasıdır. Karakterinin bazı kişilerce ne kadar beğenildiğini bildiğinden soğuk ve gurur duyduğu bağımsız tavrını sürdürmüş, karşıdan gelen tepkilere ise sadece selamla karşılık vermeyi tercih etmiştir. Poe ile tanışmak isteyen kadınlar arkadaşları aracılığıyla özel görüşmeler ayarlamak zorunda kalmış, çünkü hiçbir zaman bunu teklif eden Poe olmuyormuş. Ayrıca Letitia ve *Kızgın*'un yazarına hayranlığı olan olgun kadınları gençlere tercih ettiği görülmüş.

Bay Poe sabahları şehre gider, akşamları yanında Mackenzieler'den birileriyle Duncan Lodge'a geri dönerdi. Bu yarı kırsal mahalleyi seviyordu, bazen güneş batarken eski topraklarda yaptığımız romantik yürüyüşlere katılırdı. Bunlar Duncan Lodge ve Talavera'da birlikte geçirdiğimiz güzel zamanlardı.

28

POE İLE "KUZGUN"LU BİR SABAH

(Bir gazeteden alıntıdır.)

Eylül ayının son günlerinde güzel ama hafif yağışlı bir sabahtı, Talavera'daki verandada, üzerinde dergiler ve bir vazoda yeni toplanmış güller bulunan masaya oturdum. Karşımda Bay Poe vardı. En sevdiği meyve olan bir sepet üzüm tam ortamızda duruyordu, bir yandan üzüm yerken bir yandan da muhabbete dalmıştık.

Yazı yazarken nasıl bir yol izlemem hakkında uzun uzun konuştuk. Bana gerekli tavsiyelerde bulundu, önerdiği yol ise benim bilmediğim bir yöntemdi. Öncelikle şiirimin taslağını oluşturmamı söyledi. Önce kelimeleri, sonra dizeleri yazmalı, sonra mükemmel sonucu elde edene kadar tekrar tekrar gözden geçirip düzeltmeler yapmamı ekledi. Kendisi yazarken bu yöntemi kullanıyormuş. Sonra *Kuzgun*'dan bahsetmeye başladı.

Önce şiiri yazarken karşılaştığı zorlukları ve on yıl boyunca masasının başında onunla nasıl uğraştığını anlattı. Aralıklı olarak şiirini eline alır bazen kelimeler, dizeler ekler çıkarır bazen de şiirin planını değiştirirmiş. Ortaya çıkacak şeyin kendini mutlu etmesini istiyor, bunun için

uğraşıyormuş.

Söylediğine göre başlangıçta planı, kayıp Lenore'un tabutu başında otururken pencerede hayalet gibi beliren gizemli gece kuşu baykuşla ilgili kısa bir şiir yazmakmış. Sonra baykuşun yerine bir kuzgun koymuş ve şiir kendiliğinden uzayıp gitmiş.

Bu kuzgunun bir gece kuşu olan baykuş olmadığı halde neden ışıklı bir pencereye geldiğini ve Athena'nın büstü üzerine konduğunu açıklamıyor. Bu hikâye tıpkı Minerva'nın baykuşu gibi bir baykuşun hikâyesi olmalıydı.

Gururlu, sert havasına kara kuşun alışınca,[8]

Poe *Kuzgun*'u yazarken bilerek baykuşun bütün izlerini silmemiştir.

Bu sıkıntıları anlattıktan sonra bana dönerek şöyle dedi:

"*Kuzgun* hiçbir zaman tamamlanmadı. Son dokunuşlarımı yapmadan yayımlandı. Bir türlü düzeltemediğim bazı yerlerini olağan karışıklığıyla bıraktım."

Sonuna doğru şiirden nasıl yorulduğunu ve sıkıldığını anlattı, şiirden beklentisi o kadar düşükmüş ki çoğu zaman yırtmayı bile düşünmüş. Muhtemelen şiirine güvenmediği için onu Quarles takma adıyla yayımlamıştı, eğer başarısız olsaydı şiiri kendisinin yazdığını asla açıklamayacaktı. Edebiyatçı olarak sahip olduğu ünü riske atmak istememişti.

Şimdi şiiri tamamlamadan yayımladığı için pişman.

"Eğer burada bir kopyası olsaydı sana bahsettiğim bir türlü düzeltemediğim o karışık noktaları gösterirdim.

8. Şöyle de geçer:
Ve onun gözleri rüya gören bir şeytanın gözlerini andırıyordu.

Belki bana yardım ederdin. Eminim seninle düzeltebilirdik," diye ekledi.

Bu sözlerin gururumu okşadığını söyleyemem çünkü Richmond'a geldiğinden beri aynı teklifi iki kişiye daha yaptığını biliyordum. Ama masadaki meyveyle çiçekleri kaldırıp önüne birkaç büyük dosya kâğıdı koydum, bir arkadaşım için *Kuzgun*'un ilk basıldığı halini yazmıştım. Yüksek sesle okumamı istedi, yavaş ve dikkatli bir şekilde okudum. Elinde kalemle bahsettiği zor bölümleri işaretlemek için bekledi.

Üçüncü dizede durdum. Sorgulayıcı bakışlarımı Bay Poe'ya çevirdim, bilinçsizce baktığını görünce devam ettim. Şu dizeye gelince:

Örüyordu döşemeye hayalini kül ve duman,

Bir an omuz silkti ve kaleminden etkili sözler döküldü.

Burası en çok zorlandığı yerlerden biriydi ve bir türlü altından kalkamadığını söylemişti. "Duman" kendinden önceki iki dizeyle kafiyeli olan tek kelimeydi ama bir türlü onu şiirin geneline yayamamış böylece şiirdeki en kötü dizeyi yazmıştı.

Bir süre bunun üzerine düşündük ama sonra vazgeçtik.

Şiir üzerinde düşünürken tuhaf bir şey fark ettim galiba, şairin kendisinin fark etmediği bir şeydi. Şiirin bu kıtasında şair farkında olmadan üçlü kafiyeyi başa, ikili kafiyeyi sona koyarak alışılandan farklı bir şey yapmıştı. Bu yüzden sorun yaratan "duman" üzerinde uzun süre düşündükten sonra onun tamamen gereksiz olduğuna karar vermiş. Şiirde kafiyenin oluşturulması için sadece kelimenin değil bütün dizenin çıkartılması gerektiğini anlamış.

Örüyordu döşemeye,

Devamındaki uygunsuz dize:

Hayalini kül ve duman,

kolayca değiştirilince üçüncü bir dize eklenip kıta tamamlanmış.

Bundan sonra "yaratık" kelimesi üzerinde de biraz düşündük.

Kapısında böyle bir kuş veya yaratık kolay kolay
görmez insan,

"Bu kelimeden kurtulmalıyım," dedi; "tabii ki orada bir yaratık olamaz."

"Evet haklısın; belki bir fare," dedim, ama bana kinayeli bir şekilde güldü.

Bunu sonra konuşmaya karar verip, daha zor bir noktaya geçtik.

Durup o Kuzgun'a baktım,
mindere gömüldü başım, kadife kaplı mindere,
üzerine ışık vuran.

Buradaki sıkıntı "kadife kaplı" kalıbındaydı, okuyucuların yanlış anlamasına yol açabilecek bir kelimeydi çünkü. Poe bu sıkıntıdan kurtulmanın tek yolunun bütün dizeyi çıkartmak olduğunu söyledi. Ama "mor kadife" sandalyeyle "mor ipek perde" den vazgeçmek istemiyordu, lüks içinde yaşayan birine ait bir yaşamı betimlemeye yardımcı oluyorlardı.

"Bu dizeyi atmalı mıyım yoksa atmamalı mıyım?" diye düşünürken "kadife kaplı" kalıbının sorun yarattığını biliyordum. Bütün şiiri bozmasına izin vermektense bu dizeyi atmanın daha doğru olacağını önerdim. Kalemi

elinde tutarken bir yandan da düşünüyor gibiydi, işte o zaman kararının ne olacağını çok merak ettim.

Tam o sırada küçük köpeğim Pink gürültüyle içeriye girdi, evin kedisini kovalıyordu. Kedi oturduğumuz masanın altına sığındı. Kovalamaya son vermek için Pink'i çektim, Bay Poe da kediyi kucağına aldı dizine oturtup tüylerini okşamaya başladı. Kedinin benim olup olmadığını sordu. Kedi benim değil, dedim. "Onları sevdim," dedi ve onu sevmeye devam etti. (Acaba Fordham'daki evde bıraktığı eşinin kedisi Catalina'yı mı hatırlamıştı? Onun ölümünden sonra geceleri yazı yazarken gelip Poe'nun omzuna otururdu. Onun ciddi ve sevimli ifadesini hatırladı sanki. Ama o zamana kadar Catalina hakkında hiçbir şey söylememişti.)

Ama şimdi sona, bütün şiiri bozan en büyük karışıklığa gelmiştik. Ama sadece bir dize vardı:

Bakarken yansıyor koyu gölgesi o tahtalardan

Poe biraz umutsuzdu, aslında bu umutsuzluğun asıl sebebi şiirin bütünüydü. Asıl şaşkınlık yaratan işleri konusunda titiz ve dikkatli olan Poe'nun Kuzgun'u böylesine görülür bir hatayla yayımlanmasına izin vermesiydi. Ama bu, şiir konusunda ne kadar umutsuz olduğunu kanıtlıyordu.

Poe eylül sabahı evden çıkarken *Kuzgun*'un el yazması kopyasını yanına almıştı ama ertesi gün onu bana verdi, New York'tan dönene kadar saklamamı istedi. Şiirdeki bazı küçük hataları işaretlediğini fark ettim. Mesela çok sıradan olduğu için "kepenk" kelimesinden hoşnut değildi veya daha önce kullandığı "panjur" kelimesinden.

New York'a doğru yola çıkmadan önce *Kuzgun*'un üzerinde biraz daha çalıştıktan sonra Stylus'un ilk sayı-

larından birinde yayımlanmasını istediğini söyledi. Eğer yaşasaydı onu daha da mükemmel hale getireceğinden şüphem yoktu.

Ölümünden sonra Richmondlı ressam arkadaşı Robert Sully *Kuzgun*'un tablosunu yapmak istediğini söyledi ama neden yapılamadığını açıkladı. "Yerdeki gölgeyi" yansıtabilmesi için ışığın yukardan ve kuşun arkasından gelmesi gerekiyordu. Ama bu uygulamaya dökülemeyecek bir şeydi.

Bir süre düşündükten sonra Bay Sully'nin stüdyosuna gidip ona: "Kapının üzerine bazı eski konaklarda bulunan görkemli salona açılan yelpaze şeklindeki pencerelerden bir tane yapsak nasıl olur?" diye sordum.

"Aslında olabilir," dedi. Bunu yaparsak ışık eski konaklarda olduğu gibi salonun tavanından gelir, böylece ne şiirde ne de resimde zorluk çekeriz. İkimiz de sorunu çözdüğümüz için mutluyduk, Poe yerdeki gölgeyi yansıtabileceği, böylece şiirini daha etkili kılabileceği için iki kat daha mutluydu hatta.

Bay Sully resme başladı ama tamamlayamadan hayatını kaybetti.

Kuzgun'un bir eylül sabahı Poe'nun elinden çıkan bu el yazması kopyası, üzerindeki bütün kara kalem izleriyle yıllarca bende kaldı. Hafızamla kalanlarla ve o zamandan beri sakladığım eski bir gazete sayfasında anlatılanlarla daha yeni resmedildi - sessiz salon, dışarıda çiseleyen yağmur, kitaplar, güller, Poe'nun yüzü ve eşsiz *Kuzgun*'un el yazması kopyası üzerine yaslanmış silueti...

Acaba Poe *Kuzgun*'dakinden daha koyu bir gölgenin kendi üzerinde dolaştığının farkında mıydı?

29

BAYAN SHELTON

Poe Richmond'a gittiğinde ilk olarak Bayan Shelton'ı ziyaret etmişti ve daha sonra nişanlı oldukları öğrenildi. Daha önce hiç birlikte görülmemişlerdi ve her seferinde nişanlı olduklarını inkâr ediyordu. Ama günler geçtikçe meraklı komşular Poe'yu takibe başladılar. Grace Sokak'ın köşesinde St. John Kilisesi'nin arkasına bakan yüksek ve tuğladan yapılmış sağlam binanın merdivenlerini çıkarken görmüşler. Bazen daha da yakından izlemişler ve onun ayak izlerinin takip eden başka ayak izleri olduğunu fark etmişler, bu kardeşi Rosalie Poe imiş. Kardeşinin nişanlanmasından mutluluk duyan Rosalie Poe'nun hemen ardından vakit kaybetmeden Bayan Shelton'ın evine gitmiş, onları yan yana görmek istediğini söylemiş.

Bir öğle yemeği sırasında hardallı sığır eti tarifi vererek onları şaşırttı, bir diğerinde ise Bayan Shelton ona Bay Poe'nun uzun yürüyüşten dolayı başının ağrıdığını ve salondaki kanepede dinlendiğini, kendisinin de onun yanına gitmesi gerektiğini söyleyerek onu kovmuş ve kızdırmıştır. Erkek kardeşinin bu "gölgelikler"i sadece Bayan Shelton'ın özgürlüğünü kısıtlamıyordu. Eğer kendisini evinde ziyaret etme niyetini öğrenseydi zaten ziyareti

sırasında kendisi görünmezdi ya da gezindiği Broad Sokak'ta beklenmedik bir şekilde yolunu keser, kız kardeşiyle tanıştırırdı. Kendisini bu sıkıntılardan kurtarabilecek tek kişi Bayan Mackenzie idi. Ama kız kardeşinin gururunda dokunaklı bir yan ve sadece saygı gördüğü erkek kardeşinden şefkat özlemi vardı. Anlayışlı yaklaştı ama her zamanki yalın haliyle söylediği gibi, "Edgar beni asla benim onu sevdiğim kadar sevemezdi, çünkü benden çok yukarılardaydı."

Ağustos ayının ortalarında Bayan Shelton'ın meraklı komşuları şairin sık ziyaretlerinin birden kesildiğini fark etti, ardından nişanın bozulduğuna ve aralarının açıldığına dair bir haber yayıldı. Poe'nun biyografi yazarı Bay Woodbury, "Bu söylenenlere dair bir kanıt bulamadık," demişti ve durumun doğruluğundan şüphe duyuyordu. Ama olay yerinde olan bizler bunları doğrulayabiliriz. Richmond'un ünlü posta müdiresi Bayan Van Lew bir keresinde bana evinin verandasındayken Bayan Shelton'ın evini göstererek: "Önceleri Poe'nun sık sık buraya geldiğini görürdüm, ama daha sonra Richmond'ta kalmaya devam ettiği halde hiç gelmedi. Nişanın bozulduğu duyuldu... Arkadaşları Bayan Shelton'ı Poe'nun onun parasının peşinde olduğuna inandırdığı ve bu yüzden ayrıldıkları yönünde dedikodular vardı. Bütün akrabaları bu beraberliğe karşıydı."

Poe kendisine Bayan Shelton'la birlikteliği öneren ilk kişi olan Bay John Mackenzie'yle özel bir konuşmasından da asıl sorunun maddi konular olduğu anlaşılmıştır. Bayan Shelton çok başarılı bir iş kadınıydı ve para konusunda da biraz tutumluydu. Poe o zamanlar Stylus'un hazırlığını yapmakla meşguldü, arkadaşları onu bu konuda çok cesaretlendirmişti ancak talebini Bayan Shelton'a iletti-

ğinde beklediği cevabı alamamıştı. Bayan Shelton planın başarılı olacağına inanmamıştı. Ayrıca evlilikleri hakkında konuşurken bütün servetinin kontrolünün kendisinde kalacağını söylemişti. Nişanı bitiren Poe'nun kendisiydi. Bir süre sonra bazı mektuplarını kendisine geri vermesini istedi ama Poe kendilerininkini geri almadığı takdirde onları da göndermeyeceğini söyledi. Muhtemelen ikisi de bu mektupların bir süre sonra Poe'nun biyografi yazarlarının eline geçmesinden korkmuştu. Eğer Bayan Whitman ile flört döneminde yani ilişkinin sonunun belli olmadığı dönemde yazılmış olsalardı Poe'nun Bayan Shelton'ı yedekte beklettiği gibi bir düşünce uyandırabilirdi.

Bayan Shelton Poe'nun, Bay John Mackenzie'nin şehrin dışındaki evine uğramadığı o birkaç günde Duncan Lodge'a gelerek Bayan Mackenzie'den Poe'yu mektuplarını göndermesi için ikna etmesini istemiştir. Uzun ve erkeksi duruşuyla verandada yanımızdan geçerken peçesiyle yüzünü örtse de bir an o buğulu açık mavi gözlerini gördüm. Poe'nun kendisini 19 Eylül'de yeniden ziyaret etmeye başlayana kadar ondan bir daha haber alamadık. Yeniden nişanlanmış gibi görünüyorlardı. Bayan Shelton Poe'yu edebi girişimlerinde destekleyeceğini de söylemiş olmalı ki o andan itibaren Poe Stylus'a "kesin başarı" gözüyle bakıyor, bu konuda daha hevesli davranıyordu. Hatta derginin ilk sayısı için içindekiler listesi hazırlamıştı. Bayan Mackenzie derginin ilk sayılarından birinde yayımlayacağı makale için bir sabah tam bir saat boyunca kendisinden bilgi aldığını söylemişti. Poe'nun keyfi yerindeydi, hayatında hiç olmadığı kadar iyi hissettiğini söylüyordu. Sefahat düşkünü arkadaşları yüzünden geçirdiği bir hastalıktan sonra böyle olmuştu. Şehirde her gittikleri yerde onu ayartıyorlardı, onlara hayır diyecek kadar güçlü

bir iradesi olmadığını da zaten biliyoruz. Richmond'a bu seferki gelişinde iki defa Fordham'da yaşadığı gibi kriz yaşamış. Ama artık Duncan Lodge arkadaşları ona iyice göz kulak olmuş.

Bu gidişinde Richmond'ta "Şairliğin İlkeleri" konulu bir konferans vermiş, bu da günümüze kadar yazarların bahsettiği, maddi açıdan kazancı yüksek bir konferans olmuştur. Yoksul bir şair olduğu zamanlarda söylediği bir sözü vardır Poe'nun: "Eve cepte beş bin veya beş yüz dolarla dönecekken birden hepsini çaldırmak gibi bir şeydir kader." Aslında her biri on bir liradan iki bin elli bilet basılmıştı, ama Dr. William Gibbon Carter'in söylediğine göre konferansta binden fazla insan yoktu hatta bazılarına bilet hediye olarak verilmişti. Başka bir habere göreyse altmış kişi vardı ve onlar da en üst tabaka şehirlilerdi. Konferansın getirisini düşünerek salonun kirasını baştan ödemişlerdi, bu yüzden Poe'nun Bayan Clemm'e, "Benim biricik zavallı Muddie'm, sana gönderecek tek bir liram bile yok," diye yazmasına şaşırmamak gerek.

O konferansa ben de annem, kız kardeşim ve tam biz önceden ayrılmış yerlerimize otururken katıldığı partiden çıkıp bize katılan Rosa Poe ile gitmiştim. Poe'nun elinde şiirin örneği olmadığını fark ettim, kendisi heykel gibi dururken seyirciyi sesi ve hitabetiyle etkileyerek bütün ilgiyi üzerinde toplamıştı. Rose dikkat çekici bir şekilde sahnenin tam önünde oturan Bayan Shelton'ı gösterdi. Oradan büyük ve çukurlaşmış açık mavi gözlerini, çökmüş yanaklarını, düzgün hatlarını, yüksek kaşlarını ve soğuk yüz ifadesini rahatça görebiliyordum. Hiç şüphesiz gençliğinde güzel bir kadınmış, ama benim anladığım kadarıyla bilinen şairlerin aksine mantıklı ve becerikli bir kadındı. Ayrıca, "Poe ona kayıp Lenore'unun kendisi ol-

duğu söylermiş," demişti.

Poe konferansı bittiğinde salıneyi sakin ve hızlı bir şekilde terk etti, Bayan Shelton'ı fark etmeden yanında geçti ve bizim oturduğumuz yere geldi, her zamanki sevecen tavrıyla bizi selamladı. Halinden memnun, mutlu ve yakışıklı görünüyordu. Seyirciler ayağa kalkmışlardı ama gitmiyorlardı. Poe'nun bizimle konuşmasını bitirip kendileriyle konuşması için Poe'yu bekliyorlardı ama Poe onların olduğu tarafa bakmıyordu bile. Mutluluktan ışıldayan Rose dimdik durmuş, "Edgar sadece insanların kendisine ve kız kardeşine nasıl baktığını görüyor," demişti. Hatırlamaktan mutluluk duyduğu, hayatının en gururlu anlarından biriydi. Poe ve Bayan Shelton'ın birbirinden uzaklaştığı dönemde olmuştu bunlar.

Eylülün ikinci yarısında Poe bir anda New York'a gitmeye karar verdi. Kendi söylediğine göre amacı Stylus için bazı düzenlemeler yapmaktı, ama dedikodular, Bayan Clemm'i düğününe getirmek için gittiği yönündeydi.

Poe ve Bayan Shelton arasındaki ilişkiyi anlamak zordu çünkü ikili birbirleriyle çelişen açıklamalar yapıyordu. Poe'nun Richmond'a ilk gelişinde görüştükleri kesindi, Poe Bayan Whitman'a, aldığı mektuplar kararını değiştirmesine sebep olduğu için mektupların sahibi olan kadına geldiğini söylemişti. Ama Bayan Shelton Poe'nun son gelişindeki görüşmelerini gençliklerinden beri ilk defa birbirlerini görmüşler gibi anlatmıştı.

Poe'nun ilk ziyareti sırasında salona girerken, "Onu bir kerede tanıdım," demiş ve dinine düşkün biri olarak, "Tam da kiliseye gidiyordum, kusura bakmayın ama bu görevi ertelemeyeceğim," diye de eklemiş. Ayrıca Hatıralar'da "Ben onunla hiç nişanlanmadım ama iyi anlaşırdık," diye bahsetmiştir. Ama ölümünde dul kadın gibi

matem kıyafetlerini giymiştir. Poe'ya olan düşkünlüğü onun ölümünü kendisine haber veren Dr. Moran'a gönderdiği mektuptaki, "O benim için bütün canlılardan daha değerliydi," sözünden anlaşılmaktadır. Poe Bayan Clemm'e, "Elmira memleketinden daha yeni döndü. Beni diğer herkesten daha çok seviyor biliyorum," diye yazmış ve evliliğini ima ederek eklemiştir: "Daha hiçbir şey ayarlanmadı ve acele etmenin de gereği yok. Eğer olursa Richmond'tan ayrılmadan önce evlenmek istiyorum."

Washington'da ölüm döşeğinde yatarken Dr. Moran'a, "Doktor bey, ben on gün sonra evlenecektim," demiş, ve Bayan Shelton'a yazarak durumu bildirmesini rica etmiştir.

30

KADERİN GİZEMİ

2 Ekim Pazar akşamı Dr. John Carter, Poe geldiğinde ofisinde yalnızdı, New York için yola çıkmadan önce sabah Bayan Shelton'la vedalaşmıştı. Dr. Carter'a büyük ihtimalle iş için bir gün Baltimore'da hatta belki Philadelphia'da da kalacağını, aslında daha fazla kalmak istediğini ama o hafta içinde Bayan Shelton'ın yanına Fordham'a gitmesi gerektiğini söylemiştir. Yani yaklaşık iki hafta içinde Richmond'a geri dönecektir.

Konuşurken Dr. Carter'a ait olan kılıçlı bastonu alıp onunla oynamaya başladı. Endişeli görünüyordu, birkaç kez saati sordu sonra birden ayağa kalkıp Saddler'ın restoranına gidip bir şeyler yiyeceğini söyledi. Bastonu yanında götürdü, Dr. Carter Poe'nun içinde bulunduğu durumu, Swan'a giderken tekrar gelip bıraktığı bavulunu alacağı için şimdi vedalaşmadan çıktığını anlayabiliyordu. Ama geri gelmedi, ertesi sabah Dr. Carter Saddler'ın yerine gidip Poe'yu sordu. İşletme sahibi Poe ve iki arkadaşının geç saate kadar oturduklarını, sohbet edip bir şeyler içtiklerini, daha sonra dörtte Baltimore'a doğru yola çıkacak gemiye yetişmek için birlikte kalktıklarını söyledi. Kalkarken Poe'nun keyfinin yerinde olduğunu ve

sarhoş da olmadığını söyledi. Ama ikinci söylediği pek inandırıcı değildi, çünkü sadece Dr. Carter'ın bastonunu geri vermeyi değil, kendi bavulunu getirtmeyi de unutmuştu. Swan'dakiler Bay Saddler'ın tanımadığı o iki kişinin Poe'ya ilaç içirmiş olabileceğini düşündüler. Hatta *Northern Dergisi*'nde Bayan Shelton'ın iki erkek kardeşinin Baltimore'a kadar Poe'yu takip ettiğine, orada da kendisinde bulunan mektupları aldıktan sonra onu dövdüklerine, dar sokaklardan birinde bulunduğunda ölmek üzere olduğuna dair sansasyonel bir hikâye yazılmış. Bu hikâyeyi ilk başlatan New York gazetelerinden birinde çalışan Bayan Elizabeth Oakes Smith olmuştur ama bu bilgileri aldığı kaynak bilinmemektedir. Bayan Shelton'ın arkadaşları yazılan olayı ne inkâr etmiş ne de umursamışlardır. Zamanla hikâye unutulup gitmiştir.

Şairin trajik ölümü kırk yıldan fazla süre gizemini korumuştur. Bütün çabalara rağmen, tuhaf bir şekilde, aydınlatılamamıştır. Ama son birkaç yıl içinde St. Louis gazetelerinden birinde çıkan bir haber şairin ölümüyle ilgili olabilecek detaylar içermekteydi, en azından ölümün altındaki gerçeğin ortaya çıkma ihtimali bile ilgi çekiciydi.

Gazetenin editörüne gönderilen o mektup uzun yıllar Dakota'nın başkanlığını yaptığını söyleyen D. Snodgrass'dan geliyordu. 1849 yılının 2 Ekim akşamı Baltimore'da bulunduğunu, bir şeyler yemek için İrlandalı bir dulun işlettiği sade ama güzel restorana gittiğini ve orada Poe ile karşılaştığını söylemiştir. Bir zamanlar Poe'yu orada görmeye alışkınmış ancak Poe yıllardır gelmiyormuş. Biraz atıştırdıktan sonra mekândan birlikte ayrılmışlar ama çok ilerleyemeden iki adam tarafından zapt edilmişler, apar topar başka tutsaklarla birlikte kapatıldıkları bir yere götürülmüşler. O gece ve ertesi gün orada kalmışlar.

Seçim olduğundan, şehirde bir kargaşa hali hakimmiş. Ertesi akşam kendilerini kaçıranlar tutsaklara ilaç vererek onları seçime göndermişler. Bilinçleri tam yerinde değilmiş ve tekrar tekrar oy kullanmaları istenmiş. Doktor çok etkilenmese de Poe ilaca fazla direnememiş. Sonunda adamın biri, "Ölü bir adamın etrafında dönüp dolaşmanın ne anlamı var?" deyip bir taksi çağırmış; Poe'yu da içine koyarak, Washington Hastanesi'ne gideceklerini söylemiş.

Dr. Snodgrass, "Poe'nun taksiye bindirildiğini kendi gözlerimle gördüm, verilen emirleri duydum, taksinin içinde bilinci yerinde olmayan bir tutsakla uzaklaştığını gördüm," demiş. Bu anlatılanlar eğer doğruysa şairin tuhaf ve üzücü trajedisi de böylece bitmiş oluyor. Modern edebiyat tarihinde bundan daha tuhaf, daha üzücü bir hikâye yoktur.

Dr. Snodgrass'ın bu hikâyeyi uzun süre anlatmamasının sebebi olayın kendi başından geçen kısmının bilinmesini istememesidir. Ama artık tanıdığı herkesten daha uzun yaşadığını fark edince tekrar bir düşünmüş. Eğer anlatılanlar doğru değilse, hikâyeyi kimin uydurduğunu da asla bilemeyeceğiz. Ancak üstünden yıllar geçmişken anlatılanların yanlış olduğu iddia edilemez, ayrıca açıklamalar arasında gerçeğe en yakını da bu gibi görünüyor. Aynı zamanda Poe hastaneye getirildiğinde Dr. Moran'ın yaptığı açıklamalarla ve Poe'nun durumun sorumlusunun kendisi olmadığına dair ettiği yeminlerle de uyuşmaktadır. Kendilerini kaçıranlar büyük ihtimalle kimliğini gizlemek için diğerlerinin kıyafetleriyle Poe'nunkileri değiştirmişlerdi. Neyse ki gösterişli kılıçlı bastonunu almamışlardı, hastaneye geldiğinde elinde hâlâ sıkı sıkı tutuyordu, bastonunu kaybetmemiş olması bilincini tamamen

kaybetmediğinin kanıtı olabilir. O baston Dr. Carter'in ricası üzerine Bayan Clemm tarafından kendisine iletilmiştir, Bayan Clemm'e gönderen de Dr. Moran olmuştur. Swan'da bıraktığı bavulu ise Bay Mackenzie tarafından Bayan Clemm'e gönderilmiştir, bu da Baltimore'da bavulunu çaldırdığı hikâyesinin yanlış olduğunun kanıtıdır.

Bunlara ek olarak çok benzer başka bir hikâye daha dinledik, Dr. Snodgrass'ın *San Francisco*'nun 31 Ağustos sayısına anlattıklarıyla neredeyse aynıydı. Aşağıdaki alıntıyı yaptığım sayının tarihi yazmıyordu:

"Poe'nun aşırı halsizlikten ölmediğini söylüyorsunuz," diye soruyordu *Chronicle* muhabiri.

"Evet söylüyorum, hatta ölüm sebebinin bariz bir şekilde cinayet olduğunu iddia ediyorum."

Bu iddiaların yazarı şehrin tanınmış yerlilerinden biriydi. Aktif takipler gerektiren işinden uzun süre önce emekli olmuş, artık zamanını meditasyonla geçiriyor, sık sık iş arkadaşlarının takıldığı yerlere gidiyor ama onlara fazla katılmıyordu. Sadece yanlış bildiklerini hafızasında kalanlarla düzeltmek için onlarla diyaloğa giriyor, dolayısıyla az ve öz konuşuyordu.

"O zaman şair hakkında bildikleriniz var doktor, öyle mi?"

"Yıllarca yakın arkadaşımdı. Çoğu biyografi yazarı özellikle ölümü hakkında söylenenlerin yanlış olduğunu iddia eder. Poe sürekli alkol almazdı ama içtiği zaman fazla içerdi. Baltimore'da olduğu zamanlarda uğrak yeri şehrin ön tarafında yer alan, Dul Meagher'in pahalı olmayan ama güzel yeriydi, istiridye ve içki standı olurdu, bazı yönleri San Francisco'daki kafelerin yerini tutacak nitelikteydi. Orada sık sık karşılaşırdık."

"Peki ya ölümü?"

"Şairin ölümü bir Texas gazetesi editörünün yazısı çıkana kadar kırk yıldan fazla süre gizemini korudu. Yazıda Dr. Snodgrass'dan gelen, olayın gerçek yüzünü ortaya çıkaracak bir mektupta yer alıyordu.

"San Francisco gazetelerinden birinde bir makale yayınlandı, bir muhabirin yaptığı bir röportajdan bahsediyordu: 'Şehrin edebiyat zümresinden iyi tanınan biriydi, uzun süre önce işini bırakmıştı ve artık maneviyatı daha güçlü bir yaşam sürüyordu. Zaman zaman o ruhani dünyasından sıyrılıp, geçmişte yaşamış insanlar ve olmuş olaylar hakkında yapılan hataları düzeltiyordu, hafızasında kalanlar sayesinde bunu zorlanmadan yapıyordu,'"

Doktor Poe'nun ölüm sebebinin aşırı halsizlik olduğunu inkâr etmiş, bütün bildiklerinin Texaslı editöre anlattığı gibi olduğunu söylemiştir. Sonuç olarak da şunları eklemiştir:

"Poe yorgun düşüp ölmedi. Söylediğim gibi cinayet kurbanı oldu. Kendisini kaçıranlar ona afyon ruhu veya farklı bir uyuşturucu ilaç vererek ölümüne sebep olmuşlardır. Aralarından birisi 'Ölecek bir adamı yanımızda taşımanın ne anlamı var?' deyince onu bir taksiye bindirip hastaneye göndermişler. Olayı yerinde kendi gözlerimle gördüm.

"Poe birkaç yıl boyunca Baltimore, Philadelphia ve New York arasında sık sık gidip geldi. Bir keresinde, Richmond'tan uzaktayken bir akşam her şeyden habersiz Dul'un yerine geldi, ben de oradaydım. Herkese birer içki ısmarladı, sonunda hepimiz çakırkeyif olmuştuk. Ertesi gün seçim vardı, şehre doğru yola çıktık. Dört kişiydik ve daha yol alamadan seçmenleri tutuklamak için görevde olan polisler bizi durdurdu. O günlerde sarhoş veya ayık

olmalarına bakmadan insanları tutukluyor, seçim başlayana kadar kilitli tutuyor, daha sonra gözetim altında seçim yerine götürerek istedikleri şekilde oy kullandırıyorlardı. Yakaladıklarını Calvert Sokak'ta itfaiye merkezinin arkasında bir yere kapatıyorlardı. Alkolle uyuşturuyorlardı. Sonraki gün otuz iki farklı yerde oy kullandık. Poe çok ilaç aldığı için ancak iki üç defa taşınabildi, ama daha sonra adamlardan biri neden ölü bir adama hâlâ oy kullandırmaya çalışıyoruz, kurtulalım gitsin dedi. Bunun üzerine taksiye bindirip ondan kurtuldular."

"Sonuç olarak bedeni yorgun düştüğü için ölmedi mi?"

"Alakası yok. Aldığı ilaç yüzünden öldü. Yirmi otuz defa oy kullandı; zaten ölmek üzereydi. Griswold ve diğerlerinin anlattığı sokakta ölü bulunma hikâyesi yalandır. Taksiye bindirilişini ben kendi gözlerimle gördüm."

Peki Bayan Clemm?

Kendisini Fordham'da beklemesini söyleyen mektubu alınca, evde Poe için hazırlıklar yapmaya başladı. Günler geçti, beklemeye devam etti ama Poe gelmedi. Ve sonunda bir haftanın sonuna gelince bir akşam küçük yuvasında tek başına oturup, çıplak vişne ağacının dallarına baktı, ekim rüzgârının gürültüsünü dinledi, bu acıya dayanamayıp "Annie"ye yazmaya karar verdi:

"Eddie öldü, o öldü."

31

SAVAŞ SONRASI

Talihsiz bir savaşın sonuçlandığı 1865 yılının sonbaharında Richmond'a, dört yıldır görmediğim eski evim olan Talavera'ya döndüm.

Görünce büyük bir şok yaşadım. Güzel sevimli evimin yerinde surların ortasında kalmış yalnız ve çıplak bir ev vardı, parçalanmış top arabalarıyla doluydu. Ek binaların hepsi kaybolmuştu. Orayı güzelleştiren ağaçların hiçbiri, hatta küçük sedir ağacı bile yoktu; seralar, meyve bahçeleri, her şey gitmişti. Sadece samanlar vardı, ortalarında da paslanmış süngüler. Birkaç çiçek ezilmiş topraktan çıkmaya çalışıyordu. Burası artık "Talavera" değildi, "Battery 10" olmuştu.

Bir süre bu tenha yerde kaldım, dağılmış ailemin ortaya çıkmasını bekledim. Yaşlı siyahi bir çifti eve aldım. Her akşam yapabildiğimiz kadar ön tarafa yeni serbest bırakılmış siyahiler için barikat kuruyorduk.

Bir akşam barikatı kurduktan sonra surların üzerinden birisinin bağırdığını duyduk. Surun dış tarafına baktım. Rosalie Poe idi, ışığın altına ateşin yanına getirince ne kadar değiştiğini ve hasta olduğunu fark ettim. Bana

Makenzieler'i anlattı. Bayan Mackenzie ölmüştü. "Mat" (Bayan Byrd) dul kalmıştı, genç ve güzel bir kızı vardı, erkek kardeşi Bay Richard'ın sağlık durumu kötüydü. Bayan Jane Mackenzie İngiltere'de ölmüş, mirasını erkek kardeşine bırakmıştı, savaşın bitmesiyle ailenin yoksulluğu da son bulmuştu. Şehirde küçük bir yerde yaşıyordu, bir ineği ve bir de asıl geçim kaynağı olan bahçesi vardı. "Yaşamını sürdürebilmek için artık çalışmak zorundalar, ama ben çalışacak kadar güçlü değilim," dedi Rosalie ümitsizce. Baltimore'a gideceğim, orada akrabalarım var, benim için ne yapabilirler göreceğim.

Herkes tarafından sevilen Dr. Mackenzie'yi, yakışıklı, nazik, eşcinsel "Tom"u sordum.

"Tom öldü, tifodan ve bozulmuş yiyecekler yüzünden öldü. Eve geldiğinde sadece üzerine giydiği kıyafetler vardı, bir komşumuz onu gömebilmemiz için bize yer verdi," diye anlattı Rose üzülerek.

İçimde bir sızıyla Dunca Lodge'da yapılan eşcinsel düğününü ve orada toplanmış gülen yüzleri düşündüm.

Rose bende kalmayıp gidince tek dileğim Baltimore'daki akrabalarının ona sahip çıkması oldu. Ancak birkaç ay sonra New York'tayken bana içinde kardeşinin de bulunduğu bir sürü fotoğraf yolladı. Onun için her birini 2,5 liradan satmamı istiyordu. Boston'dan Bayan M. A. Kidder hemen olayla ilgilendi ama sonucunda başarılı olamadığını, hatta fiyatı indirip 5,5 lira yaptıysa da yine de satılmadığını söyledi. İnsanlar Poe'nun resmini alacak kadar saygı duymuyorlardı ona. New York'ta da durum aynıydı. Bu sırada Rose da bana iki günde bir yazıyordu.

"Sevgili S.: Hâlâ daha benim için bir şeyler kazanamadın mı? Lütfen biraz daha dene, benim için yap bunu, artık her zamankinden daha kötüyüm. Bütün gün sokak-

larda dolaşıyorum," (kardeşinin fotoğraflarını satmaya çalışıyordu), "geceyi geçirecek bir yer arıyorum. Kendimi kaybolmuş bir koyun gibi hissediyorum."

İşte bunlar yüzünden Edgar A. Poe'nun kız kardeşi kardeşinden otuz yıl kadar önce 1868 yılında evsiz, kimsesiz bir halde Baltimore sokaklarında yaşadı.

Üzerinden uzun zaman geçtikten sonra kuzeyli kibar bir kadından olayla ilgili şeyler duyduk, Bay Corcoran'ın bağış yapmayı planladığı Washington'daki Louise Home'a başvurmuştu. Ancak onun önceleri yüksek mevkilerde yer almış "konukları" Bayan Poe'nun garipliklerini düşünüyordu, ayrıca daha az gösterişli bir yerde daha rahat edecekti. Sonunda rahatça ve özgürce yaşadığı "Epiphany Church Home"a kabul edildi. Sık sık caddedeki arabalara bindiği ve Poe'nun fotoğrafını almak istemeseler de onun kız kardeşine yardım etmek isteyen zengin iş adamlarının ofislerini ziyaret ettiği görülüyordu. Topladığı paralarla ne yaptığı ise bilinmiyor. Ama Bayan Byrd'e gönderdiği bir mektupta, kendisi için kardeşininkinin yanında bir mezar almayı planladığını yazmış. Bayan Byrd bana şöyle yazmıştı: "Poe'nun arkadaşları Rose'u onun yanına gömmüş olmalılar, çünkü en büyük isteği buydu."

Rosalie Poe elinde daha yeni aldığı bir mektupla aniden hayatını kaybetti. Açılınca mektubun Bay George W. Childs'dan geldiği anlaşıldı, içinde yüz on beş liralık bir çek vardı, muhtemelen yardım çağrısına karşılık gönderilmişti.

Ona Epiphany Church Home'daki mezarlıkta bir fakirin mezarı verildi. Taşta yazan şudur:

"Rosalie Poe. *Ölüm* June 14, 1874. Yaş 64."

Rose Poe'nun ölümünden birkaç yıl sonra savaştan beri görmediğim Bayan Byrd beni ziyarete geldi, eskiler-

den konuştuk. Baltimore'a gitmeyi Rosalie kendisi istedi. Memleketini ya da yaşadıkları hayatı sevmemişti. Azımsanamayacak miktarda para toplamış olmalıydı, ama onları nerede tuttuğunu hiç söylemedi, ve o para bulunamadı.

Onun ailesini anlattı bana biraz. Sevimli kızı fakir bir adamı zengin bir adama tercih edip onunla evlenmişti ve iki tane güzel bebeği olmuştu, mutlu mesut yaşıyorlardı. Erkek kardeşi Richard sakattı, pek bir şey yapamazdı. Şehrin dışında kendi sebzelerini yetiştirdikleri küçük bir yerleri vardı. Marketlere tavuk eti ve yumurta satarlardı. Damadıyla birlikte bütün zor işleri üstlenirdi. "Altı kişinin yemeğini yapar, çamaşırını yıkardım," dedi neşeyle. "Evet, fakirdik ama huzurluyduk. Duncan Lodge'da olduğumdan daha da mutluydum. Uğruna yaşayacağım şeylere sahip olduğumu düşünüyordum ve çalışma hayatı bana uygundu. Evimizde aynı desende iki çay fincanımız bile olmasa da biz yine de mutluyduk." Diye devam etti her zamanki tuhaf tavrıyla.

Sürekli haksızlığa uğradığını düşündüğü Poe'dan bahsediyordu. Poe'nun hatalarını herkes görüyordu ama kimse cömert, nazik ve şefkat dolu kişiliği; eşi ve kayınvalidesiyle örnek gösterilen uyumlu ilişkileri gibi iyi taraflarını görmüyordu. Kayınvalidesi de onun için her şeyi yapıyordu. Annesi ve erkek kardeşi John Virginia ile olan evliliğinin hayatında başına gelen en kötü şey olduğunu düşünüyor, Poe'nun kendisi de her ne kadar kendini evine adamış olsa da buna katılıyordu.

Poe'nun ölümünden on yıl sonra Bayan Clemm'den evsiz ve yoksul durumunu anlatan bir mektup aldım. Güneydeki akrabaları ona evlerini açmıştı ama o "Eddie" nin bir arkadaşı olarak gördüğü benden oradaki masraf-

larını karşılayabilecek kadar para kazanması için yardım etmemi istiyordu. Poe'nun daha eski arkadaşlarından da benzer isteklerde bulunmuştu; ama daha sonra Baltimore'daki Church Home Infirmary'de akıl hastası olarak kaldığını öğrendik. Damadından yirmi yıl daha fazla yaşayarak 1871'de orada öldü. Poe'nun son nefesini verdiği Washington Hastanesi'yle Bayan Clemm'in hayatının son bulduğu binanın aynı olması da tuhaf bir tesadüftür.

Mezarı Westminster'deki mezarlıkta Poe'nun anıtının hemen önünde bulunmaktadır.

32

POE'NUN KARAKTERİ

Poe'yu tamamen anlayabilmek için onun tüm özelliklerini etkisi altına alan baskın karakterini ve tek kelimeyle "iradesizliğini" bilmek gerekir.

"Su kadar değişkendi," denir hep Poe'nun karakteri tanımlanırken. Dar çenesi, duygusal ve kararsız bir tavrı vardı.

Poe'nun karakterindeki diğer kusurları, yaşadığı bütün hayal kırıklıklarını ve başarısızlıkları bu güçsüzlüğüne bağlayabiliriz. Engellerle başa çıkacak azim ve kararlılığı, karşısındakilerle mücadele edecek gücü, kendisini yola çıktığı hedeften saptıranlara karşı direnci yoku. Onun için biçilmiş kaftan olan herkesin kazanmak için can attığı pek çok ödülden oldu.

Kabul edilen görüş ise Poe'nun en büyük hatasının sapkın davranışları olduğuydu, sonunda yenik düşmesinin tek sebebi oydu. Ama yine bunların altında yatan büyük sebep de iradesizliğiydi. Doğuştan kötü bir insan değildi, tam tersine, yalnız kaldığında, çevreden ayartmalara maruz kalmadığında tamamen "ayık, çalışkan ve örnek gösterilecek kadar ahlaklı biri" olduğu görülmüştür.

Ancak çevreden gelen kışkırtmalara karşı koyacak güçten yoksundu.

Dr. William Gibbon Carter bize Poe'nun Richmond'a son gittiğinde ayık kalmak için ne kadar uğraştığını anlattı. Şehirde yaptığı gezintiler sırasında sık sık arkadaşlarıyla ve tanıdıklarıyla karşılaşır, kendisine hep "julep"[9] ikram edilirdi. Zamanın modası oydu. Dr. Carter Poe'nun bir sabah tam yirmi dört teklifi geri çevirdiğini ama sonunda dayanamayıp içtiğini ve içkinin hayatını tehdit eden bir hastalığa yol açtığını söyledi. Başka birinde birkaç bardağın yaptığı etkiyi Poe bir bardakta yaşıyordu. Genelde ikramı reddedince içmesi için daha büyük ısrarla karşılaşıyordu.

Poe'nun karakterinin öne çıkan yanlarından biri de on altı yaşında ağır basan ve hayatı boyunca öyle devam eden bitmek bilmeyen tedirginliğiydi, bu genel mutsuzluk halinin de sebebiydi. Yoksulluğun veya kötü yola sapmış hırslarının sebep olduğu bir tedirginlik değildi bu, daha büyük işler başarabileceğini bilen bir dâhinin mutsuzluğuydu. Kafese hapsolmuş bir kartalın rüzgârlı gökyüzüne ve kendi yaşam alanına duyduğu gibi bir özlem vardı içinde. Sadece hikâye yazarı olmak yetmiyordu ona. Faaliyet alanını genişletirse edebiyat dünyası üzerinde çok etkili biri olabileceğini, ne kadar güçlü olduğunu, ününü diğer ülkelere de yayabilecek ışıltısını ve yaratıcılığını herkese gösterebileceğini düşünüyordu. Alışılmış kalıpların dışına çıkmak, korkusuz, bağımsız olmak, düşüncelerini kabul ettirmek istiyordu. Çekingenliğinin tuzağına düştüğü için başka editörler için çalışan bir editör olabilmişti ancak. Kendi kendinin patronu, kendinin editörü olmalıydı. İşte bu yüzden hayatı boyunca kurduğu hayalin Sty-

9. Julep: İçine buz ve nane karıştırılan bir içkidir. (ç.n.)

lus ile gerçekleşeceğini düşünüyordu, ama o da hayatının son gününe kadar kendinden tam emin olamayarak ama istekle uğruna çalıştığı aldatıcı bir ümitten öteye gidememişti. Her çabası hayal kırıklığı ve karamsarlıkla sonuçlanmıştı. Her seferinde artık başaracağını, "başarı şansının ne kadar yüksek olduğu"nu söyleyerek başladığı yolu iradesizliğine yenik düşerek bitirmiştir.

Poe'nun hayatı boyunca başarılı olamayışının ve bitmeyen mutsuzluğunun en büyük sebeplerinden biri de kesinlikle yaptığı evliliktir.

Poe'nun hayat boyu, güvenilir ve yakın arkadaşı olan Bay John Mackenzie hiç tereddüt etmeden Poe'nun aklında hiçbir zaman küçük kuzeniyle evlenmek gibi bir düşüncenin olmadığını söylemiştir.

Hayatının hiçbir döneminde, acınası zayıflığı, kayınvalidesinin isteğini yerine getirmek zorunda olduğu dönemdeki kadar hissedilir olmamıştı.

Poe bekâr kalsaydı veya Virginia'dan başka biriyle evlenmiş olsaydı ona karşı olan düşünceleri başta olduğu gibi; sevimli bir çocuğa duyulan abi şefkati olarak kalırdı. Ayrıca kimse bu evliliğin Poe'nun beklentisini karşıladığına inanmadı. Her ne kadar evliliğine dair duygusal şeyler yazmış olsa da, onlar hep içten içe duyduğu şefkatin göstergesiydi.

Poe bütün erkekler arasında bir kadının sevgi ve ilgisine en çok hasret olan ve ihtiyaç duyanıydı; yetenekli ve zeki bir kadına, onun zekâsını ve başarılarını takdir edecek, sadece anlaşacağı birine değil, bir hayat arkadaşına ihtiyacı vardı. Eğer hassas ve cazibeli Bayan Osgood ile veya becerikli ve güçlü karakteri olan Bayan Whitman ile veya sağduyulu, ona hem fiziksel hem de zihinsel açıdan bakabilecek olan Bayan Shew ile evlenmiş olsaydı Poe

bambaşka bir adam olurdu.

Ama mantıksız ve anormal evliliği hayatta onu çok çok mutlu edebilecek şeylerden, dünya çapında ünlenmekten, sosyalleşmekten mahrum etmiş; onu bitmeyen bir sıkıntıya, yoksulluğa ve çaresizliğe mahkûm etmiştir. Sosyal ilişkiler kurmasını engellemiştir. Yoksulluğun ileri düzeyde yaşandığı evi arkadaşlarını davet etmesi için uygun değildi. Evini sadece üzüntülü zamanlarında saklandığı bir sığınak olarak görüyordu. Yıllar geçtikçe sürekli çabalamasına rağmen hayatı ve yuvası daha sıkıcı, daha yoksul bir hal aldı. Umutları tükendikçe kendi de umursamaz biri oldu. Şunu belirtmek gerekir ki, ancak eşinin ölümünden sonra yeniden umut ve enerji ışıkları belirdi onun için. Hayatına güzellik katacak hoş ve yetenekli bir kadının aşkı yeniden umutla doldurdu içini. Ama yine iradesizliğine yenik düşüyordu, ortada hiçbir neden olmadığı halde yok yere heveslenmişti.

Bay John Mackenzie Poe'nun evlenerek hayatının en büyük hatasını yaptığını ve bunu omuzlarında bir yük gibi taşıdığını, bu yükün onun her yükselme çabasında onu aşağıya çektiğini söylemiştir. Ama belki de en yakın arkadaşı bile Poe'nun yaşadığı hayattan, evindeki sefaletten, yoksulluğun onu küçük düşürmesinden ne kadar bunaldığını anlayamamıştı. Hiç şikâyet etmeden sabırla bu mutsuzluğa razı oldu, her ne kadar zaman zaman doğru yoldan çıkmış olsa da eşine ve annesine karşı hiçbir kötü söz söylediği veya saygısızlık ettiği görülmemiştir.

Burada yazılanlardan da anlaşılacağı gibi Poe'nun karakteri gerçeğin ışığı altında incelendiğinde asıl kişiliği bütün dünyanın şairane kişiliğinden ve şiirlerinde yazdıklarından yola çıkarak ona yakıştırdığından çok çok farklıdır. Böyle bir yargının oluşması ve gittikçe kapsam-

lı bir hal alması gerçekten şaşırtıcıdır. Tek bir isteği olduğu izlenimini uyandırdığı doğrudur –genç, sevgi dolu ve değer verdiği bir kadının ölümü– ama insanlar eşinin kişiliğini Poe'nun bu dileğinin sebebi olarak görmüştür. Çıkardıkları sonuç onun gerçek Lenore, gerçek Annabel Lee ve gerçek Ullalume olduğuydu, Poe'nun melankolik ve umutsuz ruh halinin sebebi de oymuş. Şairin genel ruh hali olan kasvetin ve kederin sebebi de. Resim yaparken koyu renkler kullandığı için Rembrandt'ı kederli ve somurtkan olmakla suçladık. Ressam gibi Poe da loş ve kasvetli fikirleri, konseptleri ve bunları şiirlerine taşımayı seviyordu, tıpkı Rembrandt'ın içindekileri tablolarına aktarması gibi.

Örüyordu döşemeye
hayalini kül ve duman
Kapısında böyle bir kuş
kolay kolay görmez insan

Modern öykünün kurucularından Edgar Allan Poe hakkında pek çok kitap, yazı yazıldı. Poe dünya edebiyatının en ünlü, efsanevi yazarlarından biri artık. Ancak, yaşamı üzerindeki giz perdesi henüz tam anlamıyla aralanmış değil. Susan Archer Weiss'in bu kitabı biraz özel; ünlü yazarın ölümünün hemen ardından kaleme alınmış. Weiss, Poe'yu tanıyan şanslı kişilerden biri. Bu "sivil" biyografi o nedenle çok ilginç. Poe evde nasıldı, gezintiye çıktığı zaman nerelere giderdi? İçkiyle, kadınlarla arası nasıldı? Weiss bütün bunları "eş-dosttan duyduklarını" es geçmeden, bir komşu sıcaklığıyla anlatıyor. Kaçırılmaz.

12 ₺
KDV DAHİL

ISBN 978-605-5182-67-0